

**Marszałek
Województwa Łódzkiego**

Szanowni Państwo

Z ogromną przyjemnością przekazuję na Państwa ręce Atlas Turystyczny Województwa Łódzkiego, który w interesujący sposób prezentuje unikatowe walory naszego regionu. Na atrakcyjność turystyczną Łódzkiego składa się nie tylko położenie w samym sercu Polski, ale także zasoby gospodarcze i różnorodność geograficzna przyciągająca co roku rzesze turystów z kraju i Europy.

Bogactwo walorów przyrodniczych jest atrybutem naszego regionu. Urzekające doliny rzek Warty i Pilicy oraz utworzone na nich i malowniczo położone zbiorniki wodne Jeziorsko i Sulejowski, rozległe kompleksy leśne oraz bogata fauna i flora sprawiają, że wypoczynek w regionie jest wyjątkowy. Mozaikę atrakcji uzupełniają parki krajobrazowe i rezerваты przyrody oraz liczne szlaki turystyczne: piesze, rowerowe, konne oraz kajakowe. Wszystkie te elementy wykształciły oryginalną propozycję turystyczną, bazującą na charakterystycznych dla regionu łódzkiego walorach.

Ziemia Łódzka to nie tylko bogactwo przyrody, ale także cenne zabytki architektury. Region wykształcił swój niepowtarzalny klimat w oparciu o wynikający z jego historii charakter. Turystów zachwycają m.in. pofabryczne rezydencje i pałace w Łodzi, romańska archikolegiata w Tumie, dawne opactwa w Sulejowie i Witowie, kościoły w Inowłodzu, Piotrkowie Trybunalskim i Warcie, zamki w Łęczycy, Oporowie czy Uniejowie, dawne rezydencje magnackie i biskupie w Nieborowie, Wolborzu czy Skierniewicach, zabytkowe dwory w Ożarowie i Tubądzinie.

Niniejsza publikacja stanowi kompendium wiedzy dla wszystkich tych, dla których eksploracja walorów Łódzkiego stanowi źródło niezapomnianych wrażeń i ciekawych doświadczeń. Zamieszczone zostały w niej informacje o licznych atrakcjach turystycznych w regionie, zagospodarowaniu obszarów turystycznych w oparciu o bazę sportowo-rekreacyjną i noclegową oraz trasy szlaków.

Zapraszając do lektury, zachęcam jednocześnie do korzystania z Atlasu, który pozwoli Państwu poznać ofertę turystyczną naszego regionu. Mam nadzieję, że podróż z Atlasem okaże się dla Państwa inspirującą i ciekawą przygodą, dzięki której odkryją Państwo dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe województwa łódzkiego.

Marszałek Województwa Łódzkiego

Włodzimierz Fisiak

Atrakcyjność turystyczna województwa łódzkiego wynika z wyjątkowego położenia w sercu Polski, zróżnicowania przyrodniczego oraz różnorodności kultury materialnej i duchowej. Piękne rzeki, położone na nich zbiorniki wodne oraz kompleksy leśne są gwarancją udanego wypoczynku. Wszystkie te elementy, bazując na unikatowych walorach regionu łódzkiego, w sposób szczególny sprzyjają uprawianiu turystyki kulturowej i aktywnej.

W dorzeczach rzek Warty, Pilicy oraz Rawki powstały parki krajobrazowe: Międzyrzecza Warty i Widawki, Załęczański, Przedborski, Spalski, Sulejowski, Bolimowski oraz Wzniesień Łódzkich na północ od Łodzi, których obszar zajmuje ponad 5% powierzchni województwa. Na terenie województwa znajduje się również 88 rezerwatów przyrody, blisko 4000 pomników przyrody, a także inne liczne formy jej ochrony w postaci np. obszarów krajobrazu chronionego.

Wyjątkowe walory przyrodniczo-wypoczynkowe posiadają dwa sztuczne jeziora – Sulejowskie na Pilicy oraz Jezioro na Warcie, a także kilka mniejszych zbiorników m.in.: Cieszanowice na Łuciąży k/Gorzkowic, Słok na Widawce, które są idealnym miejscem do uprawiania różnorodnych sportów wodnych. Rzeka Pilica i Warta oraz ich doptywy również stworzyły wspaniałe warunki do uprawiania turystyki kajakowej.

Województwo łódzkie to także liczne pałace, rezydencje, zabytki sakralne oraz architektura przemysłowa, które to elementy pozwoliły regionowi wykształcić unikatowy i niepowtarzalny klimat i charakter. Niewątpliwym wpływem na to miały walory wynikające z przeszłości historycznej regionu m.in. najstarsze ośrodki miejskie i miasta związane z epoką uprzemysłowienia. Ze względu na unikalny charakter i ponadregionalne znaczenie zasobów dziedzictwa kulturowego utworzono w regionie łódzkim strefy ochrony konserwatorskiej, których obiekty wpisane są do rejestru zabytków. Strefy takie obejmują centra Łodzi, Kutna, Łęczycy, Łowicza, Piotrkowa Trybunalskiego, Rawy Mazowieckiej, Sieradza, Skierniewic, Wolborza, Warty i Wielunia.

W województwie łódzkim zasoby dóbr kultury dziedzictwa przemysłowego obejmują blisko 600 obiektów, z których ponad 100 znajduje się w rejestrze zabytków. Obiekty te zlokalizowane są m.in. w Łodzi (np. dawne fabryki Poznańskiego, Kindermana czy Scheiblera), Pabianicach, Zgierzu i Krośniewicach (zabytkowe zespoły kolejowe).

Na terenie województwa wyodrębnione są regiony etnograficzne, a każda lokalna społeczność związana jest z określonymi warunkami geograficznymi, własną historią i tradycjami. Do najciekawszych regionów etnograficznych, zachowujących tradycyjne elementy kultury ludowej należą: łowicki, opoczyński i sieradzki. Regiony te przyciągają uwagę barwnością strojów, bogactwem sztuki ludowej oraz wciąż jeszcze żywą tradycją obrzędów i zwyczajów.

Atrakcyjne obszary województwa to:

Subregion aglomeracji łódzkiej z miastami poprzemysłowymi: Łodzią, Zgierzem, Konstancjowem Łódzkim, Aleksandrowem Łódzkim, Pabianicami oraz Brzezianami wraz z położonym na północy Parkiem Krajobrazowym Wzniesień Łódzkich,

Subregion nadpiliczny, obejmujący obszar wzdłuż rzeki Pilicy i Jeziora Sulejowskiego wraz z ośrodkami: Piotrkowem Trybunalskim, Tomaszowem Mazowieckim, Opoczmem, Radomskiem i 3 nadpilicznymi parkami krajobrazowymi,

Subregion nadwarciański, obejmujący dorzecze Warty wraz z Jezioro Jezioro oraz ośrodkami turystycznymi: Wieluniem, Wieruszowem, Sieradzem, Uniejowem oraz 2 nadwarciańskimi parkami krajobrazowymi,

Subregion dorzecza Bzury i Rawki, obejmujący Bolimowski Park Krajobrazowy oraz Łęczycę, Łowicz, Nieborów, Skierniewice i Rawę Mazowiecką.

Dogodne połączenia drogowe i kolejowe ułatwiają korzystanie z walorów turystycznych województwa. Coraz szybszy rozwój bazy turystycznej doprowadził do podniesienia poziomu świadczonych usług, poziomu, który szybko osiąga standard europejski.

Penetrację regionu ułatwiają liczne szlaki turystyczne: kulturowe (wielofunkcyjne), piesze, rowerowe, konne i kajakowe.

Przez województwo łódzkie przebiegają 4 szlaki kulturowe o zasięgu europejskim: Bursztynowy (wzdłuż rzeki Warty), Cysterski (okolice Sulejowa), Romański, Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej.

Do szlaków pieszych o walorach wybitnie przyrodniczych należy zaliczyć m.in.: Rezerwatów Przyrody Załęczańskiego Parku Krajobrazowego”, „Jury Wieluńskiej”, „Uroczysk i Rezerwatów”, „Do Rezerwatu Ciosny koło Zgierza”, „Rzeki Pilicy” oraz „Po Przedborskim Parku Krajobrazowym”.

Region łódzki to również atrakcyjne szlaki rowerowe. Długość oznakowanych szlaków wynosi ponad 2000 km, a większość z nich przebiega między najbardziej atrakcyjnymi miejscowościami województwa. Szlaki o charakterze wieloetapowym stwarzają możliwość zaplanowania kilkudniowych wycieczek rowerowych. Do atrakcyjnych szlaków należą m.in.: Łódzka Magistrala Rowerowa, Szlak Wapiennych Wzgórz Załęczańskiego Parku Krajobrazowego, Szlak Gorących Źródeł, Szlak po Parku Krajobrazowym Wzniesień Łódzkich, Nadwarciański Szlak Bursztynowy, W centrum Polski.

Potencjałem regionu jest ponad 150 ośrodków związanych z jazdą konną. Najbardziej wyspecjalizowane z nich ma połączyć szlak turystyczny podzielony na dwie pętle: zewnętrzną liczącą 1087 km oraz wewnętrzną o długości 270 km. Łącznie system szlaków konnych wynosić będzie 1500 km.

Miłośnikom wody region oferuje także szlaki kajakowe na rzece Pilicy oraz Warcie i ich doptywach. Malownicze tereny dolin rzecznych sprzyjają organizacji wycieczek i połączeniu turystyki aktywnej ze zwiedzaniem. Ośrodki rekreacyjno wypoczynkowe i gospodarstwa agroturystyczne stwarzają możliwość wypożyczenia sprzętu kajakowego oraz zorganizowania spływu.

Centrum Handlowe Manufaktura w Łodzi

Cmentarz żydowski

Skansen rzeki Pilicy w Tomaszowie Maz.

Boże Ciało w Spycimierzu

Szlak romański

Zbiornik Jeziorsko

Nad Pilicą

Na szlaku konnym

ŁÓDZKIE DLA KAŻDEGO.

Europejskie Szlaki Kulturowe

Przez obszar województwa łódzkiego przebiegają 4 szlaki kulturowe o znaczeniu europejskim: Bursztynowy, Romański, Cysterski, Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej.

Szlak Bursztynowy w województwie łódzkim jest trasą turystyczną nawiązującą do starożytnego szlaku handlowego, którym kupcy Cesarstwa Rzymskiego podążali na wybrzeża Bałtyku po „złoto północy”, czyli bursztyn. Ta transkontynentalna droga łącząca północne wybrzeża Adriatyku z południowym wybrzeżem Bałtyku. Odcinki szlaku biegnącego wzdłuż Warty i pradoliny Bzury i prowadzące przez miejscowości z unikatowymi zabytkami dziedzictwa kulturowego w województwie łódzkim to: Załęcze Wielkie, Wieluń, Konopnica, Warta, Uniejów, Łęczycza, Nieborów.

Szlak Romański. Architektura romańska w Polsce rozwijała się od XI do XIII w. pod wpływem sztuki włoskiej i francuskiej dającej wzorce dla powstania budowli sakralnych. Do dziś monumentalne budowle kościołów i klasztorów są niezwykłą atrakcją turystyczną, która można odnaleźć także na terenie województwa łódzkiego. Na terenie województwa szlak przebiega przez: Tum, Inowódz, Żarnów, Sulejów, Strońsko, Krzyworzekę.

Szlak Cysterski w województwie łódzkim stanowi fragment Europejskiego Szlaku Cysterskiego, który został ustanowiony przez Radę Europy w 1990 r. Wędrówka szlakiem pozwala zaobserwować wpływ jaki wywarły średniowieczne klasztory cysterskie na kulturę i tożsamość miejscowej ludności. Szlak łączy obiekty związane z obecnością Cystersów i przebiega przez obszar Polski, Francji, Hiszpanii i Portugalii. W województwie łódzkim prowadzi następująco: Przedbórz, Sulejów Podklasztorze, Żarnów.

Szlak Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej prowadzi pierwszą trasą kolejową wybudowaną z inicjatywy Polaków na terenie Królestwa Polskiego w latach 1845-46. Na jego trasie znajduje się wiele cennych miejsc oraz interesujących obiektów ważnych pod względem historycznym, kulturowym, przyrodniczym. Pełni także ważną funkcję komunikacyjną. Prowadzi od Warszawy przez Skierniewice, Lipce Reymontowskie, Rogów, Piotrków Trybunalski, Radomsko do Częstochowy.

ŁÓDZKIE NA ROWERZE, W KAJAKU, KONNO...

Termy Uniejów

W Uniejowie znajduje się nowo otwarty kompleks basenowy Termy Uniejów. Atrakcją ta, jako pierwsza w środkowej Polsce, oparta jest na gorących wodach solankowych o właściwościach leczniczych. Do dyspozycji są kąpiele w solankach, sauny, stylizowane na średniowieczne łaźnie, jak również możliwość uczestniczenia w biesiadach i turniejach rycerskich. Atrakcją są także spacer po pięknym parku zamkowym oraz przejażdżki powozem pomiędzy rynkiem miejskim, kasztelam rycerskim, basenami termalnymi, średniowiecznym zamkiem otoczonym parkiem. Miłośnicy przygody związanej z wodą mogą wziąć udział w spływie kajakowym rzeką Wartą na trasie Jeziorsko-Uniejów (23 km, 4 h) lub Uniejów-Koło (35 km, 6 h). Okolice Uniejowa obfitują w gęsta sieć szlaków rowerowych, którymi można odbywać 10-30 km wycieczki na 4 wytyczonych trasach: Nadwarciański Szlak Rowerowy, Szlak Gorących Źródeł, Szlak św. Faustyny oraz Szlak po Ziemi Uniejowskiej. Ponadto w Uniejowie korzystać można z boiska piłkarskiego, boiska do siatkówki i piłki plażowej oraz kortów tenisowych.

Rzeka Pilica

Rzeka Pilica oraz jej dopływy stworzyły wspaniałe warunki do uprawiania turystyki kajakowej. Wytyczenie szlaków wodnych w regionie w połączeniu z walorami kulturowymi stanowi konkurencyjną ofertę turystyczną. Rzeka została podzielona na odcinki z wytyczonymi i oznakowanymi trasami kajakowymi o łącznej długości na terenie województwa łódzkiego ok. 150 km, na których można odbywać jedno- lub kilkudniowe spływy. Bogactwo doliny Pilicy zadecydowało o powstaniu Skansenu Rzeki Pilicy, do którego przeniesiono m.in. zabytkowy młyn wodny. W skansenie zobaczymy też kolekcję łodzi i kajaków oraz bogate zbiory biblioteczne poświęcone dolinie rzeki oraz regionowi Nadpilicza. Na uwagę zasługują także militaria z okresu II wojny światowej m.in.: wyciągnięty z dna Pilicy transporter wraz z odtworzonym wyposażeniem oraz ciągnik artyleryjski. Niedaleko Skansenu zlokalizowany jest rezerwat krajobrazowy „Niebieskie Źródła” chroniący naturalne źródła krasowe.

Rzeka Warta i Zbiornik Jeziorsko

Na terenie województwa wiele możliwości w zakresie turystyki aktywnej stwarza również rzeka Warta oraz znajdujący się na niej sztuczny zbiornik wodny Jeziorsko. Na około 40 km długości rzeki (od Burzenina) oraz na zbiorniku o powierzchni ok. 42 km² prowadzone są prace zmierzające m.in. do poprawy atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej regionu, jak również kształtowania i rozwijania kulturowej tożsamości regionalnej. Każdy turysta znajdzie tutaj coś dla siebie: od spływów kajakowych i żeglowania po spacer, okrywanie przyrody, przejażdżki rowerowe oraz perełki architektoniczne. Realizacja projektu na tym terenie związanego z rozwojem infrastruktury turystycznej ma na celu budowę markowego regionalnego produktu turystycznego jakim będzie szlak kajakowy wzdłuż rzeki Warty. Otwarcie szlaku zaplanowane jest na 2009 rok i już zostały wytyczone jego odcinki, które obecnie są znakowane.

Konno po województwie

Potencjałem regionu łódzkiego jest ponad 150 ośrodków związanych z jazdą konną, które oferują jazdę wierzchem, powozami lub dylizansem. Łącznie system szlaków konnych wynosić będzie 1500 km w podziale na dwie pętle wewnętrzną (wokół aglomeracji łódzkiej) i zewnętrzną (łąączącą parki krajobrazowe z dolinami rzek).

Najważniejszymi miejscami na szlaku są:

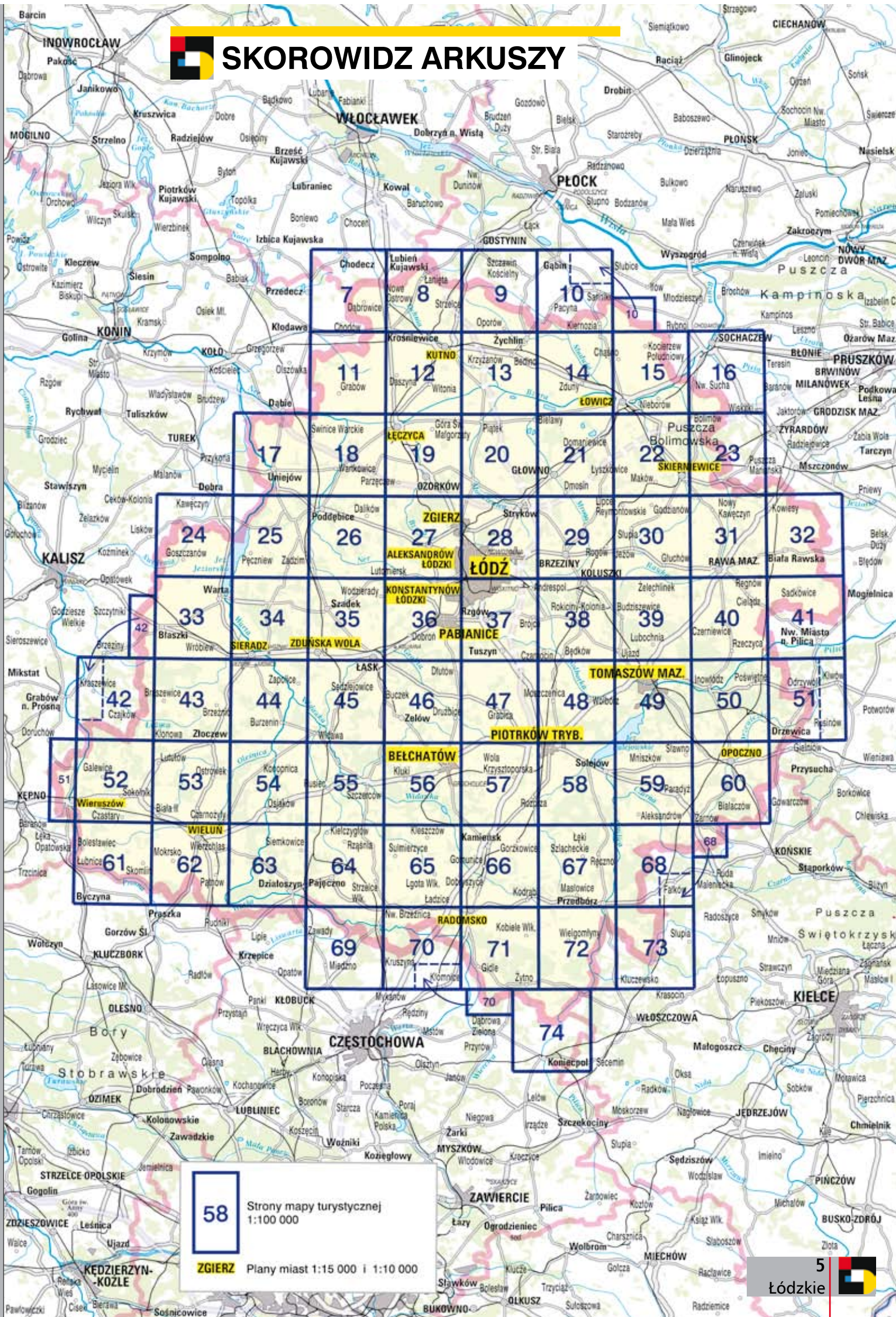
Walewice – jest tu znana i ceniona stadnina koni angloarabskich. Pałac oferuje także apartamenty noclegowe.

Gajewniki – znajdują się tu duże stajnie z końmi rasy belgijskiej, parkur i kryta ujeżdżalnia czynna cały rok oraz miejsca noclegowe. Organizowanych jest tu też wiele imprez związanych z jeździectwem oraz turystyką konną.

Bogusławice – znajduje się tu Państwowe Stado Ogierów założone w 1921 r. Ośrodek dysponuje miejscami noclegowymi, salą konferencyjną, placami treningowymi i krytą ujeżdżalnią, a także organizuje pokazy hodowlane i jeździeckie.

SKOROWIDZ ARKUSZY

58 Strony mapy turystycznej
1:100 000

ZGIERZ Plany miast 1:15 000 i 1:10 000

LEGENDA DO MAPY TURYSTYCZNEJ

Skala 1:100 000

Treść topograficzna • Topographic contents

	Granica województwa • Province boundaries
	Autostrady • Motorways
	Autostrady w budowie • Motorways under construction
	Drogi krajowe • National roads
	Drogi wojewódzkie • Provincial roads
	Drogi powiatowe • District roads
	Drogi gminne • Communal roads
	Drogi pozostałe • Other roads
	Koleje; Stacje • Railways; Stations
	Koleje wąskotorowe • Narrow gauge railways
	Zabudowa; Lasy • Built-up areas; Forests
	Lotniska • Airfields
	Promy rzeczne • Car ferries

Treść turystyczna • Tourist contents

	Granice parków narodowych • National park boundaries
	Granice parków krajobrazowych • Landscape park limits
	Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe • Areas of outstanding natural beauty
	Obszary „Natura 2000” • „Nature 2000” protection areas
	Granice rezerwatów przyrody • Nature reserves boundaries
	Stanowiska dokumentacyjne • Geological outcrops
	Szlaki turystyczne • Tourist trails
	Szlak bursztynowy • Historic Amber Route
	Znakowane szlaki rowerowe • Biking routes
	Szlaki konne • Horse-riding trails
	Układy przestrzenne • Historic layout of town
	Kościół zabytkowe; Klasztory • Historic churches; Monasteries
	Synagogi zabytkowe • Historic synagogues
	Cerkwie zabytkowe • Historic orthodox churches
	Sanktuaria; Kapliczki zabytkowe • Sanctuaries; Historic shrines
	Zamki; Ruiny • Castles; Ruins
	Mury obronne • City walls
	Pałace i dwory • Palaces and manor houses
	Ratusze • Town halls
	Inne zabytki architektury • Others monuments of architecture
	Fabryki zabytkowe • Historic factories
	Młyny wodne; Wiatrak zabytkowe • Water-mills; Historic windmills
	Inne zabytki techniki • Other monuments of engineering

	Cmentarze; Cmentarze wojenne • Cemeteries; War cemeteries
	Miejsca martyrologii; Pomniki, głazy • Martyrdom sites, monuments
	Parki; Aleje • Historic parks and avenues
	Arboreta; Ogrody botaniczne • Dendrological gardens; Botanical gardens
	Muzea; Galerie, izby muzealne • Museums, galleries
	Skanseny; Lokalni twórcy ludowi • Heritage parks; Folk-art centres
	Ośrodki hodowli zwierząt • Animal raising farms
	Inne atrakcje turystyczne • Other tourist attractions
	Ośrodki sportowo-rekreacyjne • Sport and recreation centres
	Ośrodki sportów wodnych • Aquatic sport centres
	Stadiony, Boiska; Hale sportowe • Stadiums, sports fields; Sports halls
	Korty tenisowe; Pola golfowe • Tennis courts; Golf courses
	Kregielnie; Kąpieliska • Bowling alleys; Swimming places
	Baseny; Baseny kryte • Swimming pools; Indoor swimming pools
	Stoki narciarskie; Ścianki wspinaczkowe • Ski slopes; Climbing centres
	Aerokluby; Ośrodki jazdy konnej • Aeroclubs; Horse-riding centres
	Tor kartingowy; Tor motocrossowy • Go-cart track; Motocross track
	Tor dla rowerów i pojazdów terenowych • Cycle and off-road track
	Tor regatowy • Boat racing track
	Tor kajakarstwa górskiego • Whitewater kayaking track
	Tor saneczkowy; Tor łyżwiarski • Natural luge track; Speed skating track
	Tor wrotkowy, skate parki; Baseball • Skate park; Baseball field
	Wypożyczalnia sprzętu wodnego • Aquatic equipment rental
	Wypożyczalnia sprzętu narciarskiego • Skiing equipment rental
	Wypożyczalnia rowerów • Bicycle rental
	Serwis rowerowy • Bicycle service
	Hotele; Motele • Hotels; Motels
	Domy wycieczkowe; Domy czasowe • Tourist hostels; Holiday centres
	Schroniska młodzieżowe; Pensjonaty • Youth hostels; Pensions
	Ośrodki konferencyjne • Conference centres
	Stacje harcerskie; Domki kempingowe • Scout camps; Bungalows
	Campingi; Pola biwakowe • Camping; Camp sites
	Gospodarstwa agroturystyczne • Agro-tourism farms
	Szpital; Ośrodki zdrowia • Hospitals; Health centres
	Banki • Banks
	Stacje benzynowe; Parkingi • Filling stations; Parking areas
	Źródła, fontanny; Bunkry • Springs, bunkers
	Informacja turystyczna • Tourist information centres
	Punkty widokowe • View points

LEGENDA DO PLANÓW MIAST

	Granice miasta • City limits
	Ulice główne przelotowe • Main thoroughfares
	Ulice główne • Main streets
	Ulice inne • Other streets
	Drogi gruntowe; Alejki i ścieżki • Unpaved roads; Lanes and footpaths
	Ulice o ruchu jednokierunkowym • One-way streets
	Ulice tylko dla pieszych • Streets for pedestrians only
	Strefa płatnego parkowania • Paid-parking zone
	Koleje i stacje • Railways and stations
	Sygnalizacja świetlna • Traffic lights
	Wiadukty o nienormalnej skrajni • Underpasses with subnormal clearance
	Kościół; Kościoły zabytkowe • Churches; Historic churches
	Synagogi; Synagogi zabytkowe • Synagogues; Historic synagogues
	Muzea; Pomniki • Museums; Monuments
	Teatry; Kina • Theatres; Cinemas
	Postoje taksówek; Parkingi strzeżone • Taxi ranks; Car parks

	Stacje benzynowe czynne całą dobę • Filling stations (24 hours)
	Pozostałe stacje benzynowe • Other filling stations
	Auto-gaz; Stacje obsługi samochodów • LPG - filling stations; Service stations
	Hotele; Schroniska młodzieżowe • Hotels; Youth hostels
	Campingi; Pola biwakowe • Camping; Camp sites
	Poczty; Policja • Post-offices; Police
	Szpital; Pogotowie ratunkowe • Hospitals; Ambulance service
	Baseny kąpielowe • Swimming pools
	Baseny kąpielowe kryte • Indoor swimming pools
	Zabudowa, numery domów • Built-up area, house numbers
	Zabudowa i tereny przemysłowe • Industrial build-up and industrial areas
	Budynki użyteczności publicznej • Public buildings
	Obiekty zabytkowe • Monumental facilities
	Cmentarze • Cemeteries
	Ogrody i sady • Gardens and orchards
	Lasy, parki; Zieleńce, skwery • Forests, parks; Green open spaces

Krośniewicka Kolej Dojazdowa – jej początki sięgają 1913 r., kiedy to wykorzystywano ją do przewozu towarów cukrowni w Brześciu. W roku 1914 wojska niemieckie przewoziły kolejką zaopatrzenie na front. Po 1918 r. kolej ta odgrywała znaczącą rolę gospodarczą. Do 1992 r. stanowiła część składową Kujawskiej Kolei Dojazdowej i była najdłuższą wąskotorówką w Polsce. Obecnie tabor należy do lokalnych samorządów, zaś torowiska ma im przekazać PKP. Wówczas nastąpi realizacja projektu jej rewitalizacji dla celów turystycznych, kolejka połączy Ozorków, Łęczycę, Krośniewice, Licheń, Brześć Kujawski.

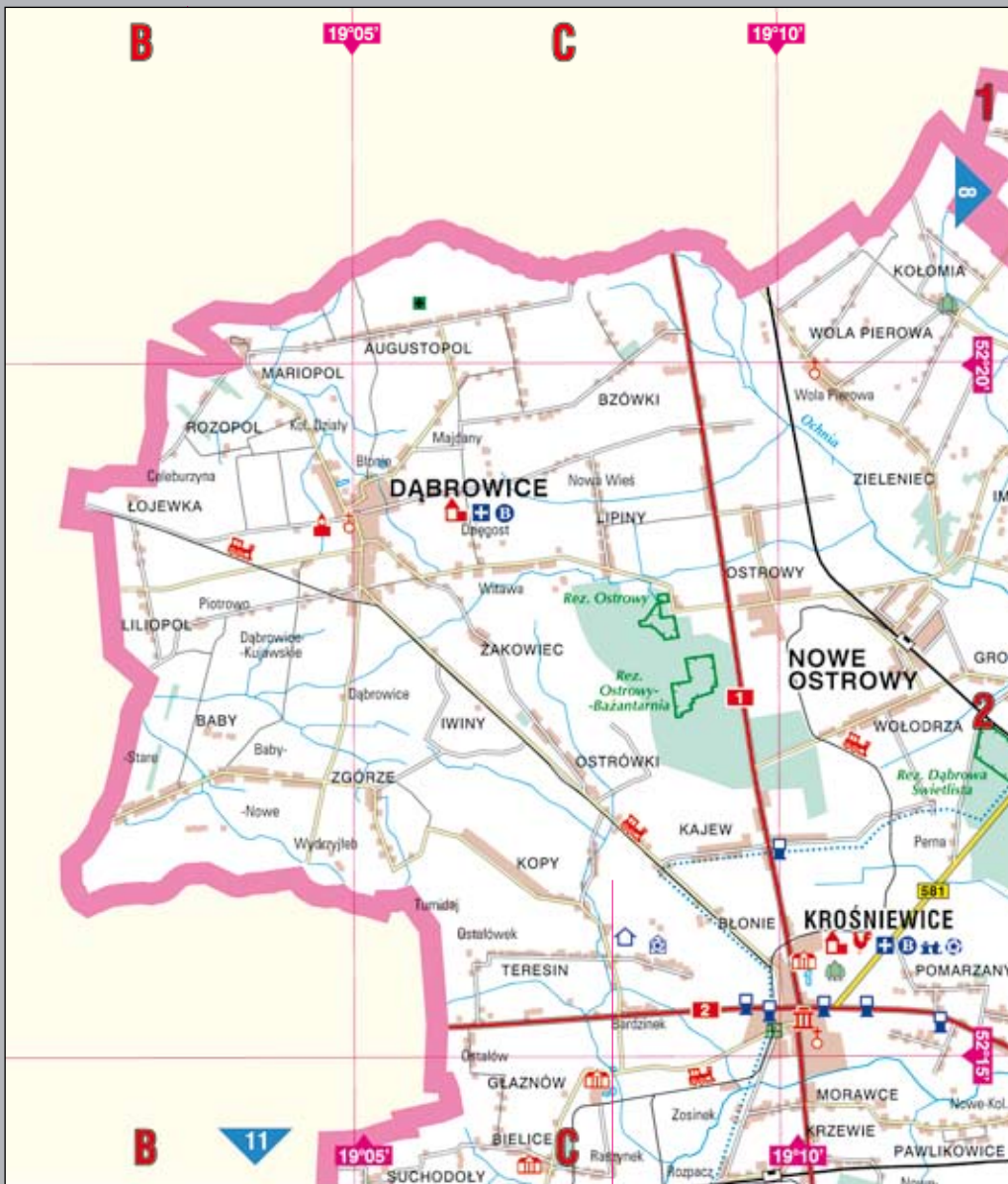
1

2

3

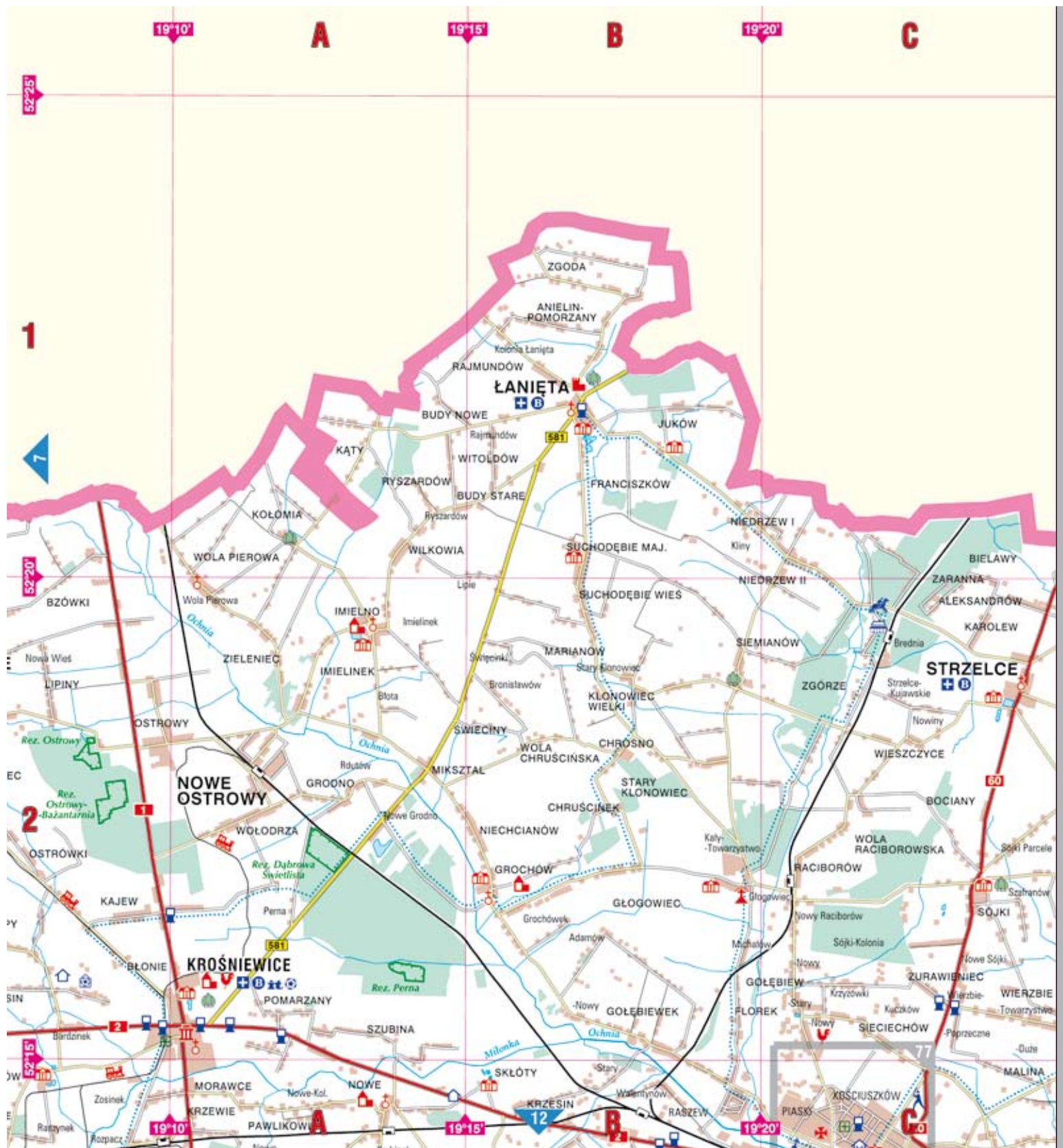

Krośniewice – prawa miejskie Krośniewice otrzymały w 1442 r., a utraciły w 1870 r., zaś ponownie odzyskały w 1926 r. Warto obejrzeć dawny zajazd z wozownią, w którym mieści się obecnie Muzeum im. Jerzego Dunin-Borkowskiego. W zbiorach: dzieła malarstwa polskiego (M. Bacciarelli, O. Boznańska, S. Wyspiański), ryciny, rysunki, akwarele; wyroby rzemiosła artystycznego; pamiątki po W. Sikorskim i J. Hallerze. Neobarokowy zespół pałacowo-parkowy z 1 poł. XIX w. R. Rembielińskiego (współtwórca przemysłowej Łodzi). Zabytkiem jest również neogotycki kościół NMP z 1862–72 r. wzniesiony przez F. Tourelle'a. W Krośniewicach (Błonie) urodził się 11 sierpnia 1892 r. gen. W. Anders.

Dąbrowice – neogotycki kościół św. Wojciecha z 1813 r. Zachował się również ratusz z 2. poł. XIX w., dom parafialny z 1. poł. XX w. oraz drewniane domy z XIX w.

Nowe Ostrowy – do zabytków należą budynki dworca kolejowego z 1. poł. XX w. oraz zespół cukrowni z przełomu XIX i XX w. wraz z domem właściciela i parkiem krajobrazowym z 2. poł. XIX w. W sąsiedztwie wsi w latach 1969–90 utworzono 4 rezerваты przyrody: „Ostrowy”, „Ostrowy-Bazantarnia”, „Perna” oraz „Dąbrowa Świetlista”.

Rezerwat „Ostrowy-Bazantarnia” – został utworzony w roku 1975 na powierzchni ponad 28 ha. Chroni fragment lasu (starodrzew dębowy – ponad 130 drzew). Struktura drzewostanu jest wielopiętrowa. Najwyższe piętro tworzy drzewostan dębowy, niższe lipa drobnolistna, jesion wyniosły, dąb szypułkowy oraz grab pospolity, klon polny, klon pospolity, klon jawor, brzoza brodawkowa. Ponadto występuje tutaj ok. 70 gatunków roślin zielnych i 20 gatunków mszaków.

Łanięta – zachował się zespół pałacowy będący przykładem romantycznych budowli z XIX w., w jego skład wchodzi pałac oraz pawilon parkowy – „zameczek” posiadający czworoboczną wieżę. Wokół rozpościera się obszerny park z kilkoma pomnikowymi drzewami. Warto również zobaczyć kościół parafialny Wniebowzięcia NMP wzniesiony w 1643 r. z fundacji Katarzyny z Nieborowa. Wnętrze zdobi polichromia z 1910 r. wykonana przez L. Zdziarskiego oraz epitafium A. Gliszczyńskiego.

Strzelce – miejscowość ta powstała w XI-XII w. Rozwój zawdzięcza rodzinie von Treskow. W 1836 r. powstała tutaj czynna do chwili obecnej gorzelnia, natomiast w 1839 r. cukrownia i pałac z 1869 r.

Grochów – wieś ta powstała w XIII w., od XV w. należała do rodziny Grochowskich. W 1476 r. A. Grochowska ofiarowała do miejscowego kościoła pozłacany kielich mszalny, cenny zabytek sztuki gotyckiej. Drewniany kościół św. Tomasza Apostoła z XVII w. ma barokowe wnętrza.

Imielno – kościół Niepokalanego Poczęcia NMP wzniesiony przed 1685 r. z fundacji K. Magnuszewskiego. Wyposażenie wnętrza pochodzi z XVII i XIX w. Obok stoi drewniana, ośmioboczna dzwonnica konstrukcji słupowej, wzniesiona w XVII w.

„Zameczek” w Łaniętach

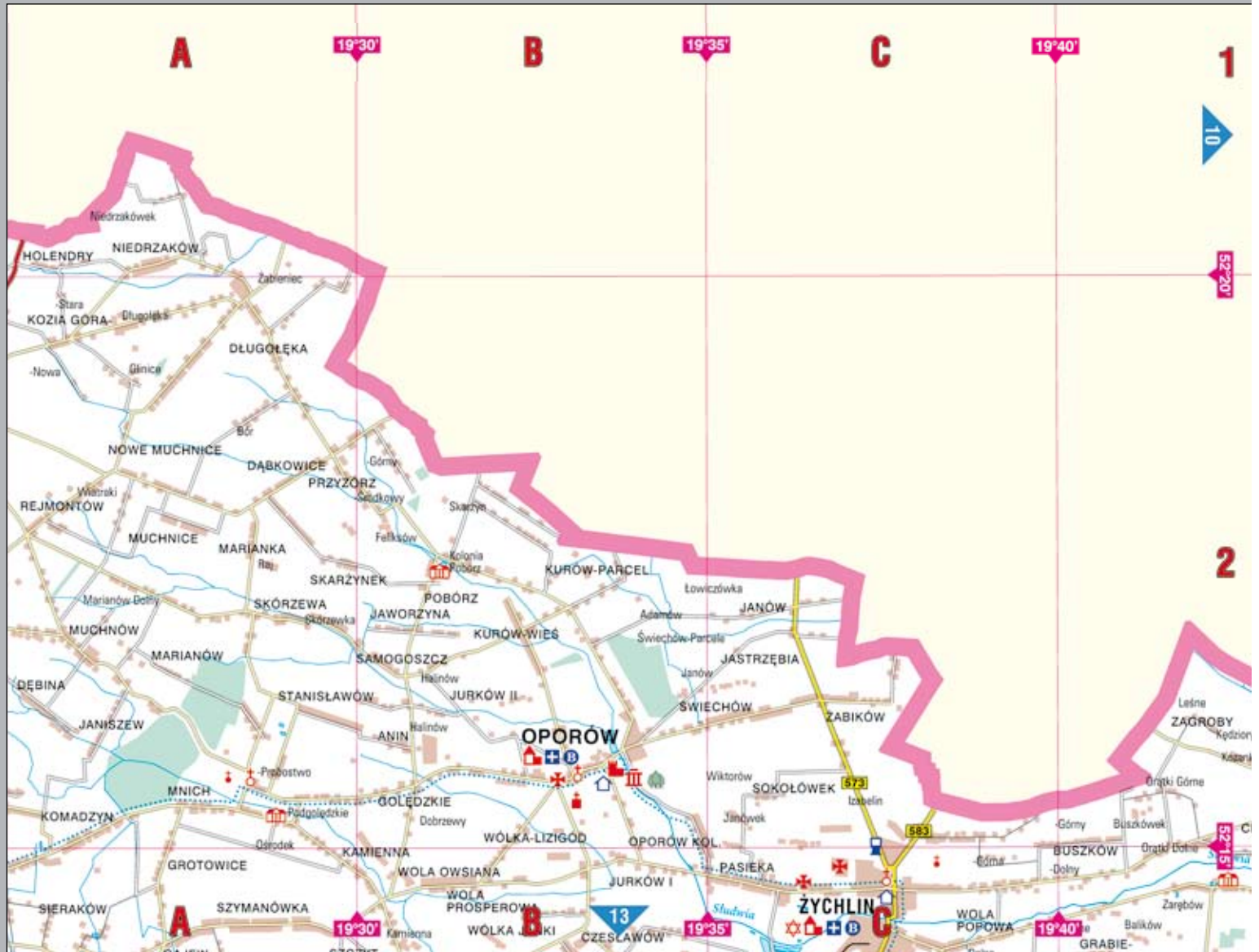
Oporów – powstał prawdopodobnie w XII w. Od połowy XIV w. Oporów był własnością Oporowskich, za sprawą których ok. 1427 r. uzyskał prawa miejskie. To oni sprowadzili do Oporowa w XV w. oo. paulinów z Jasnej Góry, którym ufundowali kościół i klasztor. We wsi stoi również dawny kościół i klasztor Paulinów, wzniesione w połowie XV w. Kościół św. Marcina, początkowo w stylu gotyckim, podczas odbudowy uzyskał charakter barokowy. W 1827 r. miejscowość ta przeszła w ręce rodu Orsettich.

Wizytówką Oporowa jest późnogotycki zamek wzniesiony w latach 1434–49. Budowlę otacza park krajobrazowy z 1. poł. XVIII stulecia, przekomponowany w XIX w. Od 1949 roku zamek mieści Muzeum Wnętrz Stylowych. Zgromadzono tu wiele rzeźb i obrazów o sporej wartości artystycznej, ponadto eksponaty z dziedziny meblarstwa, ceramiki, tkactwa artystycznego i snycerstwa.

Żychlin – miejscowość leżąca na dawnym trakcie prowadzącym z Mazowsza ku Wielkopolsce. Prawa miejskie uzyskał przed 1397 r., potwierdził je w 1450 r. Kazimierz Jagiellończyk. Utracił je w 1870 r., by ponownie odzyskać w 1924 r. Późnobarokowy kościół św. Piotra i Pawła wzniesiony w 1782 r. z fundacji T. Prusaka. Obok świątyni odkryto prehistoryczny grób skrzynkowy należący

1

2

do kultury łużycko-pomorskiej, w jego wnętrzu znaleziono gliniane naczynia i przedmioty z brązu pochodzące z ok. 500 r. p.n.e. Na uwagę zasługuje także dwór z XVIII w., kaplica grobowa Orsettich i dawna synagoga. Zachowały się również domy z XIX i XX w.

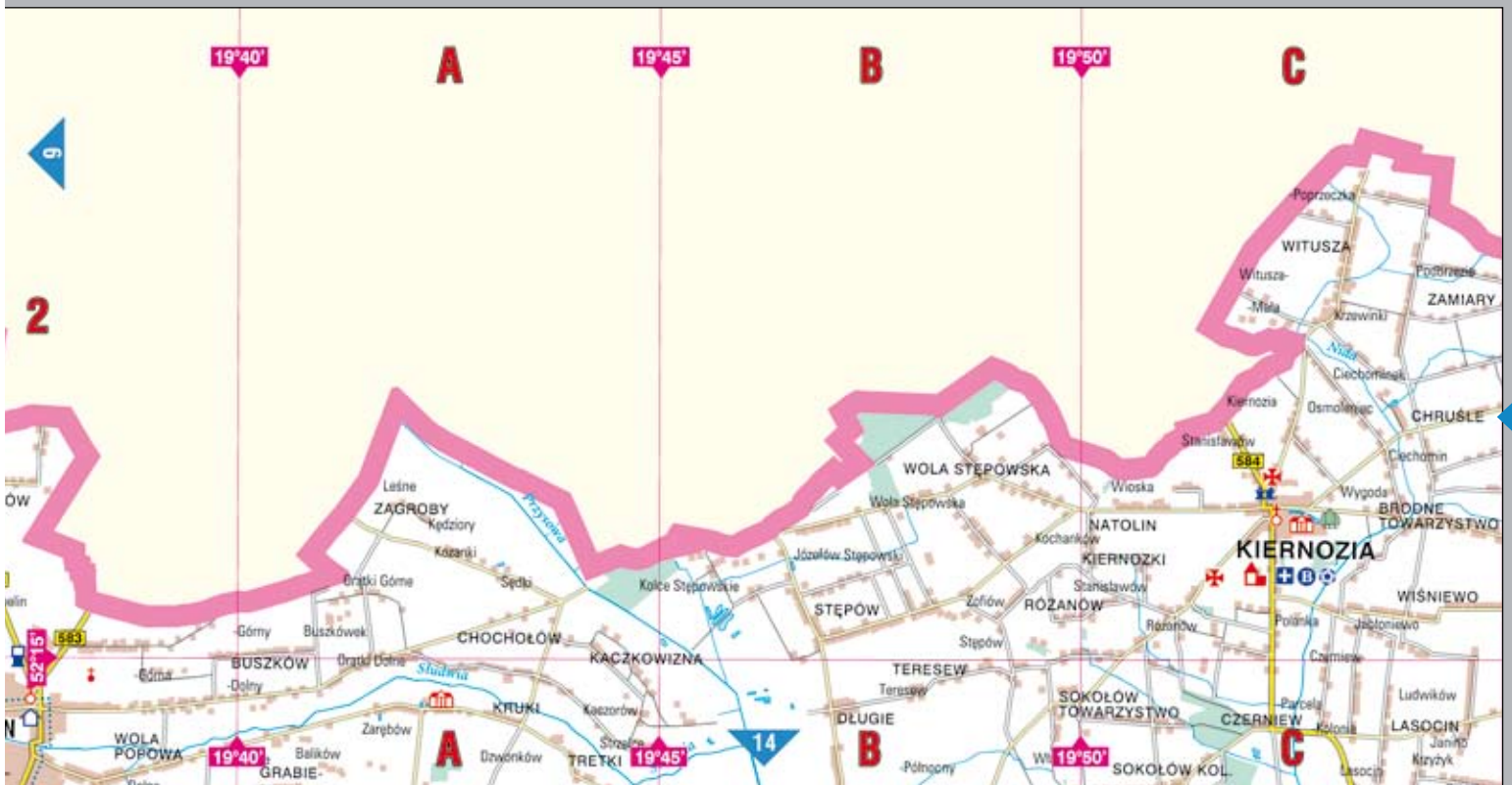
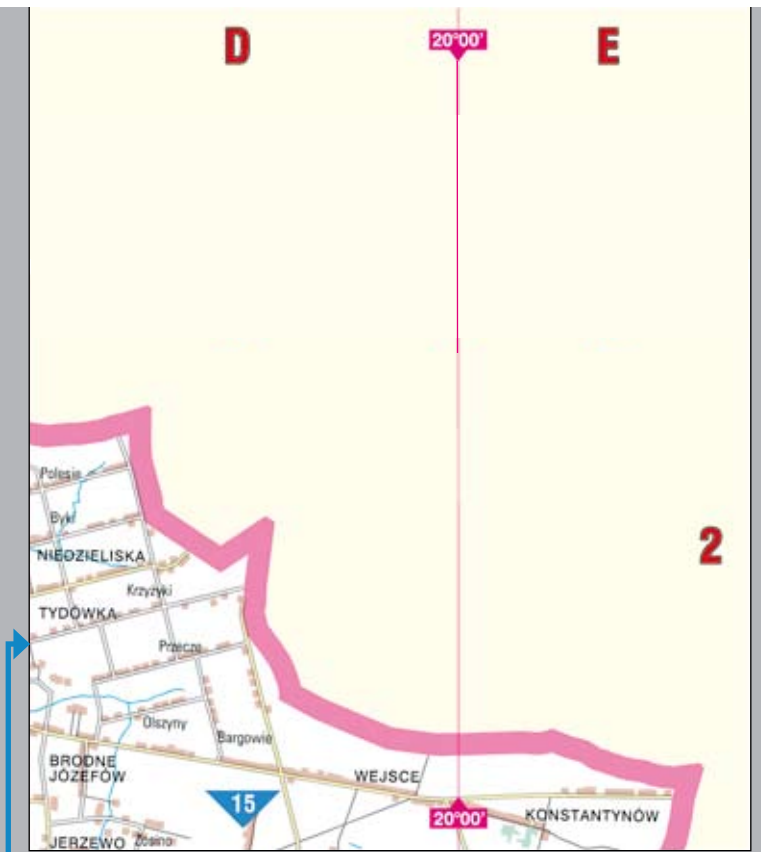
Mnich – wieś powstała prawdopodobnie w XII w. Stoi tu kościół Wniebowzięcia NMP wybudowany w latach 1860-62 dzięki jej właścicielowi – W. Grotowskiemu. We wnętrzu znajduje się renesansowa płyta nagrobna z pierwszej połowy XVI w. W dawnym pałacu mieściła się szkoła podstawowa. Budynek został wzniesiony w stylu klasycystycznym, na planie prostokąta w latach 60 XIX w. Pałac otoczony jest parkiem krajobrazowym z poł. XIX w.

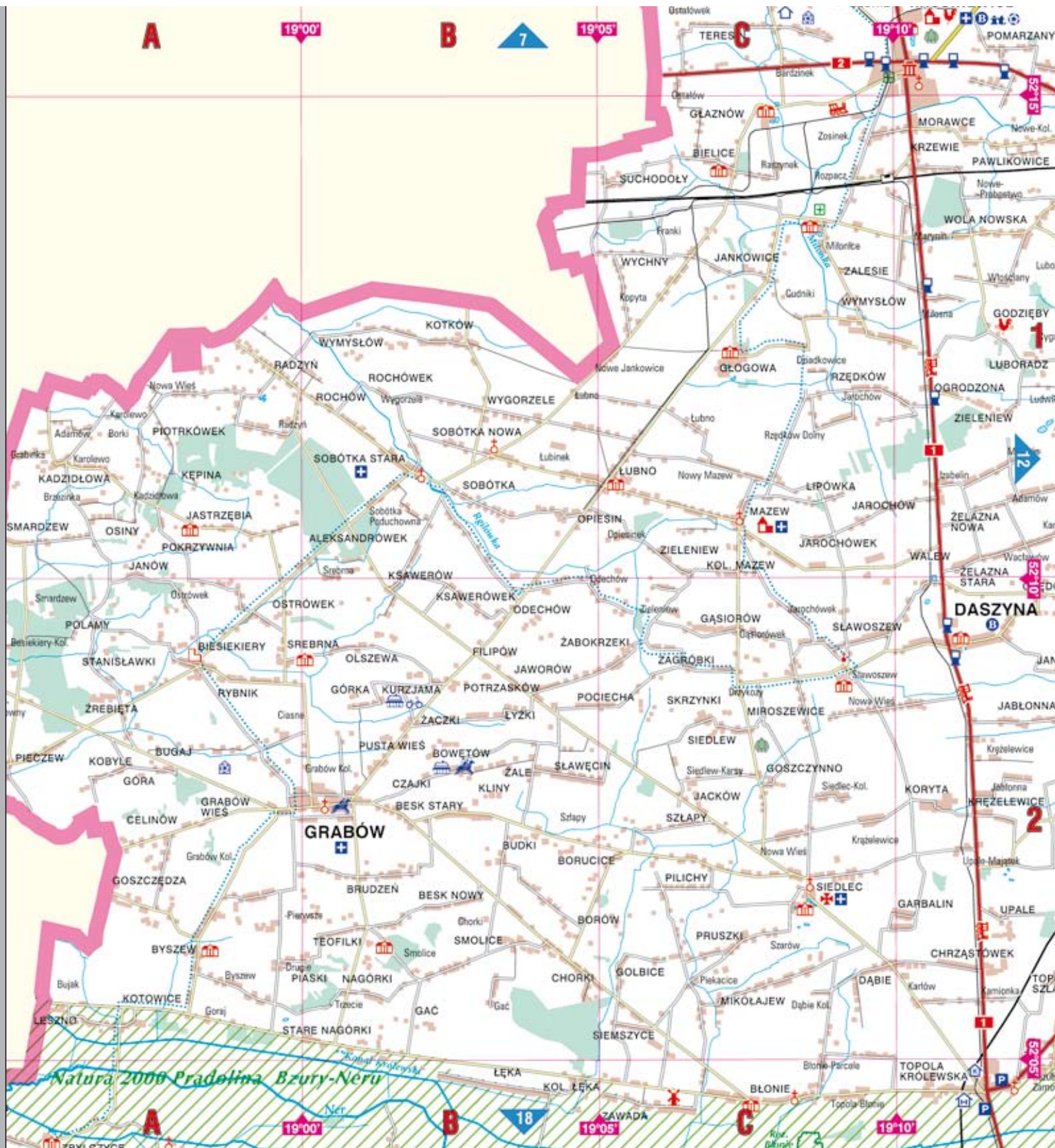

3

1. Zamek w Oporowie
2. Kościół w Żychlinie
3. Muzeum Wnętrz Stylowych na zamku w Oporowie

Kiernozia – najcenniejszym zabytkiem jest murowany, na zewnątrz oszkarpowany, późnogotycki kościół parafialny św. Małgorzaty, wzniesiony w XVI w., a przebudowany w XIX i XX w. We wnętrzu zachowały się fragmenty nagrobka Pawła z Kiernozi. Ponadto nagrobki i klasycystyczne tablice rodziny Łączyńskich oraz późnogotycka chrzcielnica z 1519 r. Warto zobaczyć również klasycystyczny pałac z 1. poł. XIX w., otoczony parkiem krajobrazowym – miejsce urodzenia i pochówku słynnej Marii Walewskiej (1786–1817), znanej z romansu z cesarzem Napoleonem. W parku znajduje się kopiec ku czci Tadeusza Kościuszki usypany w 1967 r.

Grabów – słynie z dwóch corocznych imprez: Ogólnopolskiego Dnia Cebuli (wrzesień) oraz Święta Palanta (pierwszy wtorek po Wielkanocy). Znajduję się tu również synagoga z XIX w.

Biesiekierzy – zamek zbudowany został około 1500 r. przez W. Sokołowskiego. Była to murowana budowla trzykondygnacyjna, wjazd do zamku prowadził przez wieżę bramną, a poprzedzał go most zwodzony. Całe założenie otaczały mury obronne i fosa. Z początkiem XIX w. zamek został opuszczony i zaczął popadać w ruinę. Obecnie z zamku pozostały fragmenty ścian, murów i fosy.

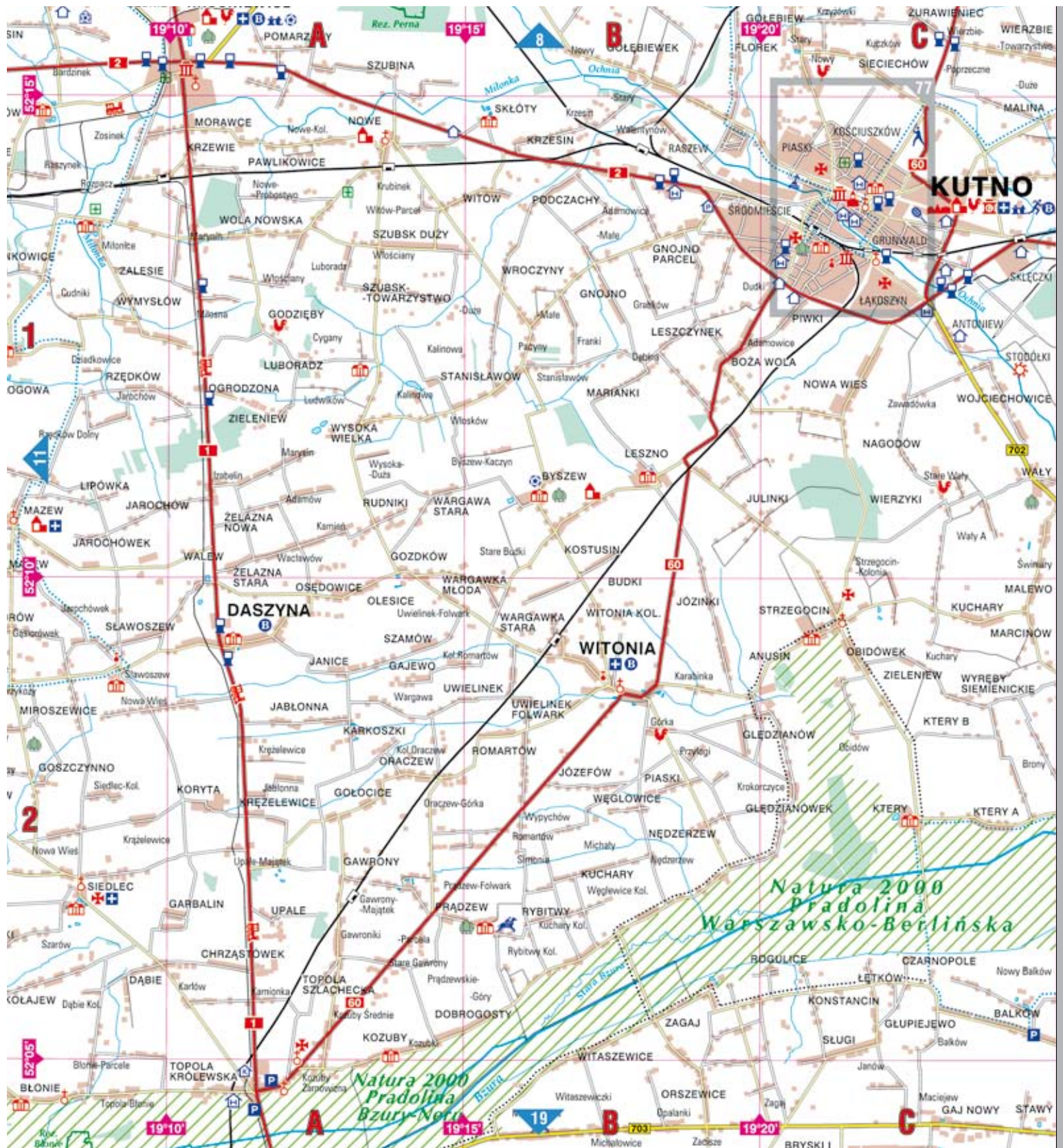
Mazew – w 1821 r. na miejscu spalonego kościoła pobudowano nowy murowany w stylu klasycystycznym. Wewnątrz kamienna kropielnica z XV w., ambona, barokowa chrzcielnica oraz kielich mszalny z 1632 r.

Siedlec – murowany, eklektyczny kościół zbudowany w latach 1922-30. We wnętrzu późnobarokowy ołtarz główny. Naprzeciw kościoła stoi dwór z zabudowaniami folwarcznymi. Sam dwór, zbudowany w 1880 r., otoczony jest parkiem w stylu angielskim.

Topola Królewska – zabytkowy kościół drewniany pw. św. Bartłomieja zbudowany w 1711 r. Jest to budowla konstrukcji zrębowej, oszalowana i orientowana. We wnętrzu barokowy ołtarz główny oraz dwa rokokowe ołtarze boczne.

Ruiny zamku w Biesiekierach

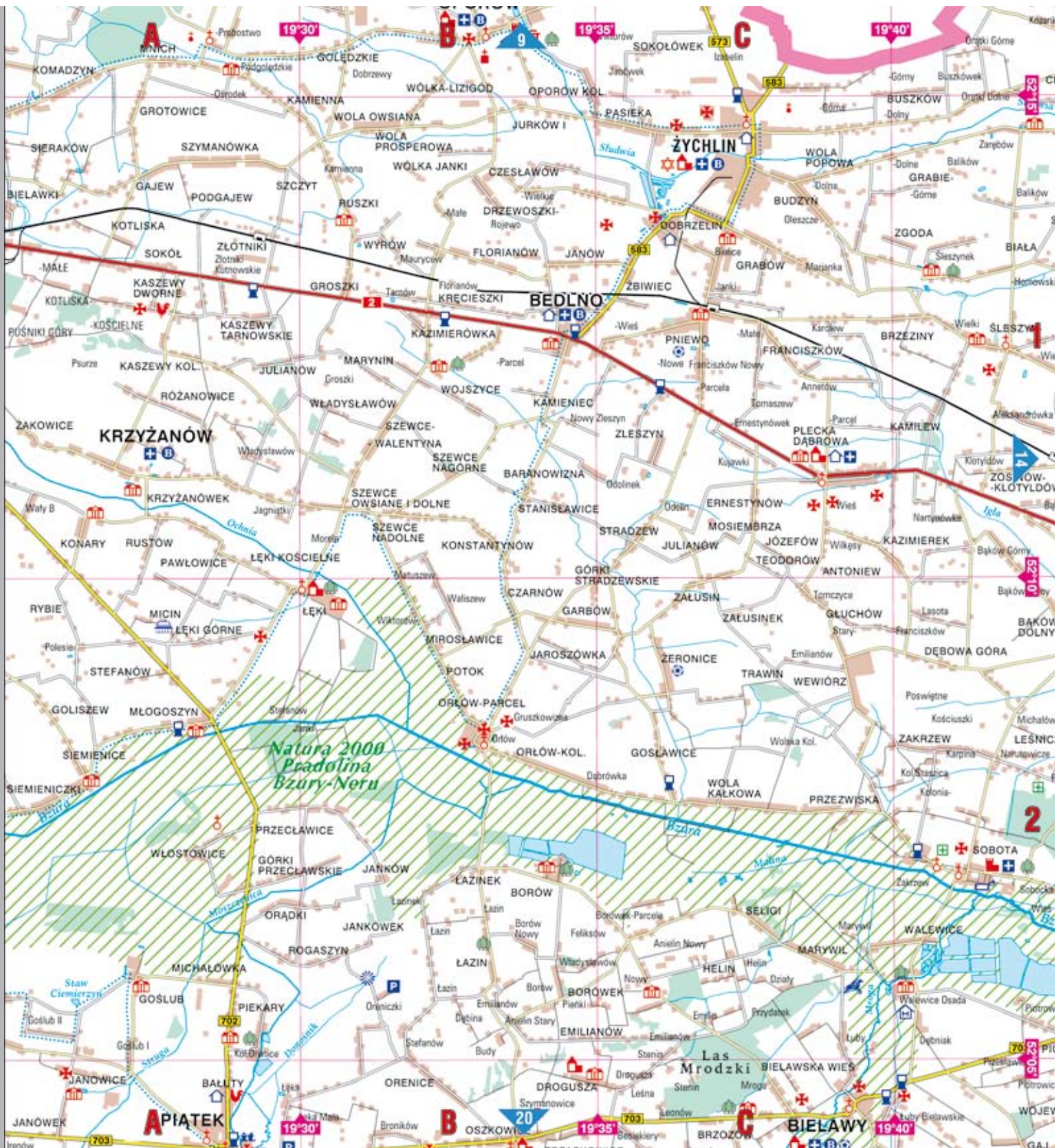
Kutno – dawny gród położony przy średniowiecznym trakcie z Mazowsza do Wielkopolski. Prawa miejskie uzyskało przed 1432 r., odnowiono je w roku 1504. Posiada zachowany dawny układ urbanistyczny z dwoma rynkami i arterią przelotową oraz kamienice mieszczkańskie z XVIII w. Klasykistyczny, dwukondygnacyjny Ratusz Miejski z XIX w. jest siedzibą Muzeum Regionalnego, w którym można obejrzeć pamiątki i dokumenty obrazujące dzieje miasta. Poza tym: zespół pałacowy Gieralt (obecnie Szkoła Muzyczna) w parku Wiosny Ludów, wzniesiony w stylu rokokowym w latach 1775–91; Pałac Saski – dawny zajazd wzniesiony dla króla Augusta III, w latach 1750–53 (dziś jest najstarszym zabytkiem architektury na terenie Kutna). Neogotycki kościół św. Wawrzyńca, wybudowany w latach 1882–85 (świątynia bazylikowa z dwiema strzelistymi wieżami). Kutno jest miastem słynącym z baseballu, mieści się tu Europejskie Centrum Małej Ligi Baseballu. Coroczne obchodzone jest Święto Róży (wrzesień), tradycyjna impreza hodowców tych pięknych kwiatów.

Daszyna – zachował się zabytkowy dworek szlachecki z początku XIX w. Budynek ma konstrukcję zrębową i jest podpiwniczony. Wokół rozciąga się park krajobrazowy typu angielskiego, zajmujący teren o obrysie w kształcie litery „L”, do niego prowadzi szpaler kasztanowców.

Witonía – znajduje się tu kościół św. Katarzyny wybudowany w 1550 r., na co wskazuje data wykuła na drzwiach żelaznych od zakrystii. Witonía znana jest jako ośrodek rzeźbiarstwa ludowego.

ulica w Kutnie

Orłów – znajdują się tutaj pozostałości wczesnośredniowiecznego grodziska z X-XI w. i kościół obronny Bożego Ciała i św. Jadwigi zbudowany około 1430-53 r. w stylu gotyckim. Na cmentarzu odnaleźć można klasycystyczny grobowiec rodziny Skarżyńskich, pochodzący z 1. poł. XIX w. Warto zobaczyć dwór wzniesiony w 1880 r. przez J. Husa. We wsi znajduje się również pamiątkowy obelisk upamiętniający ciężkie walki toczone we wsi i okolicy podczas bitwy nad Bzurą we wrześniu 1939 r.

Bedno – wieś w późnym średniowieczu była własnością Łąkoszyńskich. Warto zobaczyć zespół pałacowo-parkowy, na który składają się: neoklasycystyczny pałac z 1920 r. oraz park krajobrazowy; mury kościoła św. Floriana i Rocha zbudowany w 1947 r. We wnętrzu dominuje wyposażenie barokowe.

Krzyżanów – zabytkiem jest murowany dwór wzniesiony w 2. poł. XIX w., który w środkowej części elewacji frontowej posiada oryginalny ryzalit, a po jego bokach znajdują się dwa symetrycznie umieszczone wejścia nawiązujące swym stylem do motywów orientalnych. Obecnie znajduje się w nim Urząd Gminy.

Dobrzelin – znajduje się zabytkowy zespół obiektów przemysłowych Cukrowni „Dobrzelin” na który składają się: rafineria, odlewnia, warsztaty mechaniczne, stolarnia, dwa magazyny oraz budynki dyrekcji, portierni i straży ogniowej. Stoi tu również murowany dwór z 1911 r. otoczony parkiem krajobrazowym z 1 połowy XIX w.

Dwór w Bednie

Walewice – barokowo-klasycystyczny pałac Walewskich wzniesiony w 1783 r. z fundacji szambelana królewskiego A. Walewskiego wg projektu H. Szpilowskiego. Pałac jest obecnie siedzibą Stadniny Koni Walewice zajmującej się hodowlą koni półkwi angloarabskiej. Stadnina oferuje kursy jazdy konnej, przejażdżki końmi i bryczkami, wczasy w siodle i inne formy wypoczynku. W pałacu słynnym z romansu Napoleona z M. Walewską mieszczą się apartamenty hotelowe.

Sobota – zabytkiem jest murowany, gotycko-renesansowy kościół parafialny śś. Piotra i Pawła, wzniesiony ok. 1518 r. z fundacji T. Sobockiego, sędziego ziemskiego. Neogotycki dwór Zawiszów z 2. poł. XIX w. – miejsce urodzenia Artura Zawiszy, uczestnika walk o niepodległość. Dwór ten został wzniesiony na miejscu starszej budowli z XVI w. z wykorzystaniem elementów domniemanego zamku. Obok rozciąga się park założony według planów W. Kronenberga ok. 1896 r.

Maurzyce – mieści się tu Skansen Wsi Łowickiej. Na powierzchni 17 ha odtworzono obiekty budownictwa wiejskiego z obszaru dawnego księstwa łowickiego, charakterystyczne dla wsi o układzie rozproszonym – tzw. owalnic oraz wsi o zabudowie jednostronnej – tzw. ulicówek. Budynki mieszkalne i gospodarcze, pochodzące głównie z 2. poł. XIX stulecia, wyposażone są w sprzęt i narzędzia rolnicze. Na terenie Maurzyc, na rzece Studwi, znajduje się pierwszy w Europie most spawany, wzniesiony w 1929 r. wg projektu inż. S. Bryły.

Pałac w Walewicach

Łowicz – od 1136 r. był siedzibą arcybiskupów gnieźnieńskich. Prawa miejskie od 1298 r. W zabudowie Starego Rynku zwracają uwagę domy mieszczańskie z XVII-XIX w., znajdują się tu: bazylika katedralna, której obecny barokowy kształt pochodzi z połowy XVII w. i jest wynikiem przebudowy świątyni gotyckiej; Ratusz Miejski wybudowany w latach 1826–1828 r.; dawny dwór Dziekanów wybudowany w XVII w.; kuria wikariuszów – wzniesiona w początkach XVIII w. (ok. 1730 r.) na planie podkowy; brama prymasowska – wzniesiona ok. 1645 r. Do ważnych zabytków miasta należą także: barokowy kościół pijarów z XVII w.; gmach pomisjonarski; dawny kościół ewangelicki; kościół i klasztor dominikanów (barokowy, z poł. XVII w.); zespół klasztoru bernardynów (kościół gotycki wraz z barokowymi zabudowaniami klasztornymi z XVII i XVIII w.); kościół i klasztor bernardynek (barokowe, wzniesione w poł. XVII w.); kościół św. Leonarda – w stylu polskiego renesansu, wzniesiony 1618-26 r.; ruiny zamku prymasowskiego – zbudowanego ok. 1355 r.; baszta gen. Klickiego – trzykondygnacyjna wieża wzniesiona ok. 1824 r. oraz romantyczny pałacyk z tego samego okresu. Wewnątrz mieści się Galeria Malarstwa Współczesnego Zofii i Henryka Artymowskich.

Sromów – zachowały się tu stare, drewniane zagrody z XIX i pocz. XX w. posiadające tradycyjny dla okolic układ zamkniętego czworoboku. Największą atrakcją wsi jest prywatne Muzeum Ludowe Rodziny Brzozowskich gromadzące zbiory etnograficzne folkloru łowickiego.

Bazylika katedralna, dawniej kolegiata w Łowiczu

1

2

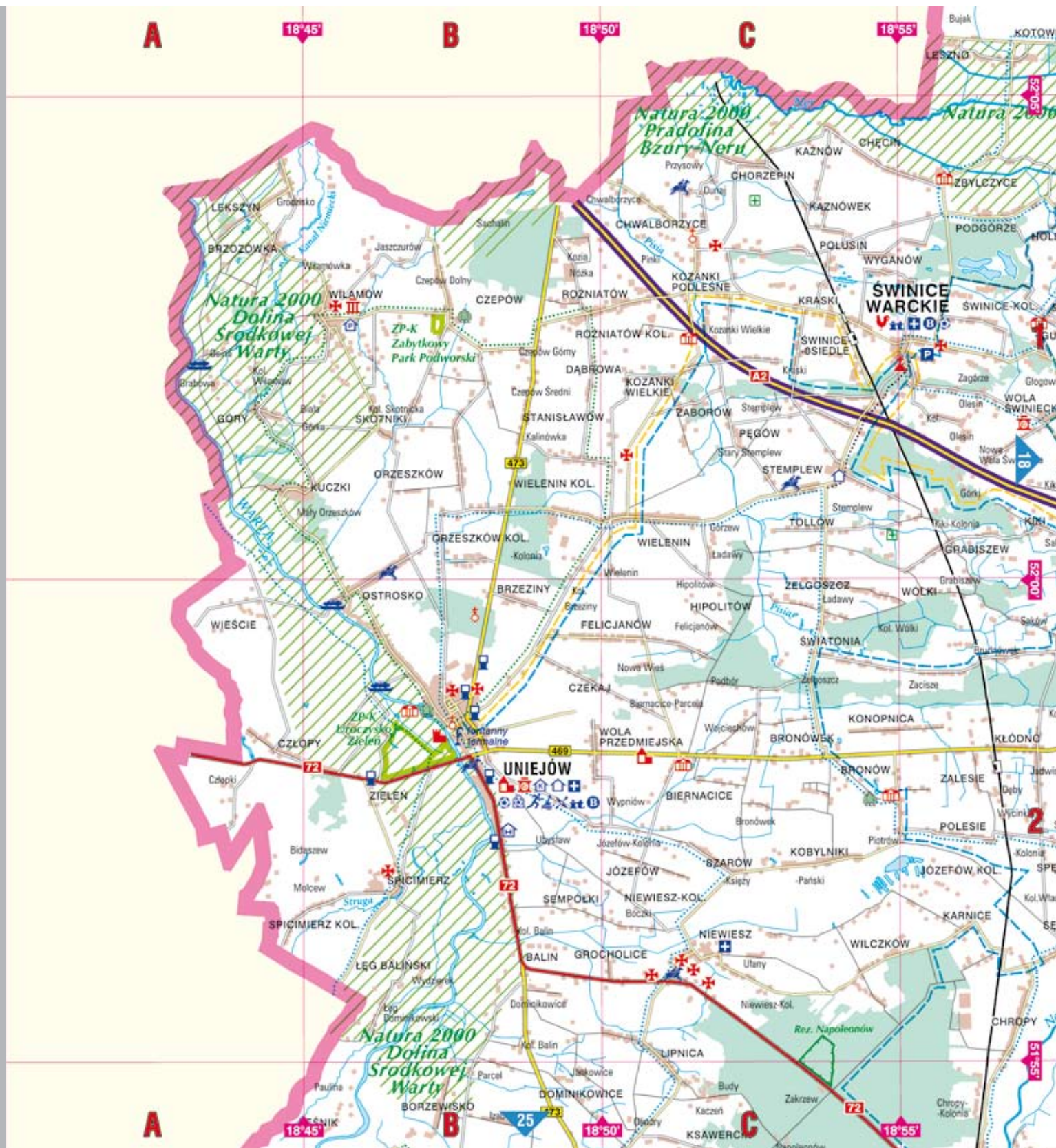
Bolimowski Park Krajobrazowy – położony jest na pograniczu dwóch województw: łódzkiego i mazowieckiego. Utworzony został w 1986 r., i zajmuje 23 130 ha. Park obejmuje obszar Puszczy Bolimowskiej, przez którą płynie rzeka Rawa (jako jedyna z rzek w centralnej Polsce zachowała swój naturalny charakter). Puszcza stanowi relikwint dawnych puszczy królewskich, w których żyły ostatnie na świecie tury. Drzewostan dzisiejszego parku krajobrazowego tworzą głównie sosny, z niewielkimi domieszkami brzozy, osiki, dębu, lipy, grabu. Z kolei na terenach podmokłych występują olsy. Można tu znaleźć wiele roślin objętych ochroną gatunkową. Jest blisko 130 gatunków ptaków – m.in. chronione bociany czarne, zimorodki, żurawie. Spośród ssaków napotkamy tu łosie, danielę, bobry, borsuki, wydry. Najcenniejsze tereny parku objęte zostały ochroną, utworzono rezerwaty: „Rawka”, „Puszcza Mariańska”, „Kopaniucha”, „Polana Siwica”, „Ruda-Chlebacz”.

Bolimów – zachował się stary układ urbanistyczny, na który składa się rynek i siatka ulic powstałych po regulacji w XIX w. Do zabytków należy m.in. murowany, późnorenesansowy kościół Świętej Trójcy, wzniesiony w latach 1660-67, z fundacji S. Nieborowskiego, oraz kościół św. Anny z 1635 r., również późnorenesansowy. Od XIX w. znany jest w okolicy jako ośrodek garncarski. Dziś istnieje tu już tylko jeden warsztat garncarski. Podczas I wojny po raz pierwszy na świecie użyto tu gazu bojowego, zginęło 11 tys. ludzi.

3

Pradolina Bzury (strona 15) – Pradolina Bzury-Neru została objęta ochroną przez program Natura 2000 ze względu na występujące tu siedliska przyrodnicze. Szczególnie cenne są naturalne lasy łęgowe, które porastają brzegi rzek. Na obszarze ostoi występuje rzadko spotykane zjawisko sukcesji regeneracyjnej, pozwalające na odtworzenie się naturalnej przyrody, dzięki wycofaniu działalności człowieka. Pradolina jest ostoją dla ponad 100 gatunków ptaków.

Uniejów – w XII-XIII w. była jedną z rezydencji arcybiskupich. W połowie XIV w. z polecenia arcybiskupa J. Skotnickiego wzniesiono mурowany zamek. Stanowił uzupełnienie systemu warowni, stworzonego przez ostatnich z królewskich Piastów. Na początku XVI w. miasto składało się z 3 części: Starego Miasta z rynkiem, Przedmieścia przed bramą miejską od strony Szadku i Nowego Miasta od strony wsi Ostrowsko. W 1520 r. arcybiskup Jan Łaski połączył wszystkie 3 części miasta pod wspólną nazwą Uniejów. Kolegiata Wniebowzięcia NMP wzniesiona w 1349–1365 r. ufundowana przez arcybiskupa J. Bogorię Skotnickiego. Uniejów słynie również z wód termalnych, są tu baseny termalne, SPA oraz dostępna dla wszystkich różnorodna baza noclegowa.

Świnice Warckie – znajduje się klasycystyczny kościół św. Kazimierza, wewnątrz pamiątki związane z św. Faustyną, która w pobliskim Głogowcu się urodziła, a w tym kościele była chrzczona.

Spicimierz – znany w całym kraju z wyjątkowo pięknego zwyczaju związanego z obchodami Bożego Ciała. Co roku mieszkańcy wsi układają barwny dywan kwiatowy wzdłuż liczącej około 2 km trasy procesji prowadzącej wokół wsi. W pobliżu znajduje się grodzisko stożkowe, świadczące o bardzo starej genezie osadniczej tego obszaru – był to we wczesnym średniowieczu jeden z ważniejszych grodów nad Wartą.

Zamek w Uniejowie

Gostków Stary – klasycystyczny pałac wybudowany w XIX w. Właścicielami rezydencji były kolejno rody szlacheckie – Gostkowscy, Walewscy i Grudzińscy. Fasadę zdobi monumentalny portyk. Wewnątrz zachowały się stylowe piece i drewniane podłogi.

Gusin – zachowały się resztki dworu z 1. poł. XIX w. z zabytkowym parkiem. W latach 1872–77 mieszkała tu i tworzyła pisarka i poetka Maria Konopnicka.

Grodzisko – późnorenansowy kościół parafialny wzniesiony w 1612 r., zbudowany na planie prostokąta z przybudówkami zakrystii, kruchty głównej i bocznej. Ufundowany przez kasztelana sieradzkiego J. Rudnickiego.

Bronów – po ślubie zamieszkała tu Maria Konopnicka, to tu urodziła sześcioro dzieci. Dzisiaj w jej dworze znajduje się Muzeum Oświatowe im. M. Konopnickiej. Prezentuje ono drogę życiową poetki, dokumenty, fotografie i twórczość oraz charakterystyczne dla epoki meble i sprzęty. Organizuje się tu wystawy czasowe prac plastycznych związanych tematycznie z jej życiem i twórczością.

Rezerwat Dąbrowa Napoleonów – powstał w celu ochrony dobrze zachowanego ponad 100-letniego zespołu dąbrowy świetlistej, z udziałem rzadkich i chronionych gatunków roślin oraz boru mieszanego.

Łęczyca – zachowała średniowieczny układ ulic, w centrum znajduje się czworoboczny rynek, na środku którego stoi ratusz, wzniesiony w latach 1788–90. Rynek otaczają kamienice mieszczkańskie z XIX w. Zamek Królewski wybudowany w 1333 r. przez Kazimierza Wielkiego, w którym mieści się dziś Muzeum Regionalne; gotycki kościół farny św. Andrzeja o barokowym wystroju; zespół klasztorny oo. bernardynów, składający się z wczesnobarokowego kościoła z 1652 r. oraz klasztoru; zespół klasztoru oo. dominikanów (do niedawna było tu więzienie); zespół klasztoru ss. norbertanek z XVIII w.

Góra św. Małgorzaty – kościół p.w. św. Małgorzaty stoi na szczycie wzgórza. Został wybudowany przed 1250 r., pierwotnie w stylu romańskim. Ostatecznie przebudowany w XV w.

Ozorków – rozwój miasta przypada na XIX w. kiedy to miejscowość za sprawą I. Starzyńskiego stała się ośrodkiem sukiennictwa. W 1816 r. dzięki rodzinie Schlösserów stał się jednym z ważniejszych w Polsce ośrodków przemysłu włókienniczego. Warto zobaczyć kościół rzymskokatolicki św. Józefa (1668); kościół ewangelicko-augsburski Dwunastu Apostołów Jezusa Chrystusa, wzniesiony w 1842 r.; zespół pałacowo-fabryczny Schlösserów z 1. poł. XIX w.; pałac Schlösserów.

Turniej rycerski na zamku w Łęczycy

Piątek – w pobliżu znajduje się geometryczny środek Polski. O czym przypomina pomnik stojący w centrum dawnego miasteczka. Gotycki kościół, wzniesiony po 1460 r., obok którego stoi dzwonnica z 1 poł. XIX w. Zabytkiem jest też drewniany kościół cmentarny z 1753 r. z dzwonnica oraz dawne kramy miejskie z XIX w. W miejscu masowego mordu ludności, dokonanego przez hitlerowców we wrześniu 1939 r., stoi pamiątkowy obelisk.

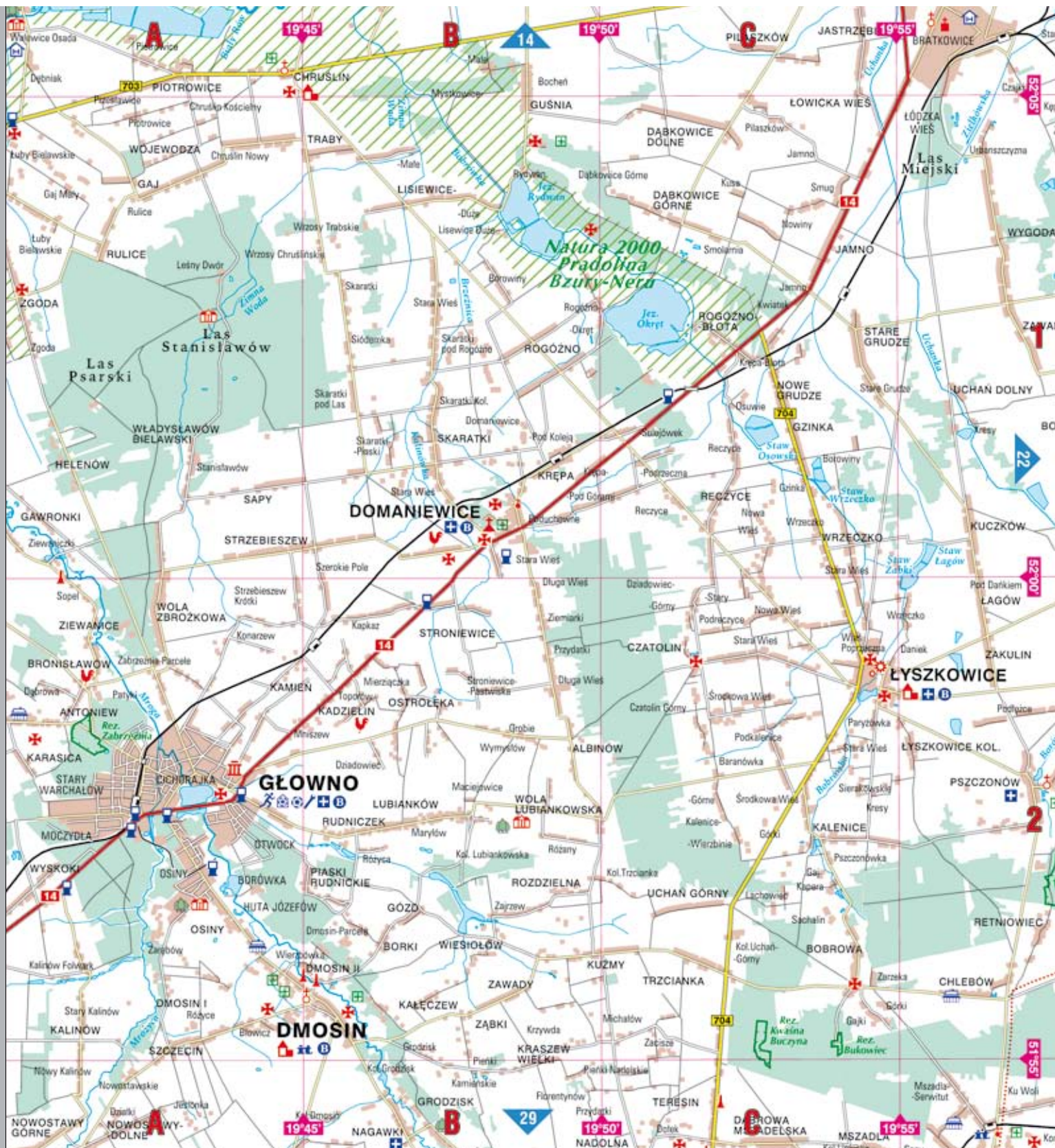
Bielawy – kościół Nawiedzenia NMP wzniesiony w stylu późnego gotyku ok. 1403 r. z fundacji W. Bielawskiego, kanonika gnieźnieńskiego.

Bratoszewice – późnogotycki, kościół św. Augustyna z przełomu XV i XVI w. We wnętrzu późnobarokowe ołtarze oraz późnogotyckie stalle z XVI w. Na skraju wsi stoi murowany pałac Rzewuskich z XX w. w stylu francuskiego renesansu otoczony parkiem.

Gieczno – kościół Wszystkich Świętych i Świętego Jakuba wzniesiony w 1717 r. We wnętrzu kościoła znajduje się 5 zabytkowych ołtarzy. Barokowy ołtarz główny z 1720 r. zdobą dwa nałożone na siebie obrazy.

Mąkolice – kościół parafialny śś. Wojciecha, Klemensa, Stanisława i Katarzyny wzniesiony w 1521 r. – ośrodek tkactwa i hafciarstwa ludowego.

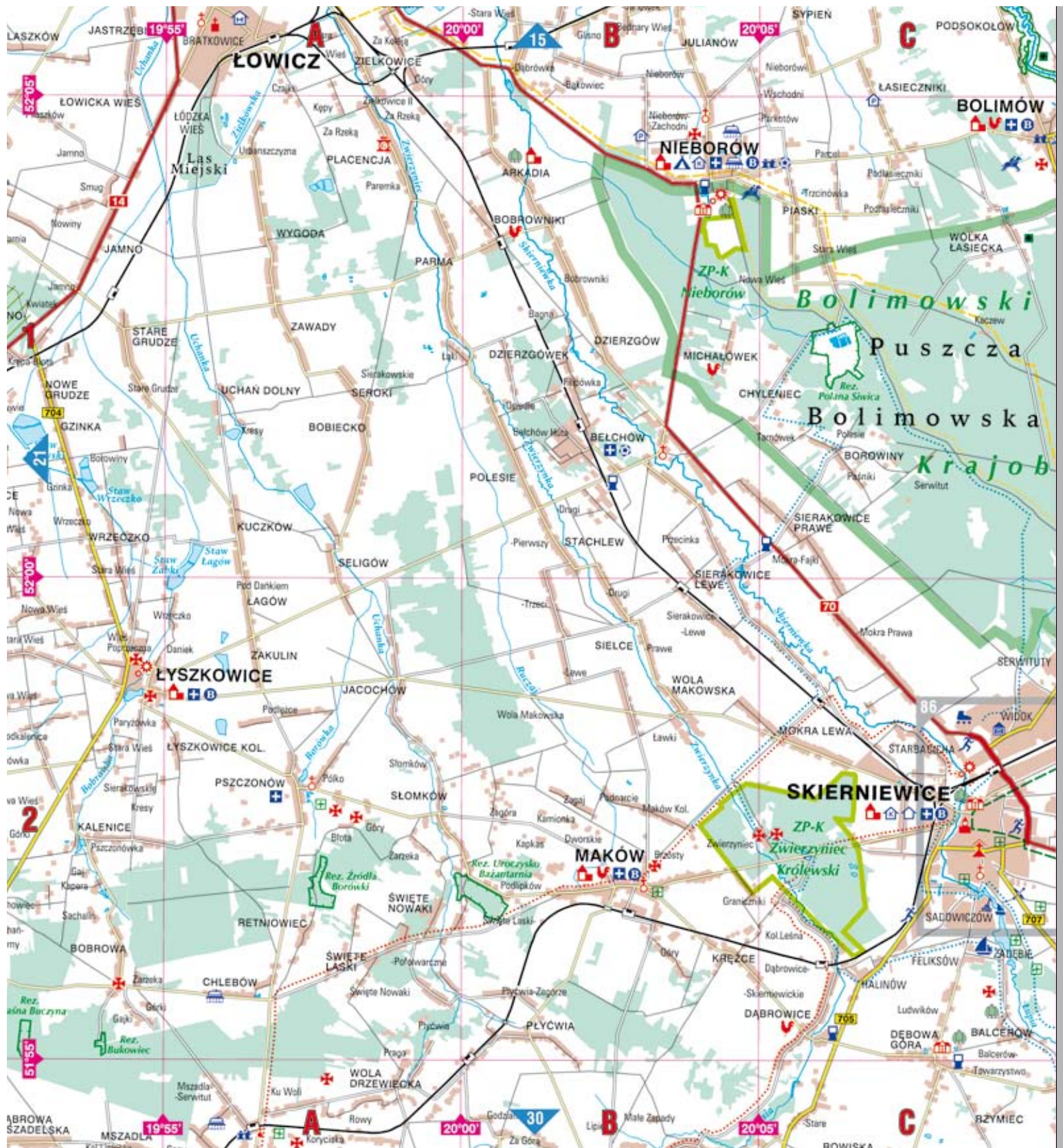
Głowno – założone w 1427 r. Znajduje się tu: kościół św. Jakuba Apostoła, wzniesiony w 1420 r.; zespół dworsko-parkowy (dziś siedziba Rady Miejskiej i Urzędu Stanu Cywilnego); kościół św. Barbary wzniesiony w latach 1928–30; dwór zbudowany w początkach XX w. – obecnie siedziba Muzeum Miasta Głowna, prezentującego historię miasta i folklor jego okolic.

Domaniewice – znany ośrodek tkactwa ludowego (pasiaki łowickie) i wycinankarstwa. Wczesno-barokowa kaplica NMP, wzniesiona w latach 1631–33, w której zachowały się: ambona i ołtarze w stylu rokokowym, odrestaurowany współcześnie prospekt organowy w kształcie orła w koronie z rozpostartymi skrzydłami z ok. 1759 r. oraz dzwon ze spiżu odlany w 1628 roku. Neogotycki kościół parafialny św. Bartłomieja (ok. 1910 r.) wzniesiony według projektu J.P. Dziekońskiego, na miejscu starszego z XIV w.

Łyszkowice – zespół zabudowań fabrycznych z 1 poł. XIX w. wraz z domami mieszkalnymi.

Chruslin – gotycko- renesansowy kościół pw. św. Michała z XVI w., we wnętrzu ołtarze: późnorenesansowy i barokowe.

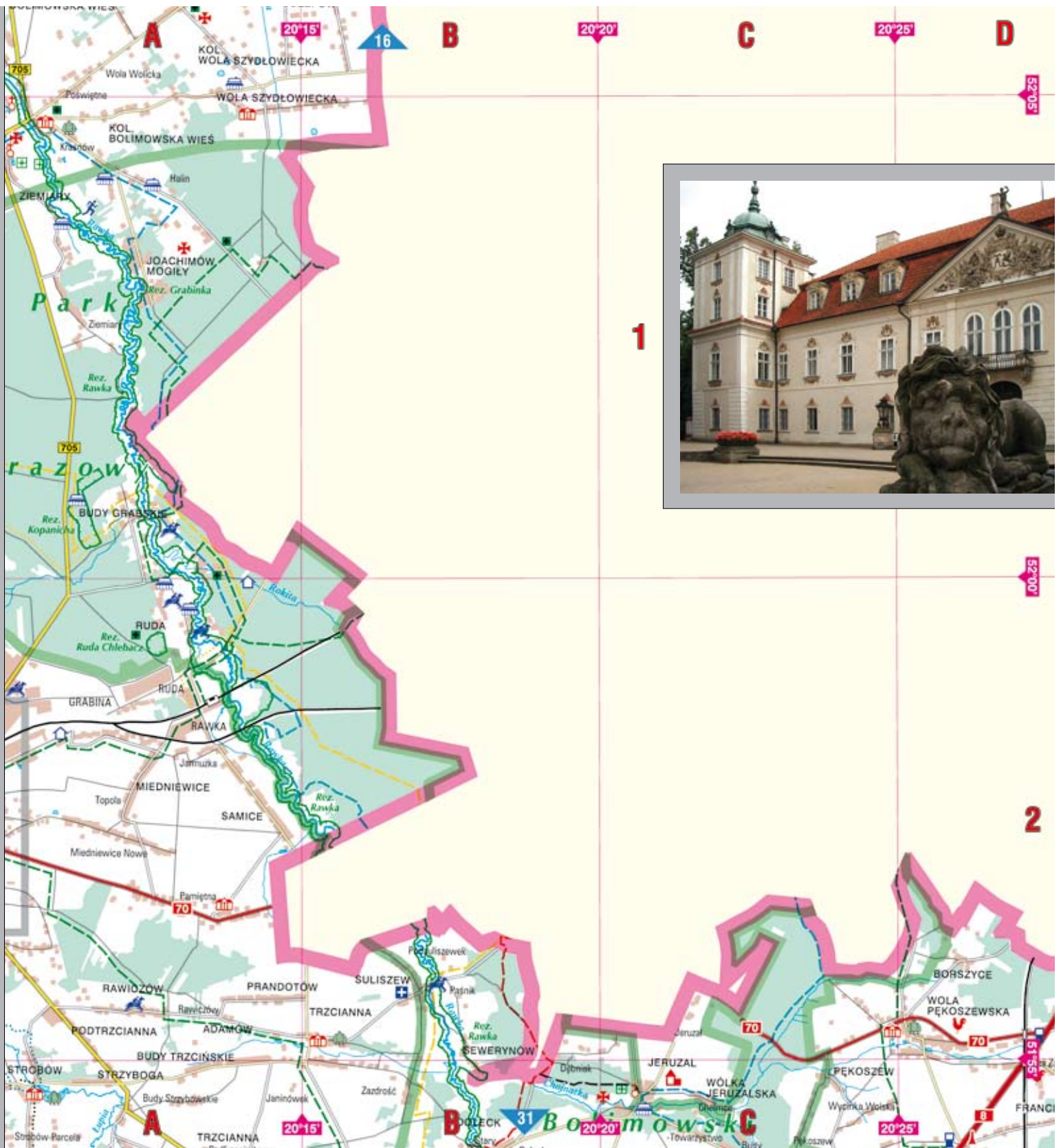

Skierniewice – prawa miejskie otrzymały za sprawą króla Kazimierza Jagiellończyka. Od 1814 r. stanowiły własność księcia Konstantego. W 1920 r. w dawnej osadzie pałacowej powstało gospodarstwo doświadczalne Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie – obecnie Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa. Do najciekawszych zabytków należą: pałac arcybiskupów gnieźnieńskich (1610-19), w stylu barokowo-klasycystycznym i otaczającym go parkiem z XIX w.; barokowy kościół cmentarny św. Stanisława z 1720 r.; barokowo-klasycystyczny kościół św. Jakuba wzniesiony w 1780-81 r.; kościół garnizonowy (dawna cerkiew) – z 1909-11 r.; ratusz miejski z 1847 r. w stylu neorenesansowym; dworzec kolei warszawsko-wiedeńskiej – z 1875 r., który nawiązuje do modnych w XIX w. neogotyckich form architektury obronnej.

Arkadia – wieś ta słynie z zespołu parkowego. Park ozdobiono licznymi budowlami, odwołującymi się do różnych modnych stylów i epok (Świątynia Diany, Dom Murgrabiego, Przybytek Arcykapłana, Domek Grecki), powstał tu staw z wyspami oraz sztuczne pagórki, ruiny, akwedukt. Jest to część zespołu muzealnego w Nieborowie.

Kościół św. Jakuba w Skierniewicach

Nieborów – barokowa rezydencja wzniesiona u schyłku XVII w. przez M. Radziejowskiego. Pałac został zaprojektowany przez Tylmana z Gamenen. Piętrowy gmach nakryto wysokim łamanym dachem, a od strony dziedzińca po bokach postawiono wieże. Pałac otoczono rozległym parkiem w stylu francuskim. Rozkwit pałacu miał miejsce za czasów Radziwiłłów. Z przepychem urządzone wnętrza pałacowe, ozdabiając je dekoracjami w stylu rokoko i wczesnego klasycyzmu. Po 1945 r. Nieborów stał się oddziałem Muzeum Narodowego w Warszawie, które pokazuje wnętrza rezydencji pałacowej z XVII-XIX w., oparte na wyposażeniu pałacu i jego kolekcjach (rzeźba, obrazy, grafika, meble, brązy, porcelana i szkło, srebra, zegary, tkaniny, zbiory biblioteczne), uzupełnione obiektami sztuki i rzemiosła artystycznego.

Rezerwat „Rawka” – rezerwat wodny obejmuje rzekę Rawkę od źródeł aż po ujście. Jest to silnie meandrująca rzeka o czystych wodach, mająca 100 km. Większość powierzchni rezerwatu zajmują łąki, lasy łęgowe i olszowe, fragmenty torfowisk oraz roślinność szuwarowa. Na skarpach doliny rosną okazałe dęby. Rawka jest miejscem życia wielu gatunków ryb. W 1983 r. w okolicy wsi Suliszew wprowadzono bobry. Szacuje się, iż obecnie żyje ponad 30 rodzin tych chronionych ssaków.

1. Pałac w Nieborowie
2. Akwedukt w Arkadii

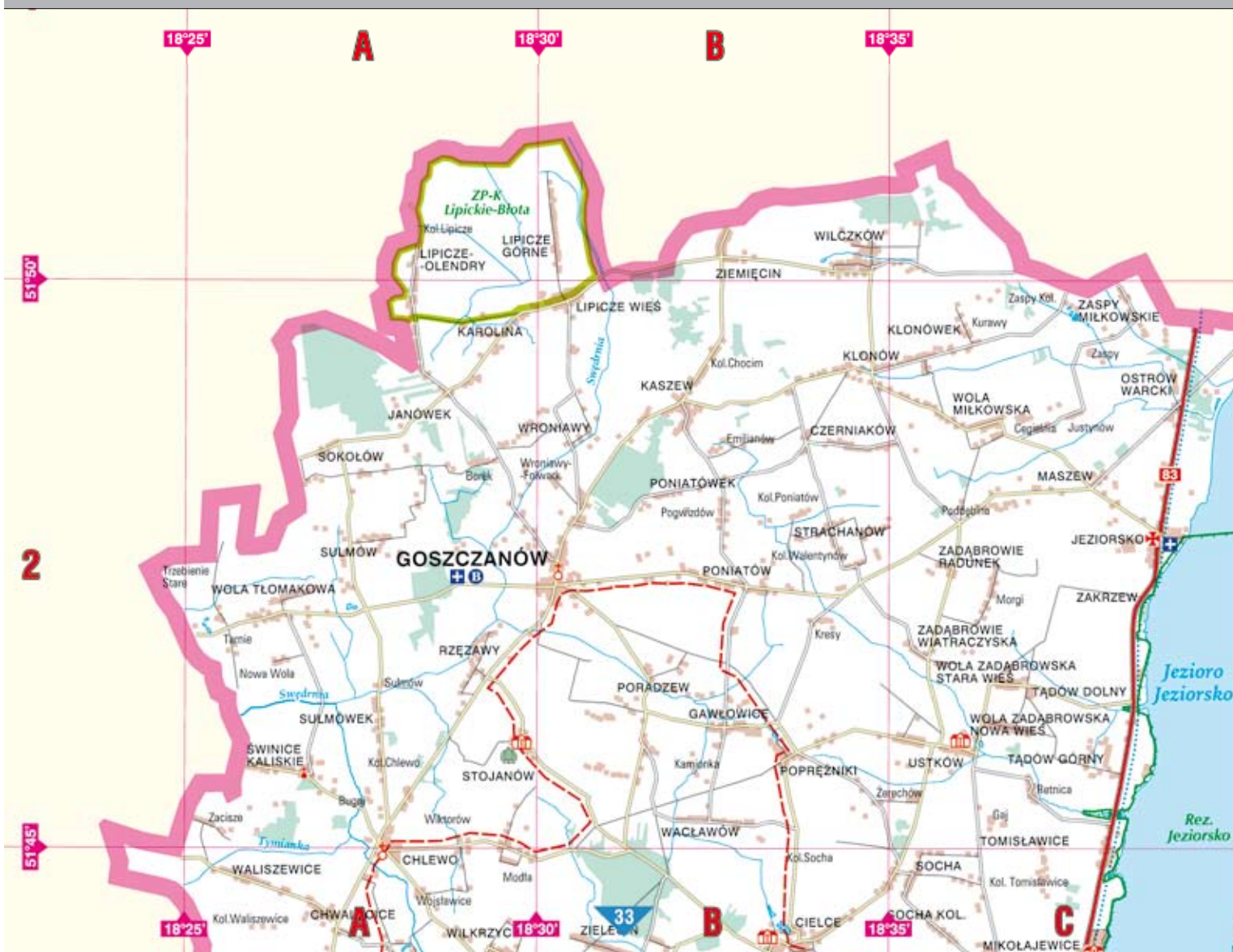

1

Zbiornik Jeziorsko – największy akwen w regionie, (42,3 km²). Powstał w 1986 r. w wyniku przegrodzenia doliny Warty zaporą w Skęczniewie (długość 2750 m, szerokość 12,5 m, wysokość 12 m). Celem utworzenia zbiornika retencyjnego była regulacja przepływów oraz nawadnianie użytków rolnych, ponadto spełnia on funkcje rekreacyjne i energetyczne (elektrownia o mocy 4,89 MW). Przez zbiornik przebiega Warciański Szlak Kajakowy. Żeglarstwu i windsurfingowi sprzyjają bardzo dobre warunki wietrzne. Wokół zbiornika rozwija się turystyka i infrastruktura turystyczna.

Rezerwat „Jeziorsko” – rezerwat ornitologiczny, utworzony na obszarze południowej – płyciej (cofkowej) części zbiornika. Powierzchnia rezerwatu wynosi 2350,6 ha. Jest to największy pod względem powierzchni rezerwat na terenie województwa łódzkiego. Przedmiotem ochrony w rezerwacie są ptaki wodno-błotne. Liczebność stanowisk ptaków lęgowych i ich skład gatunkowy pozwalają zaliczyć ten obszar do miejsc o znaczeniu europejskim. Stwierdzono tu występowanie ok. 250 gatunków ptaków, w tym 150 gatunków lęgowych. W okresie przelotów, zwłaszcza jesienno, liczebność przebywających ptaków przekracza wiele tysięcy osobników. Wśród tej imponującej liczby trafiają się dość często gatunki rzadkie, a nawet egzotyczne, tylko sporadycznie spotykane na terenie Polski.

2

Goszczanów – duża wieś gminna położona u stóp morenowych wzniesień, zwanych Wałem Malanowskim, biegnącym ku północy w kierunku Turku. Istniała już w XII w., należąc do uposażenia arcybiskupstwa gnieźnieńskiego. Zachował się kościół św. Marcina i Stanisława wzniesiony w 1666 r. w stylu barokowym, z fundacji A. Poniatowskiego. We wnętrzu uwagę zwracają barokowe i rokokowe ołtarze oraz zabytkowe rzeźby – gotycka św. Jana Ewangelisty, prawdopodobnie z XV w., oraz barokowe św. Jana Nepomucena i św. Onufrego. Na cmentarzu parafialnym znajdują się cenne grobowce Sulimierskich, Zaborowskich oraz mogiła żołnierzy poległych w czasie I wojny światowej. Przez wieś prowadzi znakowany kolorem czerwonym pieszy Szlak Powstańców 1863 r. z Warty do Wojkowa.

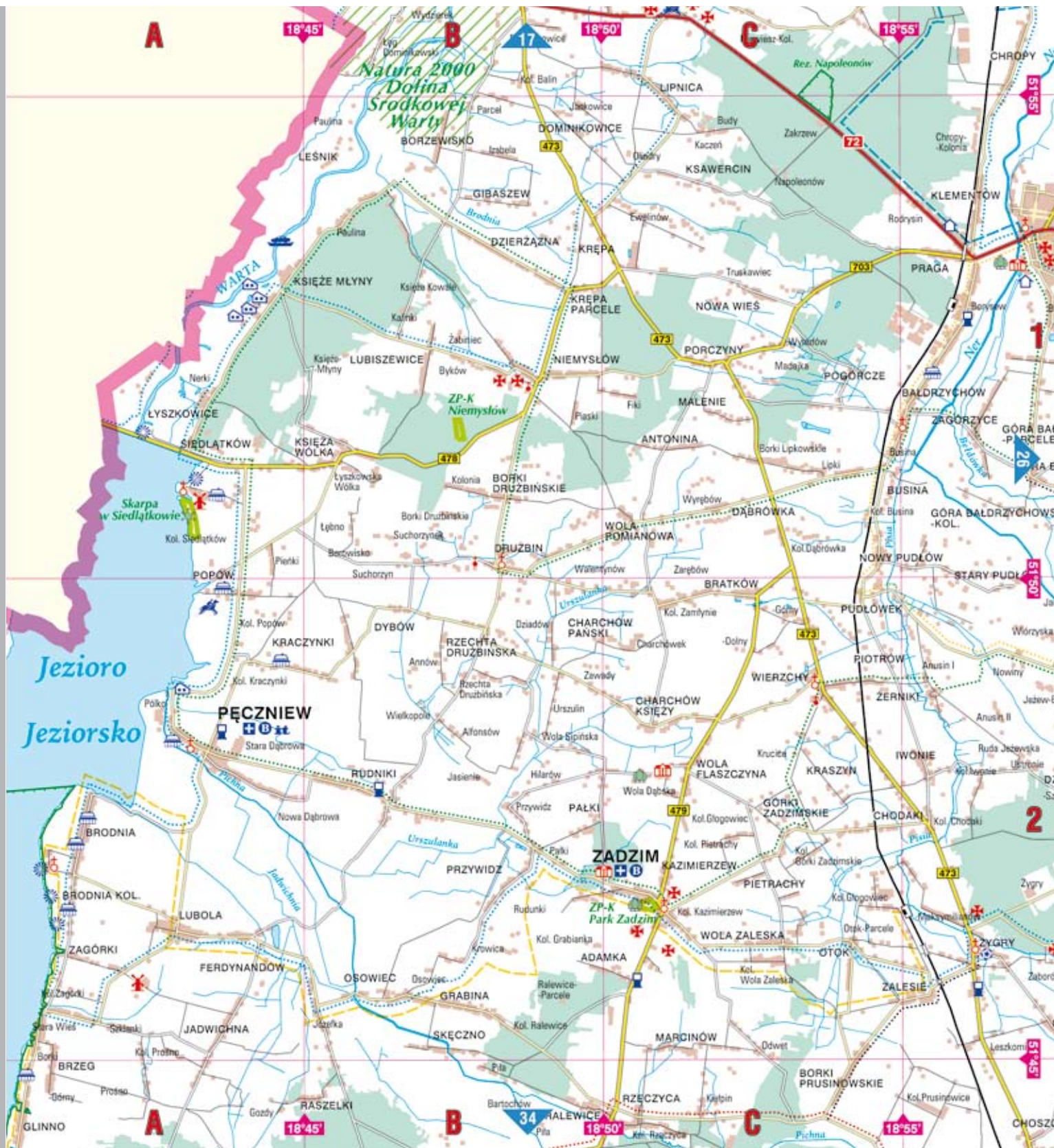
Ustków – murowany, klasycystyczny dwór zbudowany w początkach XIX w. oraz murowany spichlerz, wzniesiony w połowie XIX w.

Jeziorsko – klasycystyczny kościół p.w. św. Krzyża wzniesiono w 1854–56 r. jego wyposażeniu znalazły się sprzęty pochodzące ze starszej świątyni z XVII i XVIII w. Na cmentarzu mogiła powstańców 1863 r.

2

1. Klifowe wybrzeże zbiornika Jeziorsko
2. Regaty na zbiorniku Jeziorsko

Pęczniew – drewniany kościół św. Katarzyny z 1761 r., w którego wnętrzu znajdują się renesansowe i późnobarokowe ołtarze. W okolicy wsi odkryto grodzisko stożkowe, będące pozostałością obiektu zamieszkanego prawdopodobnie na przełomie XIII/XIV w. oraz cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej wczesnej epoki żelaza, a także ślady osadnictwa z okresu rzymskiego.

Siedlątków – wieś letniskowa położona nad zbiornikiem Jeziorsko. Barokowy kościół św. Marka Ewangelisty z końca XVII w. umiejscowiony w depresji chronią betonowe wały przeciwpowodziowe i system odwadniający przed wodami Jeziorska.

Brodnia – była jednym z ulubionych miejsc Władysława Jagiełły na drodze z Sieradza do Wielkopolski. Jak wykazują dokumenty, król zatrzymywał się tu co najmniej 18 razy i często polował w okolicy zasobnej w zwierzynę. Zabytkiem jest drewniany kościół parafialny p.w. św. Stanisława Biskupa i Męczennika wzniesiony w XVIII w., a rozbudowany w 1886 r. W Brodni urodził się i pracował jako nauczyciel szkoły elementarnej Kazimierz Deczyński (1800–38), bojownik o sprawę chłopską i uczestnik powstania listopadowego, bohater powieści Leona Kruczkowskiego „Kordian i cham”.

Kościół św. Marka Ewangelisty w Siedlątkowie

Poddębice – prawa miejskie uzyskane przed 1400 r. osada utraciła by ponownie od 1934 r. zostać miastem. Zabytkami są: późnorenansowy pałac z 1610–17 r. posiadający arkadowe krużganki i loggia, a wewnątrz zdobione są malowidłami ściennymi przedstawiającymi postacie świętych oraz herby dawnych właścicieli (mieści się tu Izba Regionalna i dom kultury) oraz renesansowy kościół św. Katarzyny z 1610 r. z fundacji rodziny Grudzińskich. Ponadto w parku stoi kościół filialny łódzkiej parafii luterańskiej wzniesiony w XIX w. przez niemieckich sukienników. Znajdują się tu również zabytkowe cmentarze: katolicki, ewangelicki i żydowski.

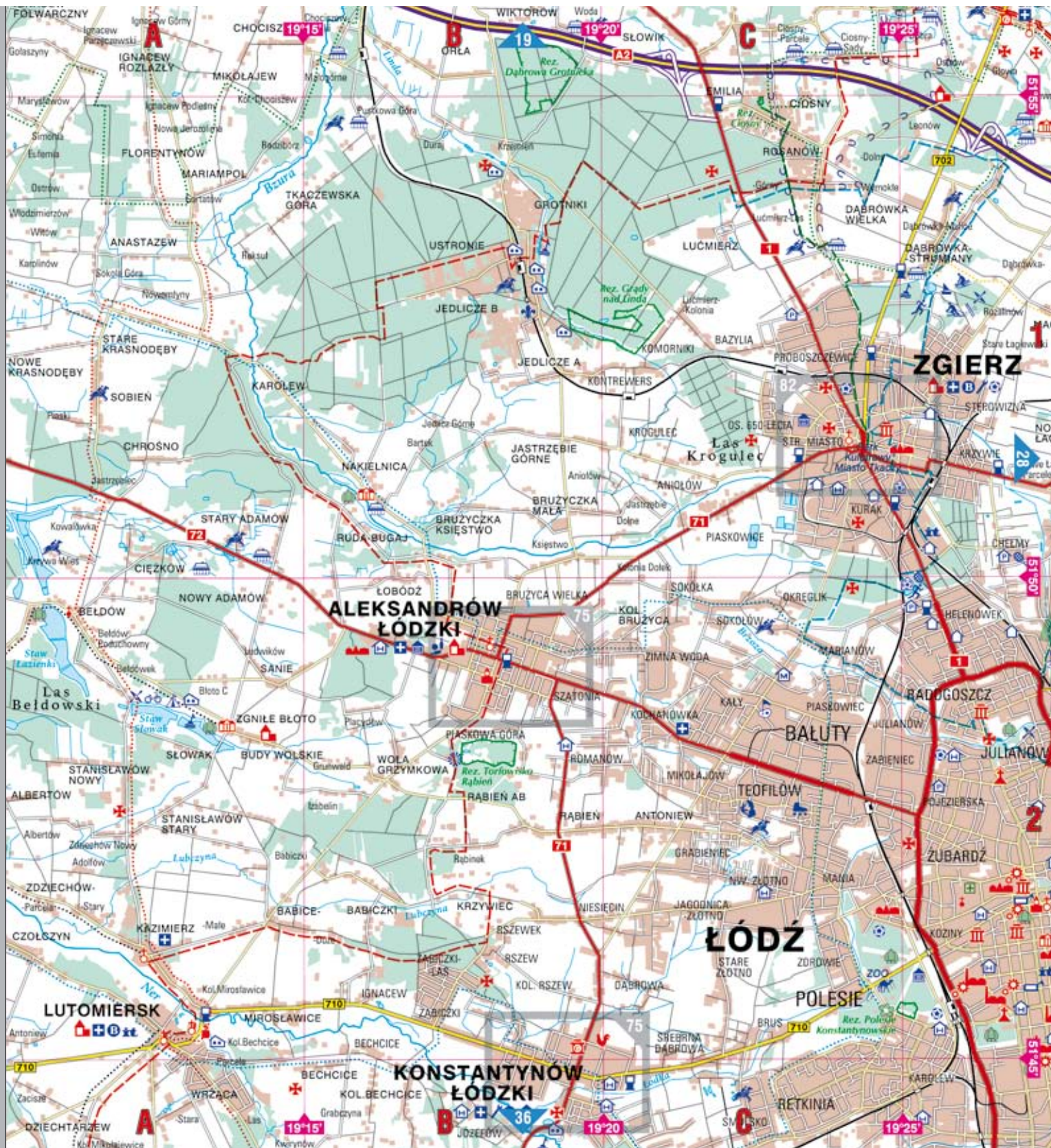
Trupianka – podczas zlodowaceń plejstocenijskich został przywleczony tu potężny głaz narzutowy. Jest to największy eratyk w Łódzkiem, liczący ponad 10 m.

Kałów – w latach 1453–1465 był własnością szlachecką rodu Kałowskich, a przed rokiem 1592 uzyskał na pewien czas prawa miejskie. Wizytówką wsi jest barokowy kościół św. Mikołaja Biskupa z 1786 r. Posiada barokowe ołtarze z obrazami św. Mikołaja i Anny oraz rokokowe organy. Przed kościołem znajduje się kapliczka słupowa z rzeźbą św. Floriana z końca XVIII w.

Rezerwat „Jodły Oleśnickie” – położony w obrębie uroczyska Oleśnica, chroni naturalny fragment lasu jodłowego. W dolnej warstwie lasu występuje grab. Na runo składa się różnorodność gatunków mszaków i roślin naczyniowych.

Kościół w Kałowie

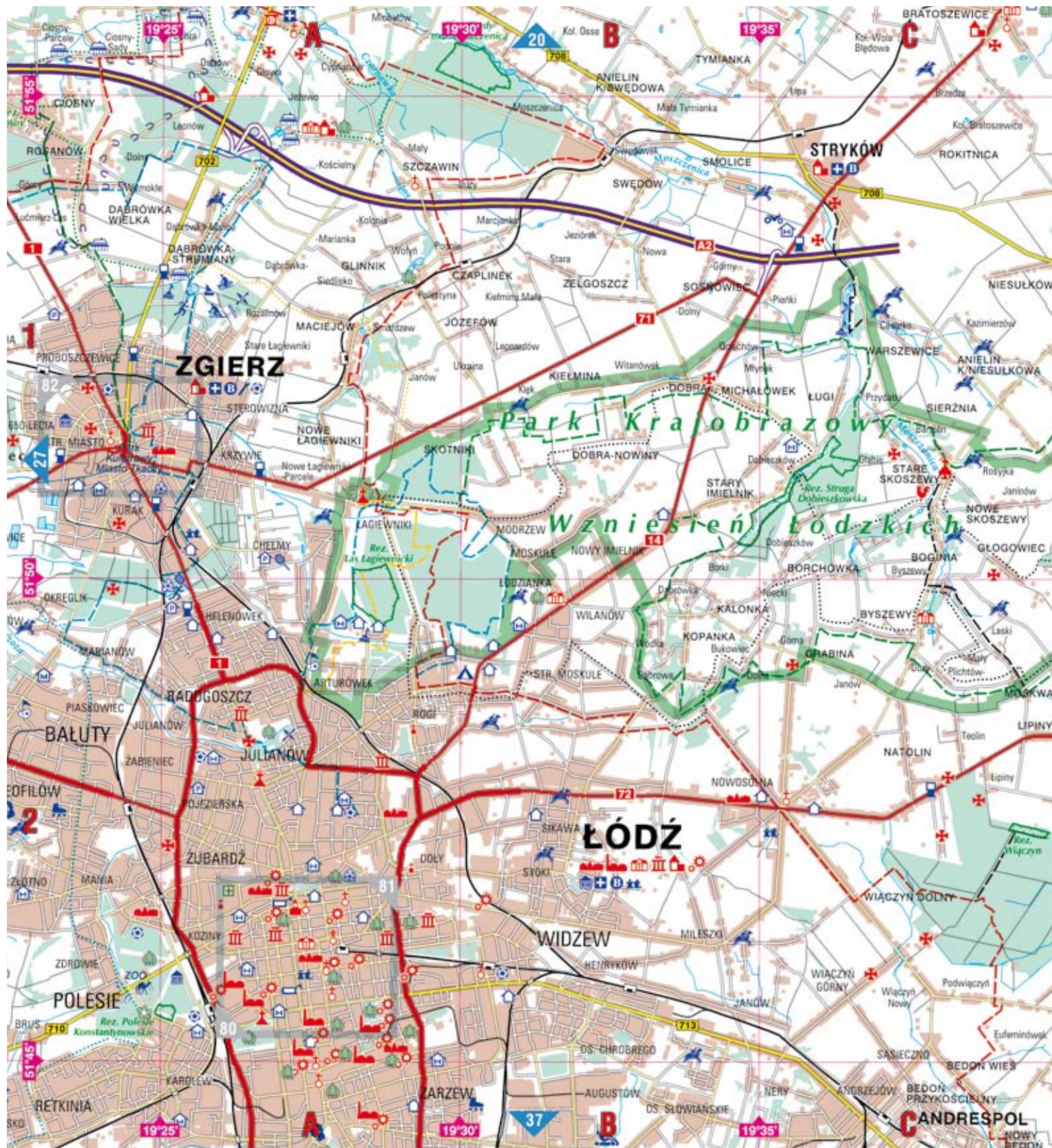

Aleksandrów Łódzki – w 1816 r. R. Bratoszewski założył „na surowym korzeniu” osadę, która w 1822 r. otrzymała prawa miejskie. Plac Tadeusza Kościuszki to czworokątny rynek, znajdują się tu klasycystyczne budowle: ratusz miejski; kościół śś. Archaniołów Rafała i Michała; dawny kościół ewangelicko-augsburski; dawne jatki miejskie. Warte uwagi są cmentarze: wielowyznaniowy i żydowski oraz zespół fabryczno-mieszkalny A. Stillera.

Konstanytown Łódzki – powstał w 1821 r. jako osada sukiennicza będącego własnością M. Krzywiec-Okołowicza. W 1830 r. osada otrzymała prawa miejskie. W 1910 r. uzyskała połączenie tramwajowe z Łodzią. Do zabytków należą: neogotycki kościół Narodzenia NMP wzniesiony w latach 1826–32 oraz parterowe domy tkackie z 1. poł. XIX stulecia. Częścią miasta jest letnisko Żabiczki.

Łódzki Ogród Botaniczny – został zaprojektowany przez inżyniera H. Tomaszewskiego. Rosną tu gatunki flory rodzimej oraz obcego pochodzenia. Rośliny zgromadzone i wyhodowane w łódzkim Ogrodzie Botanicznym (ponad 3500 gatunków i odmian) prezentowane są w 9 działach tematycznych: flora polska, ogród japoński, systematyka roślin zielnych, alpinarium, arboretum, rośliny ozdobne, rośliny lecznicze i przemysłowe, biologia roślin oraz dział zieleni parkowej. Uzupełnienie kolekcji roślin prezentowanych na terenach otwartych stanowią gatunki strefy tropikalnej i zwrotnikowej eksponowane w łódzkiej Palmiarni.

Zgierz – jedno z najstarszych miast regionu, które prawa miejskie otrzymało przed 1318 r. Intensywny rozwój miasta rozpoczął się już w XIX w. i związany był z włókiennictwem, natomiast w okresie międzywojennym rozwinął się też przemysł chemiczny. Zobaczymy tu m.in. zespół urbanistyczny Nowego Miasta z domami tkackimi, kościół p.w. św. Katarzyny wzniesiony w początkach XX w., budynek Miejskiego Zakładu Kąpielowego z 1927 r., (z drugim na ziemiach polskich krytym basenem) oraz Muzeum Miasta Zgierza (wnętra mieszczkańskie z przełomu XIX i XX w.). Muzeum znajduje się w dawnym domu Carla Mullera, tzw. Domu pod Lwami.

Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich – obejmuje ochroną najcenniejszy pod względem przyrodniczym i krajobrazowym fragment wzniesień połudowcowych z licznymi walorami przyrodniczymi oraz antropogenicznymi. Zalesienie Parku wynosi jedynie 28%, jednak znajduje się w nim największy w centralnej Polsce las bukowy - Las Janinowski, czy największy w Europie kompleks leśny w granicach miasta - łódzki Las Łągiewnicki. Tutaj biorą swoje początki liczne rzeki i strumienie, m.in. Bzura, Moszczenica, Mrożyca, Mroga i Miazga, tworzące gęstą sieć wodną, której towarzyszą szuwały, torfowiska, kwieciste łąki i roślinność łąkowa.

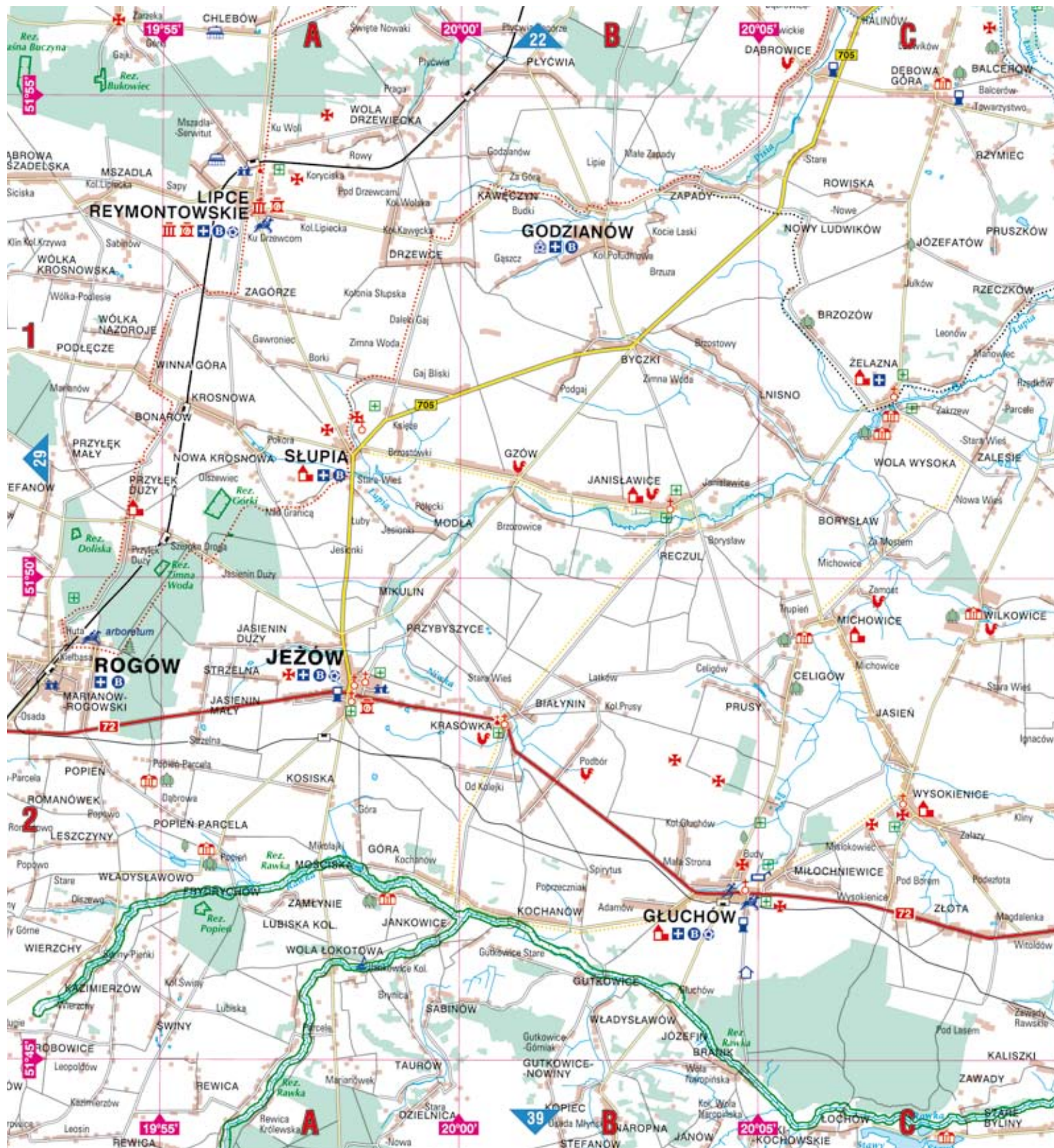
Brzeziny – rozwój miasta rozpoczął się w 1462 r. Zabytki miasta to: kościół parafialny Podwyższenia Sw. Krzyża (gotycka świątynia parafialna wzniesiona w XIV w. z renesansową kaplicą La-sockich); drewniany kościół św. Anny o barokowym wystroju wewnątrz (z XVIII w.); zespół klasztorny reformatów; kościół pw. Ducha Świętego. W Muzeum Regionalnym, mieszczącym się w neogotyckim pałacyku myśliwskim znajduje się m.in. kolekcja żelazek.

Rogowska Kolej Wąskotorowa – została wybudowana w 1915 r. przez Niemców w celu sprawnego dowozu zaopatrzenia na front. Kolej prowadziła z Rogowa do Białej Rawskiej. Po 1918 r. służyła miejscowej ludności. W 1992 r. wprowadzono kursy turystyczne (54 km trasy). W programie są m.in. zwiedzanie arboretum w Rogowie, czy zamku w Rawie Mazowieckiej.

Rogów – arboretum założono w 1923 r., jest placówką badawczo-dydaktyczną prowadzącą badania w zakresie dendrologii i botaniki leśnej. Zgromadzono tu ponad 2000 gatunków i odmian roślin, głównie drzew ze strefy umiarkowanej wszystkich części świata. Mieści się tu również alpinarium z bogatą kolekcją roślinności naskalnej eksponowanej w otoczeniu sztucznych oczek wodnych, kanałów i kaskad. Z kolei przy Leśnym Zakładzie Doświadczalnym SGGW istnieje Muzeum Lasu i Drewna. Ta oryginalna placówka posiada bogatą kolekcję zoologiczną (owadów, ptaków i ssaków), a także zbiory botaniczne, fitopatologiczne i tzw. ksylotekę – zbiory próbek drewna.

Arboretum w Rogowie

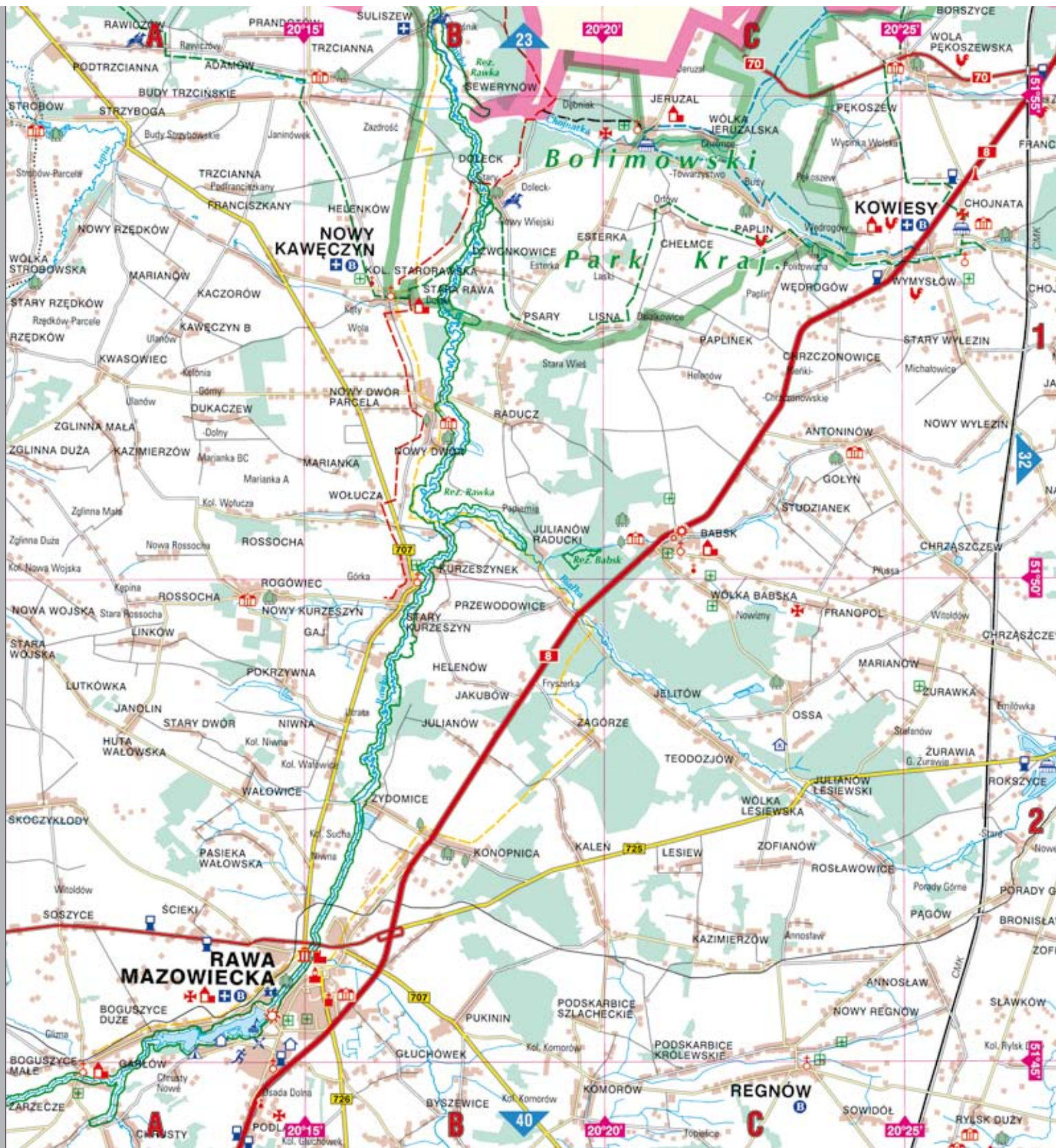

Lipce Reymontowskie – wieś na szlaku Kolei Warszawsko – Wiedeńskiej, upamiętniona przez Władysława S. Reymonta w „Chtopach”. Laureat Literackiej Nagrody Nobla spędził tu kilka lat swojego życia – mieszkał w domku dróżnika (Izba muzealna im. W.S. Reymonta) i pracował na kolei. Co roku, na początku lipca, odbywa się tu impreza pod nazwą „Dzień Reymonta”. Do głównych atrakcji miejscowości należą: Muzeum Czynu Zbrojnego (można poznać historię walk o niepodległość, zobaczyć mundury, broń), Centrum Reymontowskie – Zagroda Ludowa (drewniane chałupy z Mszadli i Woli Drzewieckiej) oraz Muzeum Mazowsza Zachodniego. Istnieje tutaj jeden z najstarszych folklorystycznych w Polsce – Amatorski Zespół Regionalny im. Władysława Stanisława Reymonta.

Głuchów – wieś założona na skrzyżowaniu dawnych traktów z Łęczycy do Rawy Mazowieckiej i z Piotrkowa Trybunalskiego do Skierniewic. We wsi stoi późnobarokowy kościół parafialny św. Wacława wzniesiony w 1786 r. z dwuwieżową fasadą, neogotycką dzwonnica z 1821 r. i neoklasykistyczną plebanią z 1824 r. Poza tym wieś może się poszczycić założonym w 1936 r. Mazowieckim Uniwersytem Ludowym, mieszczący się w dworku generała Leibziga z XVIII w.

Rawa Mazowiecka – prawa miejskie uzyskała w 1321 r., stając się stolicą Księstwa Rawskiego. W latach 1355-1370 książę mazowiecki Siemowit III wybudował tu mury zamek, który stanowił część systemu umocnień państwa Kazimierza Wielkiego. Od 1562 r. na zamku przechowywany był tzw. skarb rawski (pieniądze na utrzymanie wojska). Rawa jest jedną ze stacji zabytkowej Rogowskiej Kolei Wąskotorowej. Na listę zabytków Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków wpisany jest m.in. obszar Starego Miasta i zespół klasztorny augustianów (kościół p.w. Wniebowzięcia NMP oraz klasztor) obecnie pasjonistów, który znany jest z kwiatowych dywanów układanych w oktawę Bożego Ciała.

Babsk – znajduje się tu dwór i zespół zabudowań gospodarczych, na który składają się: mury spichlerz z kolumnowym portykiem, wozownia, stajnia i karczma. Całość wzniesiono w 1. poł. XIX w. w stylu klasycystycznym. Zespół dworski otacza park krajobrazowy z 1. poł. XIX w. Klasycystyczny kościół św. Antoniego Padewskiego zbudowany w 1809 r., jest otoczony murem, z czterema kaplicami i dzwonnica. Na cmentarzu parafialnym znajduje się zabytkowy grobowiec Konstancji Gładkowskiej, muzy i młodzieńczej miłośnicy Fryderyka Chopina. Niedaleko wsi znajduje się rezerwat przyrody „Babsk”, w którym głównym przedmiotem ochrony jest lipa drobnolistna.

Zamek w Rawie Mazowieckiej

Biała Rawska – jeden z najstarszych ośrodków osadniczych na Mazowszu. Już w XII w. był grodem kasztelańskim oraz ważnym ośrodkiem handlowym. Prawa miejskie uzyskał w 1498 r. Od XIV do XVI w. należał do biskupów chełmskich. Układ ulic i placów w centrum miasta zachował historyczny charakter. Na obszarze tym znajdują mieszczkańskie kamienice z XIX w. oraz budynek ochotniczej straży pożarnej, w którym do 1939 r. mieściła się synagoga. Najciekawsze obiekty: zespół pałacowy z otaczającym go parkiem (pałac został wzniesiony w 1. poł. XIX w., w stylu neoromańskiego z elementami neogotyku i neorenesansu dla ówczesnego właściciela miasta – A. Leszczyńskiego; kościół św. Wojciecha (wybudowany na pocz. XVI w., we wnętrzu znajduje się barokowa ambona w kształcie łodzi żaglowej oraz chrzcielnica z XVII w.).

Tubądzin (arkusz na str. 33) – znajduje się tu piętrowy klasycystyczny dwór z 1796 r., w którym utworzono muzeum zainspirowane zbiorami K. Walewskiego. Znajdują się tu oryginalne, stylowe meble, starodruki z XVI-XVIII w., zbiory archeologiczne, kolekcja portretów sarmackich oraz bogaty zbiór portretów trumiennych. Warto również zwrócić uwagę na stylizowaną na mały dworek oficynę dworską, odrestaurowane założenia parkowe i kapliczkę z końca XVIII w.

Warta – niegdyś miasto królewskie, arena sejmików szlacheckich i ważniejszych zjazdów państwowych. Król Władysław Jagiełło w 1423 r. nadał tutaj kolejny statut (od miejsca nadania zwany Warckim) modernizujący ówczesną gospodarkę. Do II wojny światowej niemal połowę ludności stanowili Żydzi. Zachowały się: średniowieczny układ przestrzenny; klasycystyczny ratusz i dawne jatki z XIX w.; zespół klasztorny Bernardynów z barokowym kościołem Wniebowzięcia NMP z XV w. (we wnętrzu sarkofag bernardyna bł. Rafała z Proszowic); zespół klasztorny Bernardynek (barokowy kościół św. Józefa i NMP Matki Kościoła). Na cmentarzu znajduje się mogiła powstańców z 1863 r. Na Rynku stoi pomnik-popiersie płk. W. Starzyńskiego.

Błaszki – nazwa pochodzi najprawdopodobniej od rycerza Błasko, który założył tu swoją osadę. Pierwsza wzmianka o Błaszczach pochodzi z 1437 r. W 1652 r. król Jan Kazimierz nadał Błaszkom przywilej targowy, a około 1722 r. otrzymały one prawa miejskie. Od chwili lokacji miasteczko pozostawało własnością prywatną. Zabytkiem jest późnobarokowy, murowany kościół św. Anny, wzniesiony w 1779–1789 r. z fundacji Lipskich. Obok kościoła stoi plebania z końca XVIII w. Na cmentarzu parafialnym, założonym w 1819 r., znajduje się kaplica grobowa Biernackich i Błaszyńskich oraz nagrobek Macieja Piaszczyńskiego, powstańca z 1863 r.

Dwór w Tubądzinie

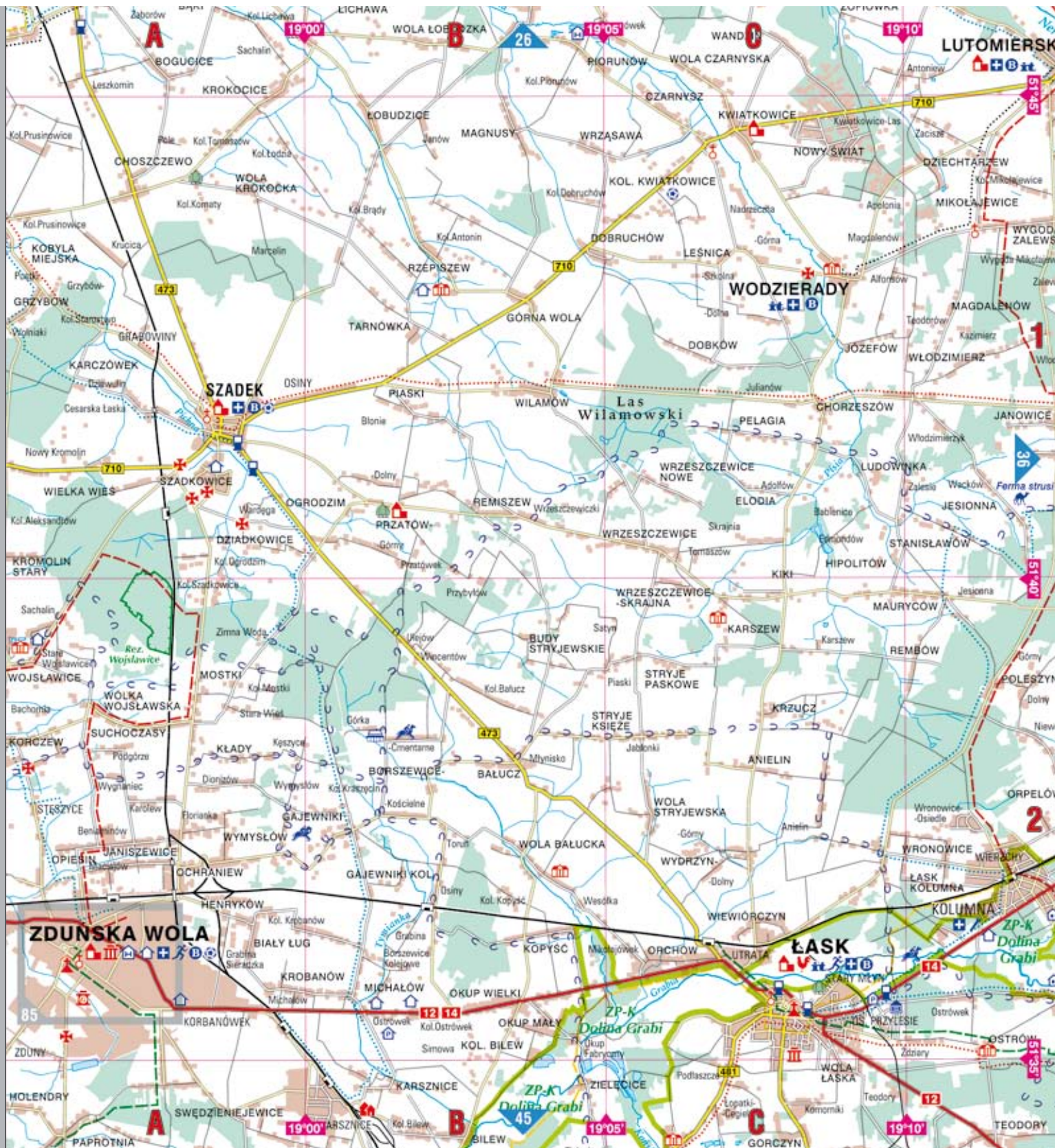
Sieradz – prawa miejskie otrzymał ok. 1225 r. Największy rozkwit przypadł na czasy Odrodzenia. Zachowały się pozostałości po średniowiecznym zamku. Zabytkami są: gotycki kościół fary Wszystkich Świętych z XIV w. i zespół klasztorny dominikanów z ok. 1300 r. Rynek Starego Miasta, będący pozostałością po średniowiecznym układzie urbanistycznym, otoczony jest kamienicami mieszczańskimi z XIX w. W mieście działa Muzeum Okręgowe (zbiory archeologiczne, historii dawnego województwa sieradzkiego i etnograficzne) oraz podległy mu Skansen Wsi Sieradzkiej.

Wojstawice – park dworski, a w nim okazałe drzewa i krzewy. Neoklasycystyczny dwór z 1. poł. XIX w., i eklektyczny pałac Siemiątkowskich z 1900 r. W piwnicach pałacu utworzono w 1976 r. Szkolną Łzbę Regionalną, w której eksponowane są zbiory historyczne i etnograficzne (m.in. warsztaty rzemieślnicze – tkacki, kowalski, szewski).

Szadek (arkusz str 35) – zabytkiem jest gotycki halowy kościół Wniebowzięcia NMP i św. Jakuba. Zachowała się gotycka polichromia z poł. XV w., 5 manierystycznych ołtarzy z XVII w., chrzcielnica z XVI w., krucyfik i Pieta. Obok kościoła stoi dzwonnica o charakterze obronnej baszty. Na cmentarzu stoi kościół św. Idziego, wg tradycji ufundowany przez Władysława Hermana w XII w.

Fara w Sieradzu

Łask – przez stulecia siedziba znanego rodu Łaskich, od XVI w. był ważnym ośrodkiem produkcji sukna oraz miejscem targów i jarmarków. Zabytkami Łasku są: kościół Nawiedzenia NMP i św. Michała Archanioła z fundacji prymasa J. Łaskiego – murowana, pokolegiacka świątynia wzniesiona w 1525-28 r. w stylu późnogotyckim, w 1749 r. przebudowana w stylu barokowym. W kościele tym znajduje się jedno z najpiękniejszych dzieł renesansu włoskiego w Polsce – alabastrowa płasko-rzeźba z XV w. autorstwa A. della Robbia; kościół p.w. Św. Ducha – drewniana świątynia z 1666 r.. Warto zobaczyć łaskie cmentarze – wielowyznaniowy cmentarz miejski oraz dawny cmentarz żydowski.

Zduńska Wola – wzrost znaczenia miejscowości nastąpił w latach 20. XIX w. dzięki masowemu napływowi tkaczy w ramach zorganizowanej działalności osadniczej, prowadzonej przez ówczesnego właściciela miasta S. Złotnickiego. Warto zobaczyć dawny dwór Złotnickich, otoczony parkiem, dziś znacznie przebudowany i powiększony, będący siedzibą władz miejskich; pałac – obecnie mieszcząca Muzeum Historii Miasta; drewniany dom tkacza, starannie odrestaurowany, w którym w 1894 r. urodził się Rajmund Kolbe, późniejszy franciszkanin św. Maksymilian Maria Kolbe. W dzielnicy Karsznice znajduje się Skansen Lokomotyw.

Stadnina w Gajewnikach

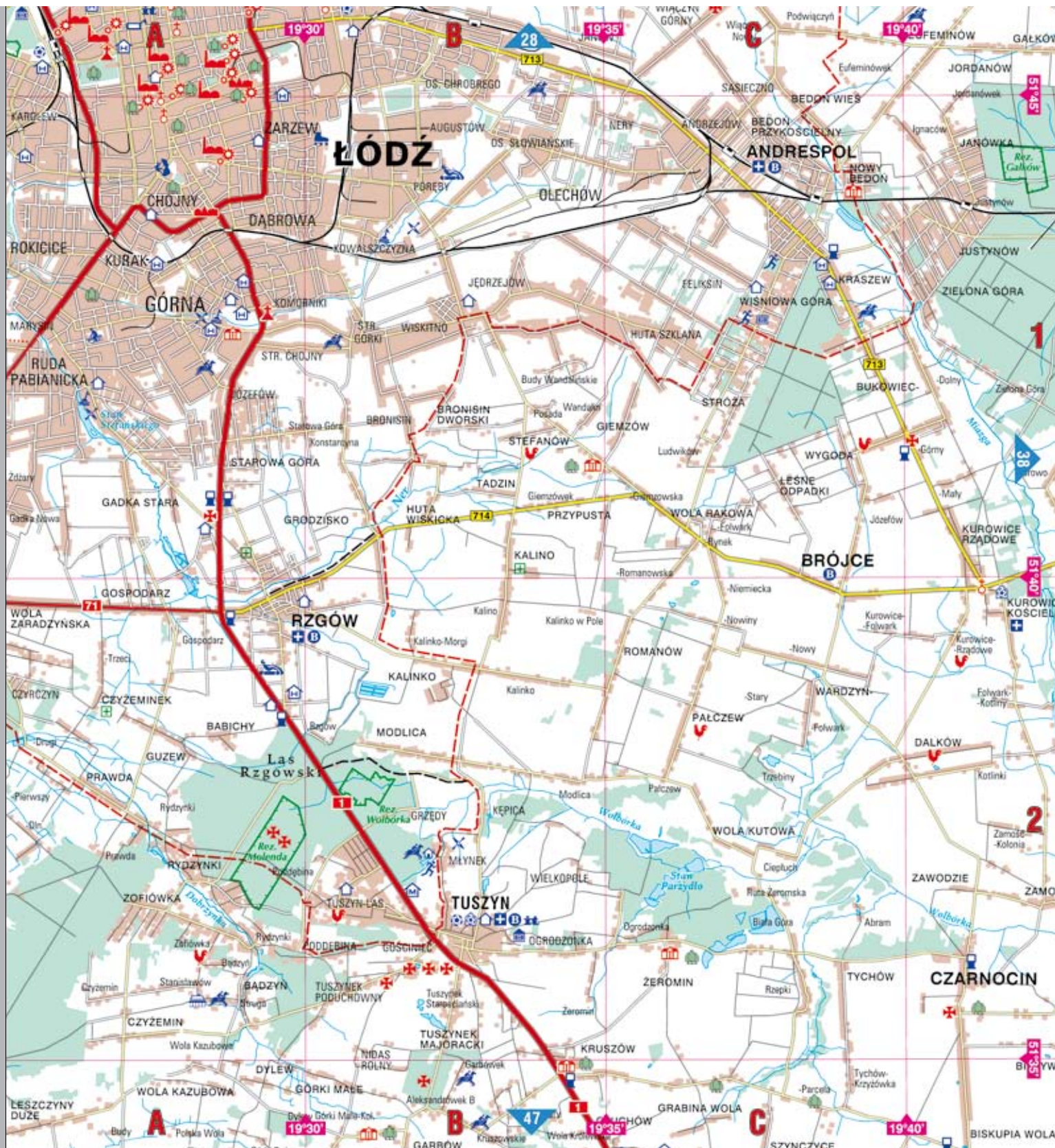
Pabianice – dawne miasto Kapituły Krakowskiej, rozwinęło się w czasie XIX w. Wówczas powstało Nowe Miasto – włókiennicza osada fabryczna. Zabytkami są: renesansowy dwór obronny Kapituły Krakowskiej wzniesiony w 1565–72 r., w 1833 r. zaadoptowany na ratusz; kościół św. Mateusza – renesansowa świątynia wzniesiona w 1572–77 r.; kościół NMP – neogotycka świątynia z 1898 r., klasycystyczny kościół ewangelicko-augsburski śś. Piotra i Pawła z 1827–31 r. W zabudowie miasta zachowały się domy tkaczy z XIX w.

Dobroń – drewniany kościół św. Wojciecha wybudowany w II poł. XVIII w. Wewnątrz znajdują się trzy ołtarze barokowe, rokokowa chrzcielnica, cenne żyrandole, złocona puszkaz z 1736 r.

Lutomiersk – kiedys miasto, w XV w. powstał tu cech sukieniczny – jeden z najstarszych w Polsce. Do zabytków należą: zespół dawnego klasztoru Reformatorów, na który składają się kościół Niepokalanego Poczęcia NMP oraz budynek klasztoru, wzniesione w 1468–52 r. Drugi kościół Matki Boskiej Szkaplerznej to murowana świątynia, wzniesiona w 1780 r. w stylu późnobarokowym.

Kolumna – dzielnica Łasku, w XVII w. istniał tu młyn, obok którego powstała fabryka papieru. Na początku lat 20. XX w. utworzono tu osadę letniskową nawiązującą do idei miast-ogrodów E. Howarda. Powstały sezonowe wille w stylu „szwajcarskim”. Osiedle zostało objęte ochroną jako Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Kolumna”

Tuszyn – pierwsza wzmianka o tej miejscowości pochodzi z 1223 r.; należała ona wówczas do dóbr królewskich i posiadała komorę celną. W 1416 r. Władysław Jagiełło lokował tu miasto królewskie. W latach 20. XIX w. Tuszyn stał się tzw. miastem-ogrodem, opartym na założeniach koncepcji E. Howarda. Powstały wille i pensjonaty bogatych łódzkich fabrykantów, w stylu szwajcarskim. Część z nich zachowała się do dnia dzisiejszego. W centrum stoi kościół św. Witalisa Męczennika, wybudowany w XIX w. wewnątrz którego możemy obejrzeć obraz patrona kościoła z XVII w. oraz barokowe zdobienia. Obecnie słynie z jednego z większych kompleksów handlowych.

Rzgów – zachował się tu czworoboczny rynek i układ ulic tworzący charakterystyczny dla średnio-wiecznych założeń urbanistycznych układ szachownicy, a także z XVII w. renesansowy kościół św. Stanisława. Ta jednonawowa świątynia z ośmioboczną wieżą ma bogato zdobione wnętrze. W XV w. miasto było własnością Kapituły Krakowskiej.

Rezerwat „Wolbórka” – chroni obszar źródliskowy Wolbórki, porastający go naturalny łąg olszowy, z dominującą tu olszą czarną charakterystyczną dla terenów podmokłych oraz rzadki gatunek motyla szlaczkonía borówkowa.

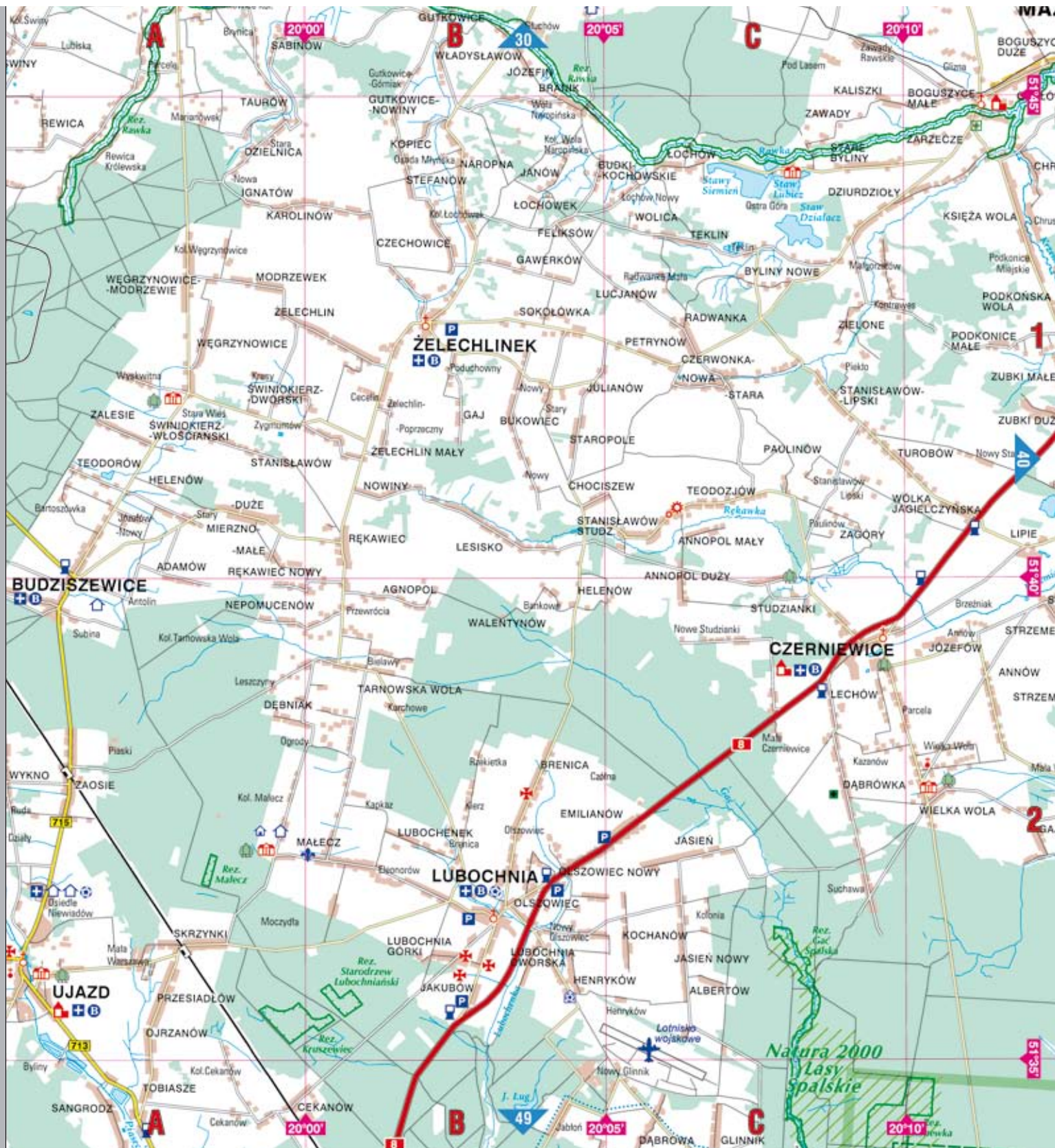
Koluszki – najstarsza wzmianka o tej miejscowości pochodzi z 1399 r. Jej rozwój nastąpił po wybudowaniu kolei warszawsko-wiedeńskiej i powstaniu połączenia tej linii z Łodzią (1866). Prawa miejskie Koluszki uzyskały po II wojnie światowej, w 1949 r., w tym czasie większość mieszkańców stanowili pracownicy kolei.

Gałkówka Kolonia – cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej. Utworzono rezerwat „Gałków” chroniący las bukowo-jodłowy. Zarówno buk, jak i jodła występują tu na granicy zasięgu.

Będków – zachował się tu dawny układ przestrzenny ze zwartą zabudową i dwoma rynkami. Zabytkiem jest późnogotycki kościół wzniesiony w 1462 r. Wieś znana jest dzięki Władysławowi Reymontowi (laureat literackiej Nagrody Nobla), który uczył się tu do szkoły.

Czarnocin – w latach 1893-1900 mieszkał tu i pracował Władysław Reymont. We dworze otoczonym parkiem z 1924 r. mieści się dziś Zespół Szkół Rolniczych. Warto zobaczyć kościół Wniebowzięcia NMP wzniesiony w 1880-91 r.

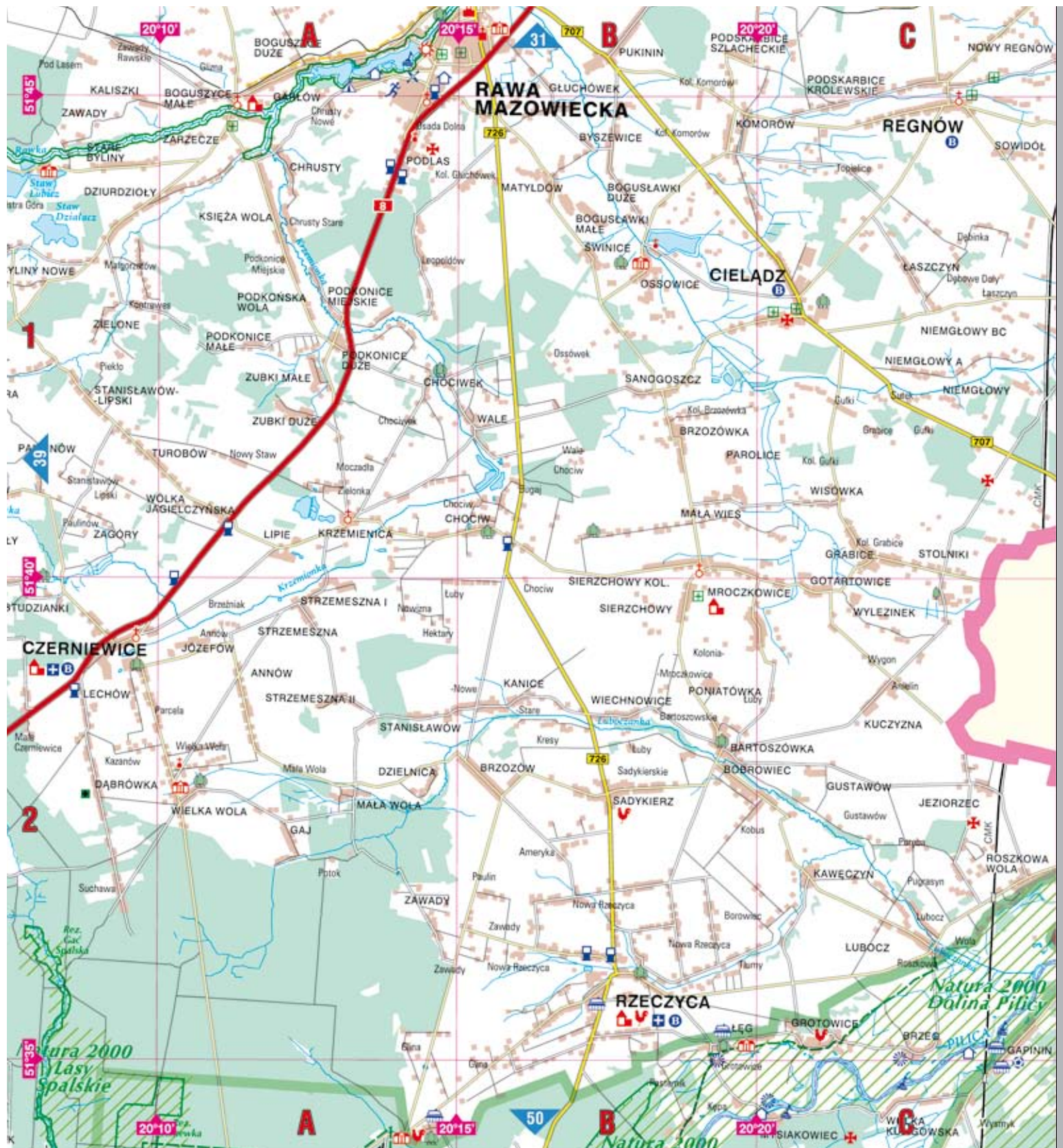

Ujazd – prawa miejskie otrzymał w XV w. Miasto miało wielu właścicieli, jednak to Ostrowscy przyczynili się do jego znacznego rozwoju. Wizytówką jest kościół św. Wojciecha zbudowany w latach 70. XVII w. Wnętrze zdobią rokokowe ołtarze oraz kaplica Ostrowskich. W pobliżu świątyni stoi pałac, wybudowany przez A. Ostrowskiego w 1812 r. na fundamentach XIV-wiecznej warowni, z której zachował się odcinek muru. Posiada on ciekawą architekturę, charakterystycznym elementem dekoracyjnym są ostrołukowe arkady z cegły, masywne oszkarpowania oraz niewielkie baszty zakończone krenelacją. Wokół pałacu rozciąga się park, do którego prowadzi zabytkowa brama z XIX w. Park jest niezwykle cenny ze względu na drzewostan – pomnikowe topole białe, świerki srebrzyste i skrzydłorzech kaukaski.

Żelechlinek – zachował dawny układ przestrzenny typowej wielodrożnicy. Do najcenniejszych zabytków wsi należą: kościół św. Bartłomieja z początku XX w. – jego fundatorem był ówczesny proboszcz tutejszej parafii ksiądz D. Prażmo; drewniana chałupa z końca XIX w. oraz cmentarz z XIX w. oraz cmentarz z XIX w.

Kościół w Ujazdowie

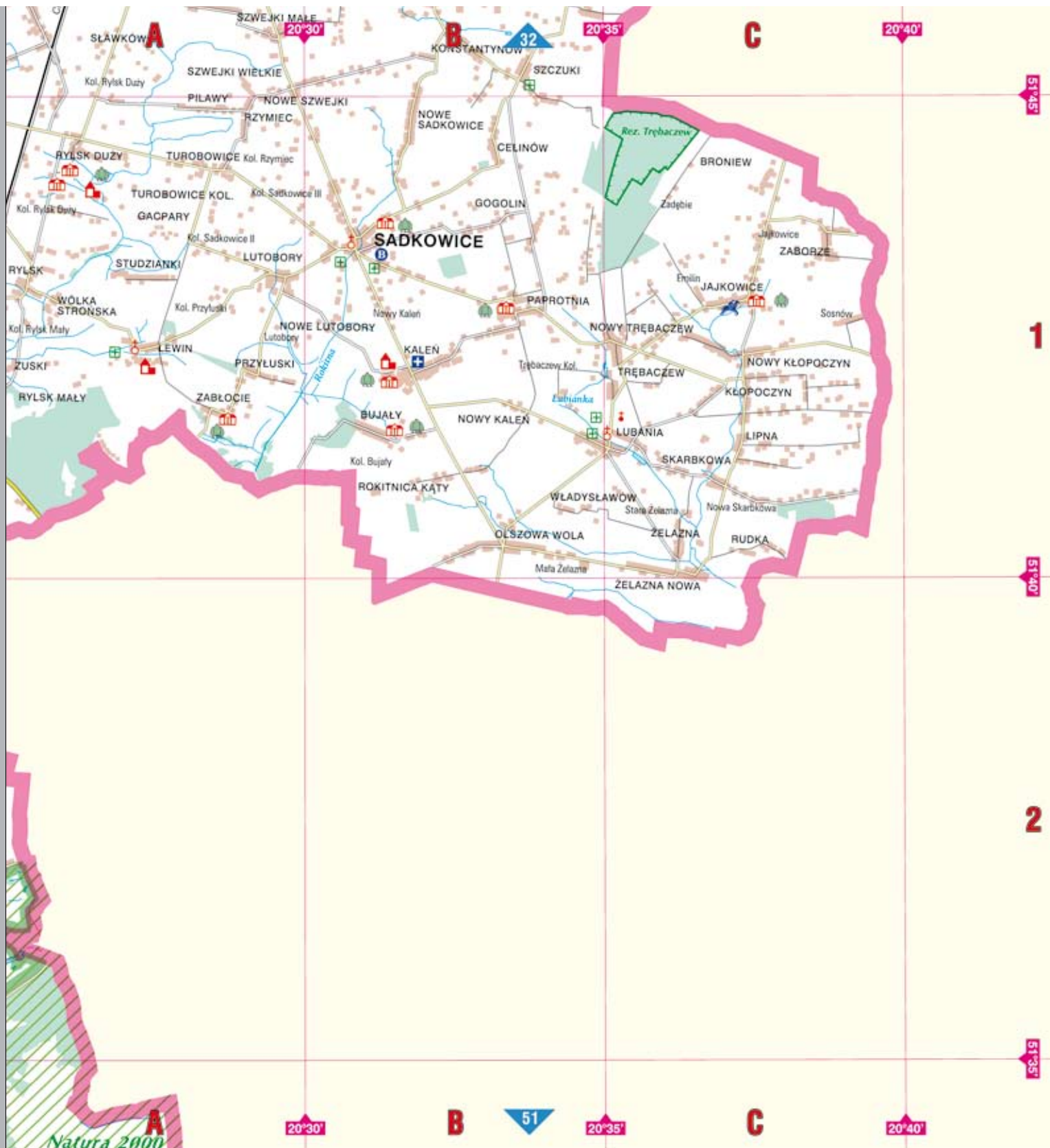

Czerniewice – najstarsze ślady osadnictwa w rejonie tej wsi pochodzą sprzed ok. 12 tys. lat. Już w IV/III tys. p.n.e. okolice zamieszkiwała ludność rolnicza, która wytworzyła tzw. kulturę pucharów lejkowatych. Warto zaobaczyć drewniany kościół św. Małgorzaty z II poł. XIX w. We wnętrzu znajdują się znacznie starsze od samego kościoła, bo pochodzące z XVII i XVIII w. obrazy oraz bogate wyposażenie liturgiczne. Obok kościoła znajduje się drewniana dzwonnica o konstrukcji słupowej z XVIII w.

Rzeczyca – istniał tu kiedyś klasycystyczny dwór, rozebrany w 1962 r., jego pozostałością jest park podworski. Obecnie jedynym zabytkiem tej miejscowości jest XIX w., neorenesansowy kościół św. Katarzyny, z XIX w., w którym znajduje się obraz przedstawiający Świętą Rodzinę oraz portrety prymasa Polski – Jana Pawła Woronicza i księdza Jędrzeja Kitowicza. W czerwcu w Rzeczycu odbywa się impreza zwana „Dniem Pomidora”.

Kościół w Cieladzu

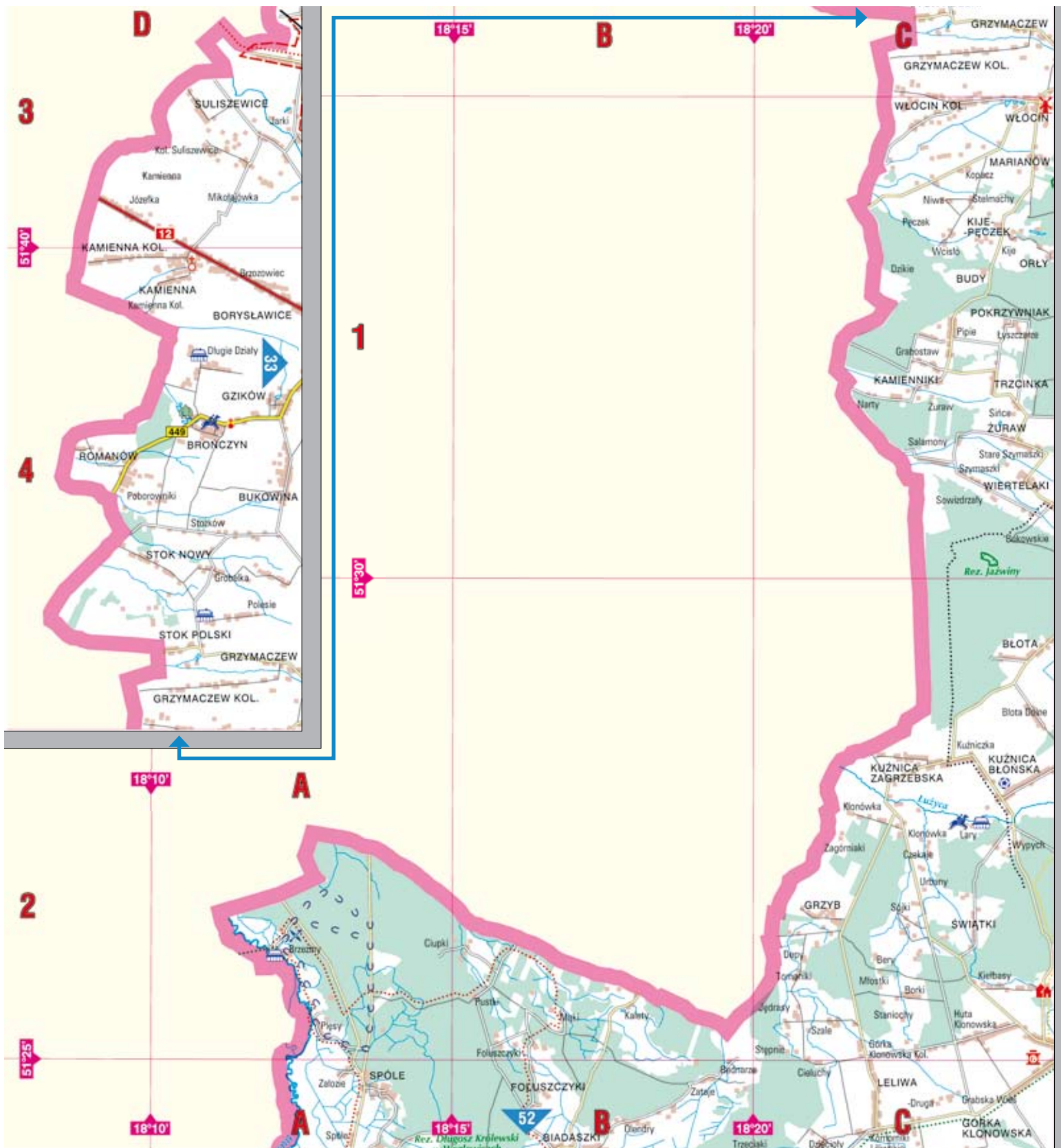

Rezerwat „Trębaczew” – rezerwat leśny w pobliżu wsi Trębaczew, gdzie ochronie podlega jedno z największych w Polsce skupisk modrzewia polskiego, występujące tu jako znaczna domieszka w drzewostanie sosnowo-dębowym. Tutejsze piękne modrzewie liczące nawet 200 lat sięgają 35 metrów wysokości i ponad 300 cm obwodu w pierśnicy. Drzewa tego gatunku rosnące w rezerwacie stanowią relikwyt rozległych puszczy porastających niegdyś tereny centralnej Polski. Oprócz modrzewia w rezerwacie przykuwają uwagę rozległe połacie dąbrowy świetlistej oraz bogate runo z rzadkimi gatunkami roślin, w tym chronioną lilią złotogłów.

Sadkowie – stara wieś kościelna i dawne gniazdo szlacheckiego rodu Sadkowskich. Tutejszą parafię rzymskokatolicką erygowano w 1532 r., choć sam kościół istniał tu już w 1428 r. i nosił, podobnie jak obecny, wezwanie Dziesięciu Tysięcy Rycerzy Męczenników. We wnętrzu – ambona w kształcie łodzi oraz rzeźby wielkiego ołtarza.

Pałac w Kaleniu

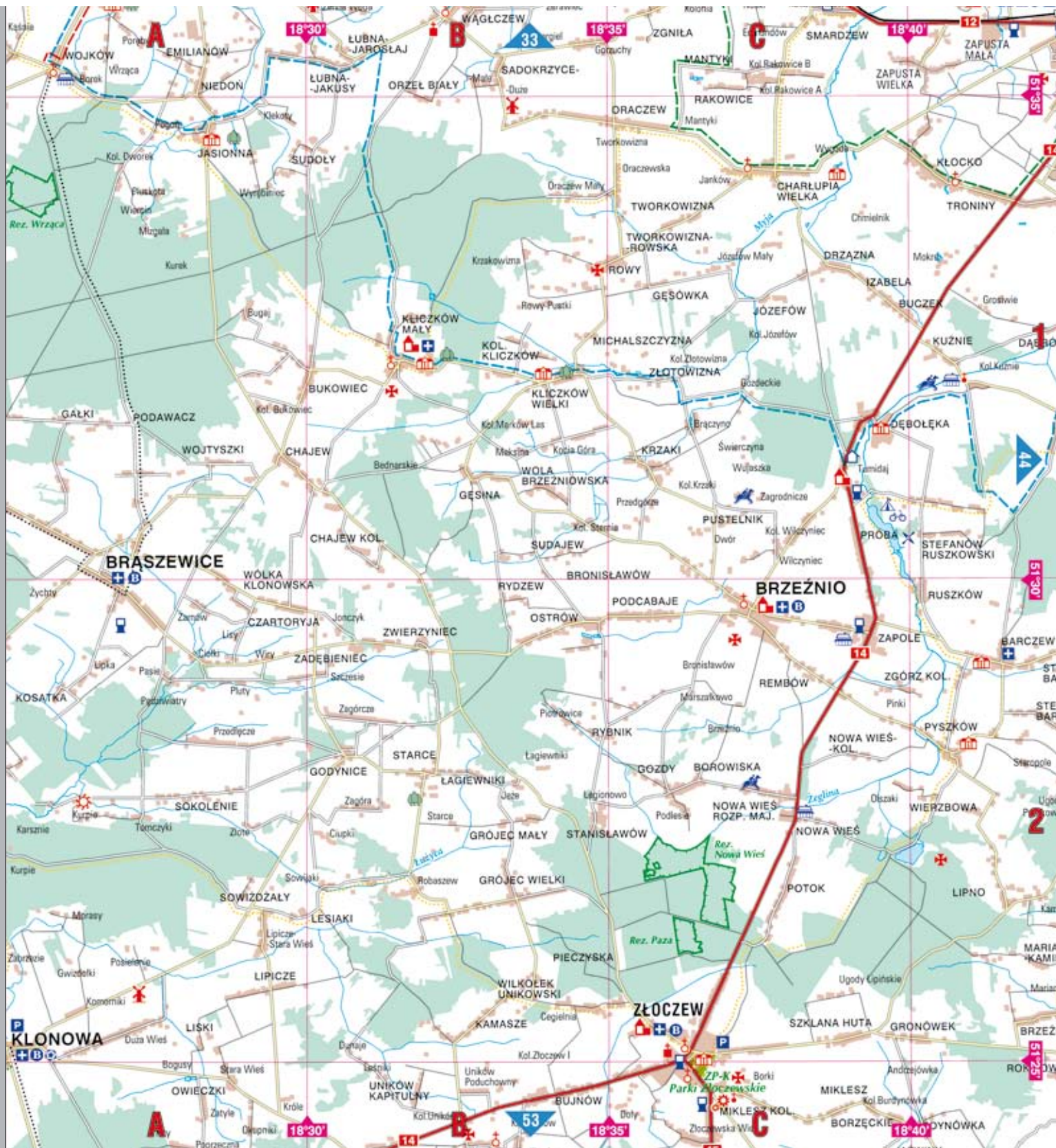

Rezerwat „Jazwiny” – rezerwat leśny na terenie uroczyska „Błota” w nadleśnictwie Złoczew. Przedmiotem ochrony jest wielowarstwowy wilgotny bór mieszany pochodzenia naturalnego. Na drzewostan składają się tu sosny, świerki i jodły liczące od 90 do 150 lat. W runie leśnym obficie występuje paproć orlica pospolita, a w najwilgotniejszych miejscach - mchy torfowce i mech płonnik. Występuje tu również gwiazdnica dwulistna, siódmaczek leśny, wąkrota pospolita i widłak jałowcowaty. Nieopodal granic rezerwatu znajduje się stanowisko długosza królewskiego – największej paproci występującej w Polsce, będącej pod ścisłą ochroną.

Wrząca – miała wielu właścicieli – Zajączków, Brzechwów, Urbańskich oraz Grodzkich, którzy postawili tu piękny dwór. Najcenniejszym zabytkiem wsi jest murowany, dwór klasycystyczny z XVIII / XIX w., wzniesiony na planie prostokąta, z sienią i salonem na osi. Od frontu dwór zdobi tokański, czterokolumnowy portyk z początku XIX w. We wnętrzu zachowały się ciekawe polichromie i malowidła ścienne.

Rezerwat „Wrząca” – chroni fitocenozy kwaśne buczyny niżowej w postaci ponad stuletniego, wysokopiennego starodrzewu bukowego z udziałem jodły.

Złoczew – ciekawy układ urbanistyczny miasta z początku XVII w. z elementami kompozycji renesansowej, z dużym rynkiem i regularną siatką ulic. Zabytkami są: późnorenesansowy kościół Świętego Krzyża z 1 poł. XVII w. obok którego stoi pobernardyński klasztor należący do mniszek Kamedulek. Atrakcją jest również pałac z przełomu XVII i XVIII w., w otoczeniu którego znajdują się pozostałości parku w stylu angielskim. Późnorenesansowy kościół parafialny św. Andrzeja wybudowany w latach 1601–1614.

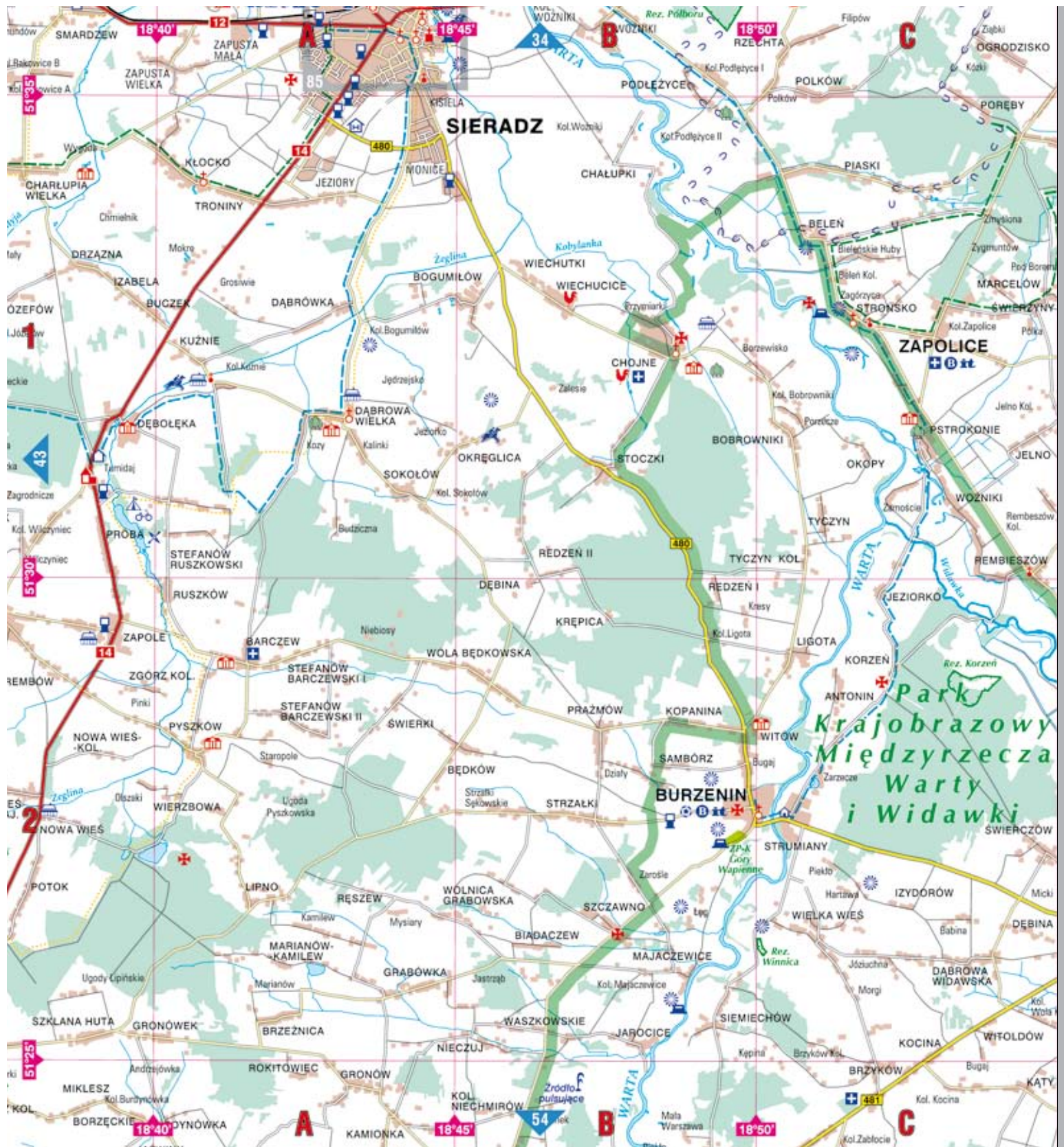
Jasionna – od 1560 do 1917 r. należała do rodziny Załuskowskich. W 1752 r. wzniesiono tu morderzowski dwór, który przebudowano na murowany dwór alkierzowy. W otoczeniu park, w którym podobnie jak w samej wsi, odnaleźć można liczne okazy pomnikowych drzew.

Rezerwat Nowa Wieś – chroniący wielogatunkowy las mieszany o charakterze naturalnym. Szczególną uwagę zwracają sędzive okazy świerków, jodeł, buków i dębów a także pojedynczych klonów, sosen i jaworów. Jest tu duże stanowisko kwitnącego i owocującego bluszczu pospolitego. W bogatym runie występują m.in. kokorycz pełna, miodunka ćma, przyłaszczka, śledzienica skrętolistna, zawilec gajowy, ziarnopłon wiosenny oraz storczyki. Na urozmaicony podszyt składają się m.in. bez czarny i koralowy, glóg, kalina koralowa, kruszyna pospolita, szaktak, warzynek wilczytoko.

Rezerwat Paza – chroniący starodrzewy bukowe (do 160 lat).

Dwór w Jasionnej

Burzenin – dawne miasteczko, za datę lokacji przyjmuje się 1378 r. Prawa miejskie potwierdził w 1419 r. król Władysław Jagiełło. Dziś pamiątką po Burzeninie jako dawnym ośrodku miejskim jest m.in. zwarta zabudowa oraz nietypowy trapezowany rynek z ulicami wychodzącymi z naroży. Warto tu zobaczyć barokowy kościół śś. Wojciecha i Stanisława z XVII w. we wsi znajduje się też synagoga, wybudowana w poł. XIX w.

Strońsko – zabytkiem jest późnoromański kościół parafialny św. Urszuli z 1 poł. XIII w., z pięknym kamiennym, rzeźbionym tympanonem romańskim o skandynawskiej genezie; rozbudowany w 1726 r.; z kaplicą i wieżą wzniesioną w XX w. Z wysokiego zbocza doliny Warty rozciąga się piękny widok na okolicę. Na cmentarzu znajdują się: kaplica z 1821 r., pomnik poświęcony żołnierzom Armii „Łódź” oraz groby około 280 żołnierzy poległych w kampanii wrześniowej w 1939 r.

Widawa – dawne miasteczko, (w latach 1388–1870). Zespół dawnego klasztoru Bernardynów (fundacji Wężyków, właścicieli Widawy w XV-XVII w.), na który składają się: barokowy kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego oraz klasztor, wzniesione w 1638 r. i przebudowane w XVIII w. W kościele zachowała się późnorenansowa chrzcielnica z 1600 r., barokowy wystrój i rokokowa polichromia. Kolejnym zabytkiem sakralnym jest murowany, gotycki kościół św. Marcina z 1446 r., przebudowany w 1617 r. i odbudowany po pożarze w 1846 r. Na cmentarzu znajduje się neogotycka kaplica z 1893 r. św. Rocha oraz mogiła powstańców styczniowych 1863 r.

Sędziejowice – murowany, klasycystyczny dwór, wzniesiony w 1 poł. XIX w. w otoczeniu park. Dziś zabudowania dworskie wchodzi w skład Zespołu Szkół Rolniczych, kontynuującego tradycję powstałej tu w 1927 r. Sejmikowej Szkoły Rolniczej. Na cmentarzu znajduje się mogiła powstańców z 1863 r. oraz unikatowy okazały pomnik poświęcony Kozakom poległym w Powstaniu Styczniowym.

Młyn nad Grabią w Brzeskach

Zelów – w 1803 r. do Zelowa przybyli ze Śląska koloniści czescy, którzy założyli osadę. W 2 poł. XIX w. zaczęli pojawiać się Polacy, Niemcy i Żydzi. Dziś pozostaje najsilniejszym ośrodkiem mniejszości czeskiej w środkowej Polsce. Warto zobaczyć klasycystyczny mурowany kościół ewangelicko-reformowany, wzniesiony w 1825 r. Trójnawowe wnętrze świątyni jest, zgodnie z zasadami wiary Braci Czeskich, niemal pozbawione ozdób. Wewnątrz kościoła znajdują się inskrypcje czeskie, w tym tablice ku czci Jana Husa i Jana Kalwina. Wśród innych zabytków na uwagę zasługują: mурowane kościoły ewangelicko - augsburski, (z 1860 r.) i kościół rzymskokatolicki (1935 r.)

Buczek – posiadał prawa miejskiej w latach 1549-1683. Wieś miała wielu właścicieli – Buczkowskich, Gomolińskich, Walewskich i Urbanowskich. Późnogotycki kościół św. Jana Chrzciciela wzniesiony na przełomie XV/XVI w. Odkryto tu wczesnośredniowieczne cmentarzysko szkieletowe pochodzące z XI w.

Kościół Braci Czeskich w Zelowie

Dłutów – w centrum stoi mурowany, trójnawowy kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa, wzniesiony w 1948-57 r. według projektu S. Derkowskiego. Świątynia ta nawiązuje swym kształtem do stylu neoromańskiego. Znajduje się tu też mурowany dwór, będący dawniej własnością jednego z łódzkich fabrykantów, otoczony dużym parkiem ze starodrzewem, na który składają się dęby, lipy, kasztanowce, brzozy, świerki, daglezie oraz sosny wejmutki.

Dziwle – na terenie wsi znajdują się pozostałości zespołu dworskiego z XVIII-XIX w., którego elementem jest park wpisany do rejestru zabytków, częściowo z XVIII w., przekształcony w XIX w. Jednym z elementów zespołu jest mурowany, parterowy spichlerz, wzniesiony ok. połowy XIX w., na planie prostokąta. W Dziwłach stoi również neogotycka kaplica z XIX w. W okolicy ma źródła rzeka Grabia. Długość jej wynosi 77 km, a powierzchnia dorzecza 813 km². Niedaleko Widawy Grabia uchodzi do Widawki, której jest największym dopływem.

Rzeka Grabia

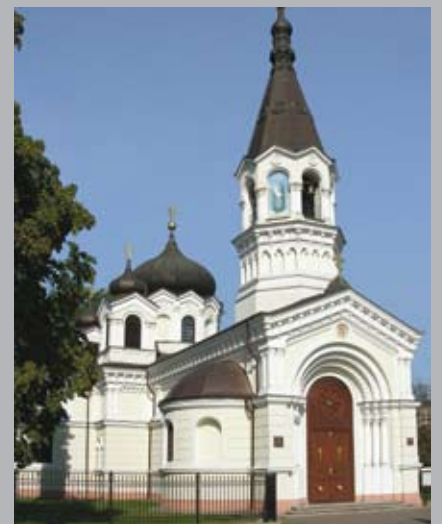

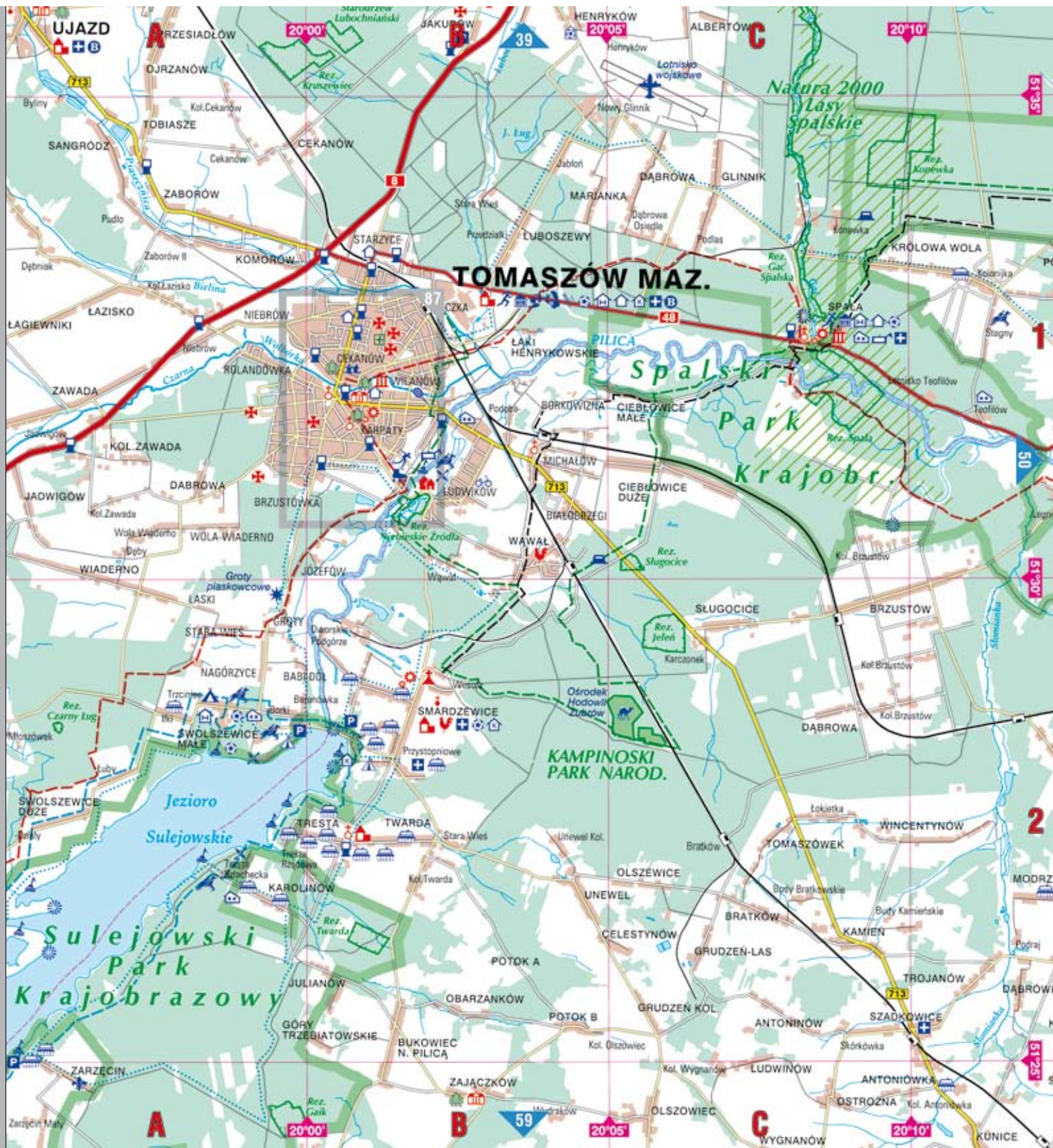
Piotrków Trybunalski – prawa miejskie uzyskał ok. 1292 r. Od XV do XVII w. miejsce odbywania głównych sejmów szlacheckich, synodów biskupich, elekcji królów. W 1793 r. stał się siedziba Trybunału Koronnego. Rozwój miasta zawdzięcza rozbudowie kolei warszawsko-wiedeńskiej z XIX w. Zabytki stanowią: gotycko-renaansowy zamek królewski zbudowany w 1511-20 r., obecnie siedziba Muzeum Okręgowego; kościół św. Jakuba wzniesiona w XIV-XV w., w stylu gotyckim z dwiema barokowymi kapturkami; barokowy kościół Jezuitów p.w. śś. Franciszka Ksawerego z XVIII w. Znajdują się tu także Wielka i Mała synagoga - murowane eklektyczne świątynie adaptowane dla potrzeb biblioteki oraz cerkiew prawosławna p.w. Wszystkich Świętych - murowana, neoklasycystyczna wzniesiona w 1844-47 r., z wyposażeniem wnętrza sprowadzonym z Petersburga.

Wolbórz – prawa miejskie 1273-1870. W okresie od 1136 do 1818 r. stanowił własność i jedną z głównych rezydencji biskupów włocławskich. Z miastem związana jest postać Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Zachował się tu kościół parafialny z XV w.; dawny pałac biskupów kujawskich, przebudowany przez F. Placidiego, barokowy park geometryczny z 2 poł. XVIII w.

Bogusławice – pałac, zbudowany w połowie XIX w., starsza, drewniana część pochodzi z XVIII w., wnętrza zdobią malowidła ścienna o tematyce hipicznej. Obecnie mieszczą się tu biura Państwowego Stada Ogierów (założonego w 1921 r. na potrzeby Wojska Polskiego).

Cerkiew w Piotrkowie Trybunalskim

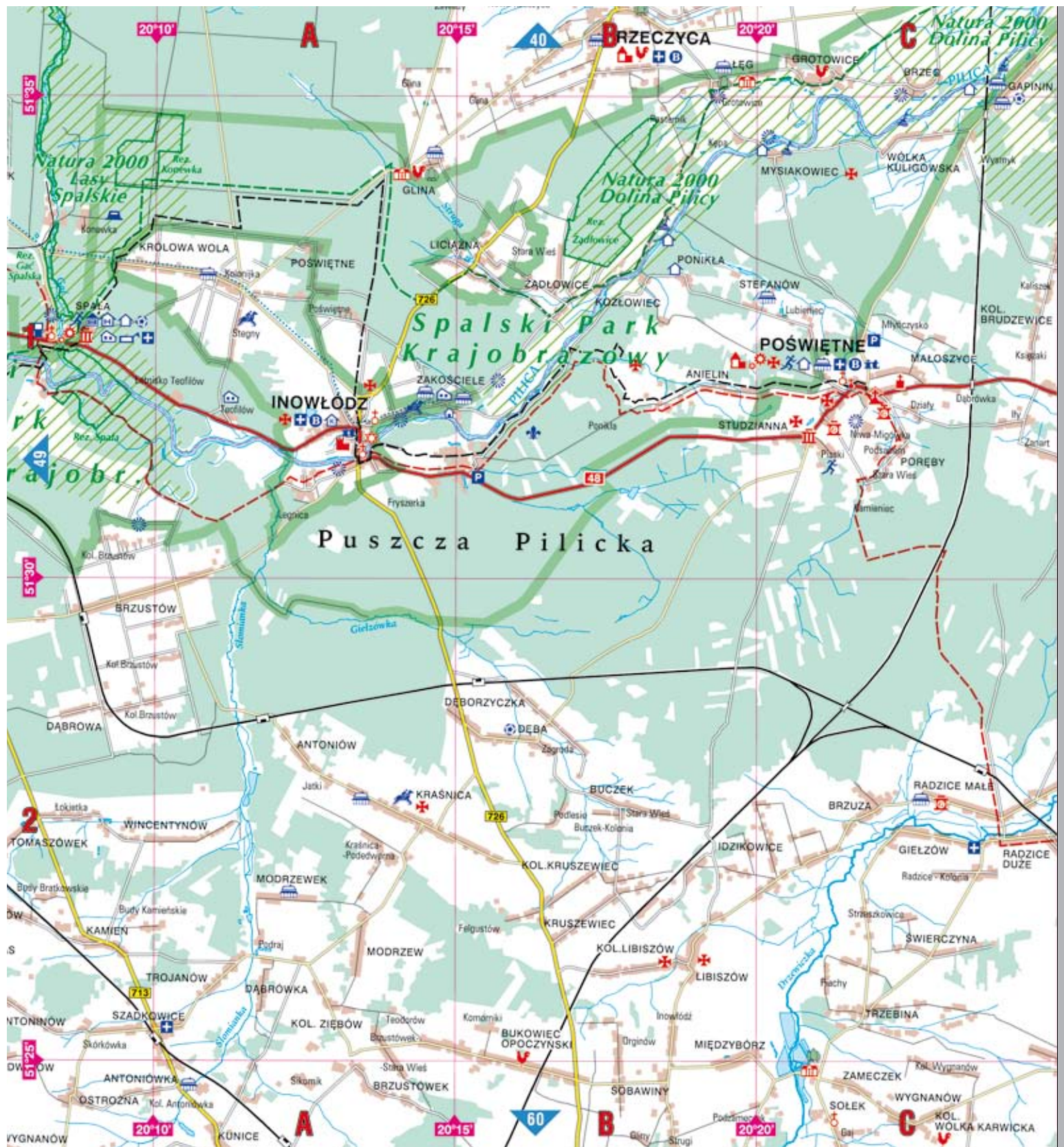
Tomaszów Mazowiecki – prawa miejskie od 1830 r. Pałac Ostrowskich został wybudowany w 1812 r. w stylu klasycystycznym, od 1927 r. jest siedzibą Muzeum. Zabytkami są również kościoły: bazylikowy św. Antoniego Padewskiego (z 1862-64 r.); drewniany św. Tomasza (z 1784-87 r.); neogotycki Chrystusa Zbawiciela (z XIX w). Niezwykłą atrakcją jest Skansen Rzeki Pilicy – muzeum na wolnym powietrzu - mające na celu popularyzowanie dziedzictwa przyrodniczego, historycznego i kulturowego tej pięknej rzeki. Przeniesiono tu zabytkowy młyn wodny oraz stację kolejową z Czerniewic i carski szalet ze Spały. Zobaczymy w skansenie kolekcję łodzi i kajaków, bogate zbiory biblioteczne poświęcone dolinie rzeki oraz regionowi Nadpilicza. Na uwagę zasługują także militaria z okresu II wojny światowej - wyciągnięte z dna Pilicy transporter wraz z odtworzonym wyposażeniem oraz ciągnik artyleryjski. W pobliżu znajduje się rezerwat krajobrazowy „Niebieskie Źródła” z obfitymi krasowymi wywierzyskami.

Konewka – miejscowość lotniskowa. Z czasów II wojny światowej pozostały niemieckie betonowe bunkry, do których doprowadzono linię kolejową. Największy z bunkrów ma 380 m długości. Są udostępnione do zwiedzania.

Rezerwat leśny „Konewka” - ochroną objęto tu świetlistą dąbrowę (w wieku 160_260 lat), W runie zobaczyć można jaskier wielokwiatowy, pięciornik biały, sierpik barwierski, dzwonek brzoskwiniolistny, dziurawiec skapolistny.

Bunkry z II wojny światowej w Konewce

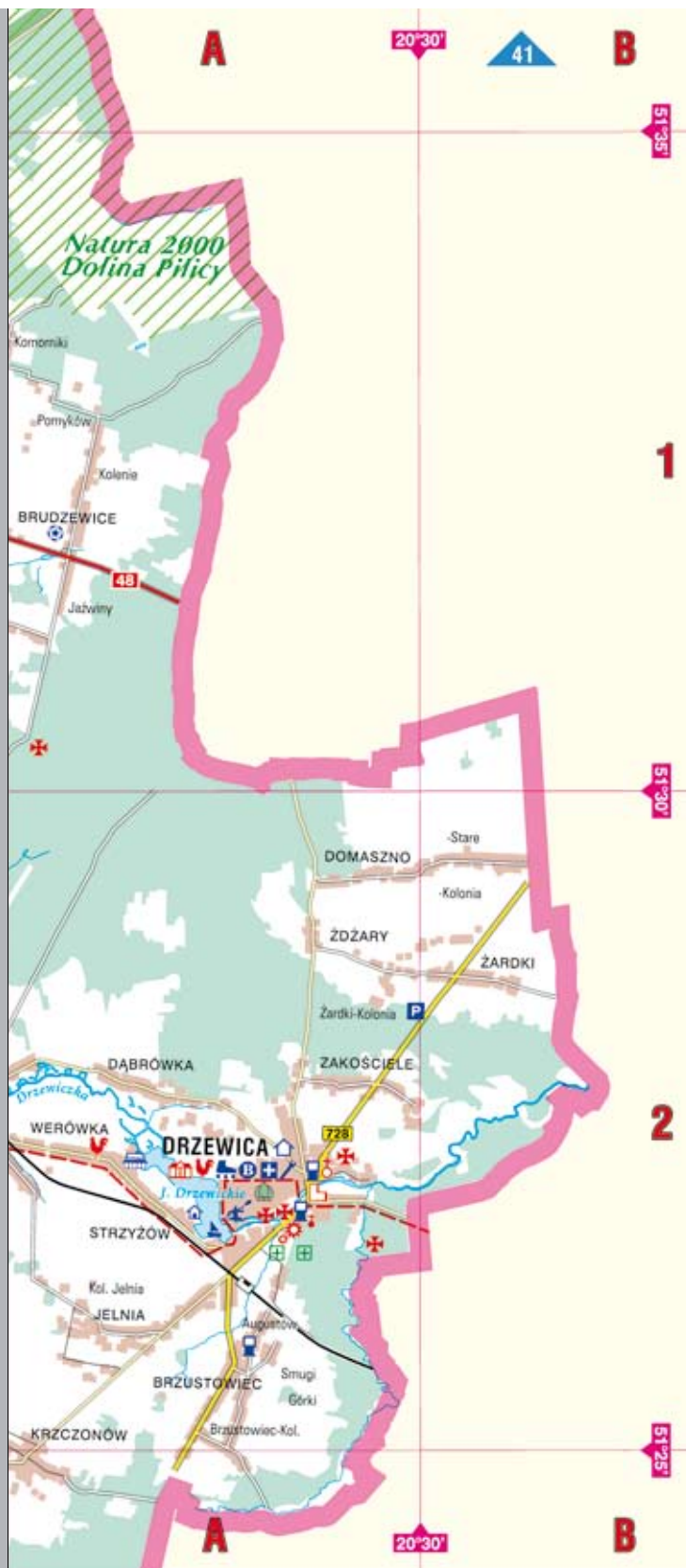
Inowłódz – od połowy XIV w. do 1870 r. posiadał prawa miejskie. Zabytkiem jest romański kościół św. Idziego, położony na wysokiej skarpie doliny Pilicy, ufundowany w 1086 r. przez Władysława Hermana. Świątynia została zniszczona w czasie I wojny światowej – zrekonstruowano ją w latach 1936–38. Nad Pilicą znajdują się ruiny średniowiecznego zamku zbudowanego w 1 poł. XIV w. Inicjatorem budowy był król Kazimierz Wielki. We wsi kościół parafialny św. Michała Archanioła z 1520 r., przebudowany w stylu neogotyckim w 2 poł. XIX w. oraz dawną bóżnicę z połowy XIX w.

Spała – w 1886 roku w lasach otaczających Spałę wybudowano pałacyk myśliwski dla cara Aleksandra III, a część lasu zamieniono na zwierzyniec. Wtedy też symbolem i herbem Spały stał się żeliwny posąg żubra. W latach międzywojennych Spała stała się letnią rezydencją prezydentów Stanisława Wojciechowskiego i Ignacego Mościckiego. Ozdobą Spały jest modrzewiowy kościół Matki Boskiej Królowej Polski z 1923 r., w stylu podhalańskim. W Spałę mieści się Ośrodek Przygotowań Olimpijskich.

Studziana-Poświętne – znajduje się tu barokowa bazylika z XVII/XVIII w. Jest miejscem kultu maryjnego i ośrodkiem pątniczym, znajduje się tu obraz Matki Boskiej Świętorodzinnej.

Anielin – pomnik poświęcony ppłk. H. Dobrzańskiemu „Hubalowi”, bohaterowi Wojny Obronnej 1939 r.

Wieruszów – miasto założył rycerz Wierusz pod koniec XIII w. Zachował się średniowieczny układ ulic. Warto zobaczyć zespół klasztorny oo. Paulinów z XV w., w którym w kościele św. Ducha znajduje się gotycki obraz Pana Jezusa Pięciorańskiego, obraz Matki Boskiej Częstochowskiej namalowany na desce (jest to wierna kopia Czarnej Madonny z klasztoru na Jasnej Górze), drewniane barokowe stalle z malowidłami świętych paulińskich i zespół dziewięciu pomalowanych na czarno ołtarzy z II poł. XVII w. Ponadto w mieście kościół Narodzenia NMP (1934-36) wzniesiony według projektu M. Andrzejewskiego i relikty zamku z XIV-XV w.

Drzewica – prawa miejskie otrzymała z rąk króla Władysława Jagiełły w 1429 r. Warto zobaczyć ruiny gotycko-renesansowego zamku wzniesionego w 1527-35 r. przez arcybiskupa gnieźnieńskiego M. Drzewickiego. Od końca XVIII w. mieścił klasztor bernardynek. Znajdują się tu także pozostałości zespołu dworskiego, na które składa się dwór z XVIII w., oficyna z początku XIX w. oraz otaczający je park. Kościół parafialny św. Łukasza z 1325 r. We wnętrzu świątyni znajduje się późnogotycka polichromia pochodząca z XVI w., chrzcielnica z 1624 r., zabytkowe płyty nagrobne, witraże oraz ołtarz główny.

Ruiny zamku w Drzewicy

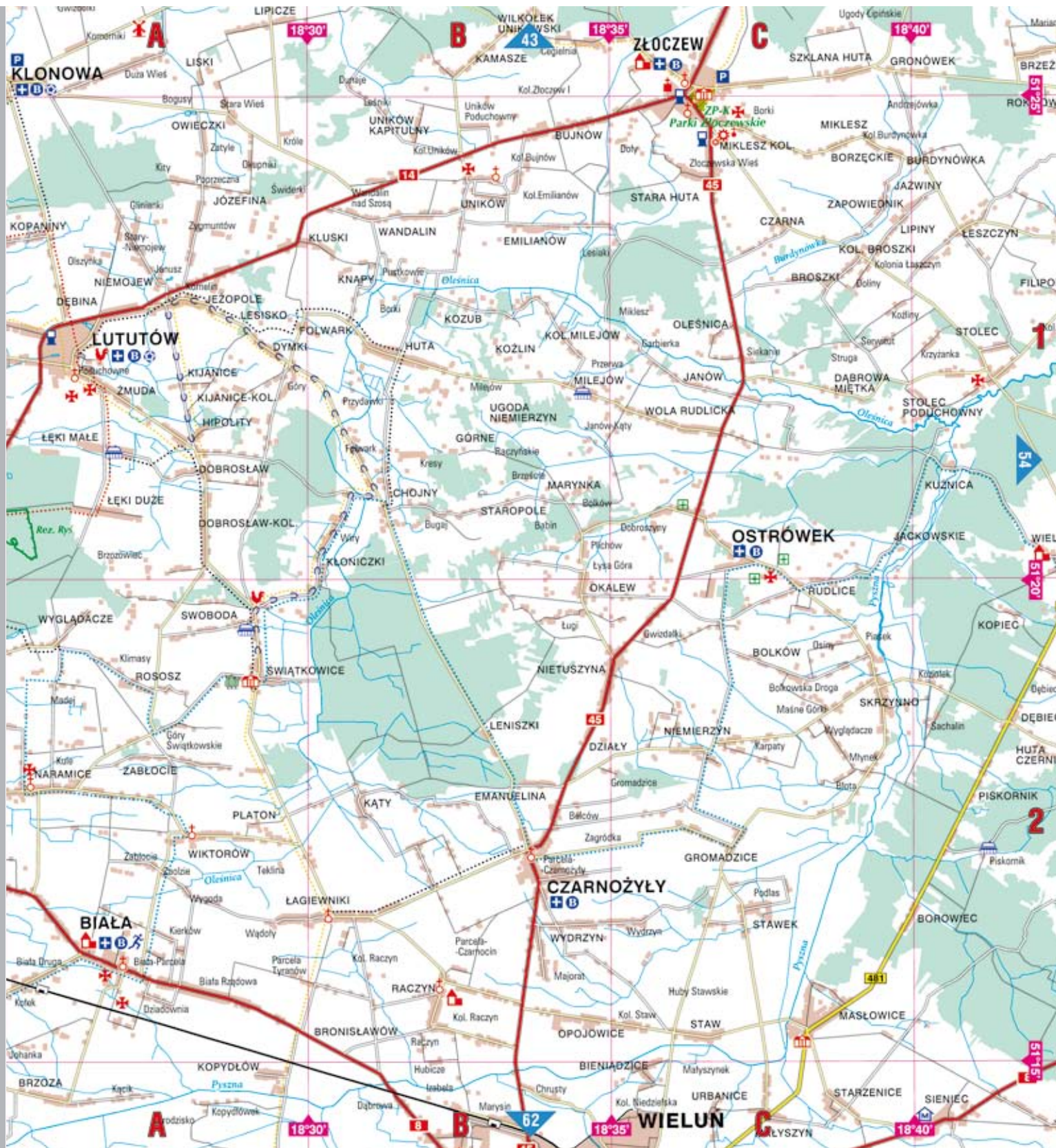
Galewice – zachował się tu dawny zespół dworski (z 2 poł. XIX w.) na który składają klasycystyczny, murowany dwór szlachecki (obecnie przedszkole), park krajobrazowy oraz zabudowania gospodarcze. W okolicznych lasach wytyczono szlaki konne prowadzące do gospodarstw agroturystycznych.

Sokolniki – układ przestrzenny miejscowości przypomina wyglądem wachlarz. W 1726 r. J. A. Sułkowski założył tu miasto nazwane Frydrychstadem. Z inicjatywy Bnińskich powstał pałac w stylu saskiego rokoka zaprojektowany przez F. Naxa, a wokół barokowy park. Dziś mieści się tu hotel i restauracja.

Czastary – kościół NMP z fundacji hrabiego L. Trepki. W kruchcie eksponowane są narzędzia tortur z pobliskiej organistówki, która podczas okupacji służyła za posterunek hitlerowskiej policji. Działa tu Muzeum Przyrodnicze, założone przez Z. Łykowskiego prezentujące pamiątki z podróży: koralowce, motyle, minerały i mapy z odwiedzanych regionów.

Walichnowy – klasycystyczny pałac z XIX w., służył jako szkoła. Wokół niego rozciąga się park krajobrazowy.

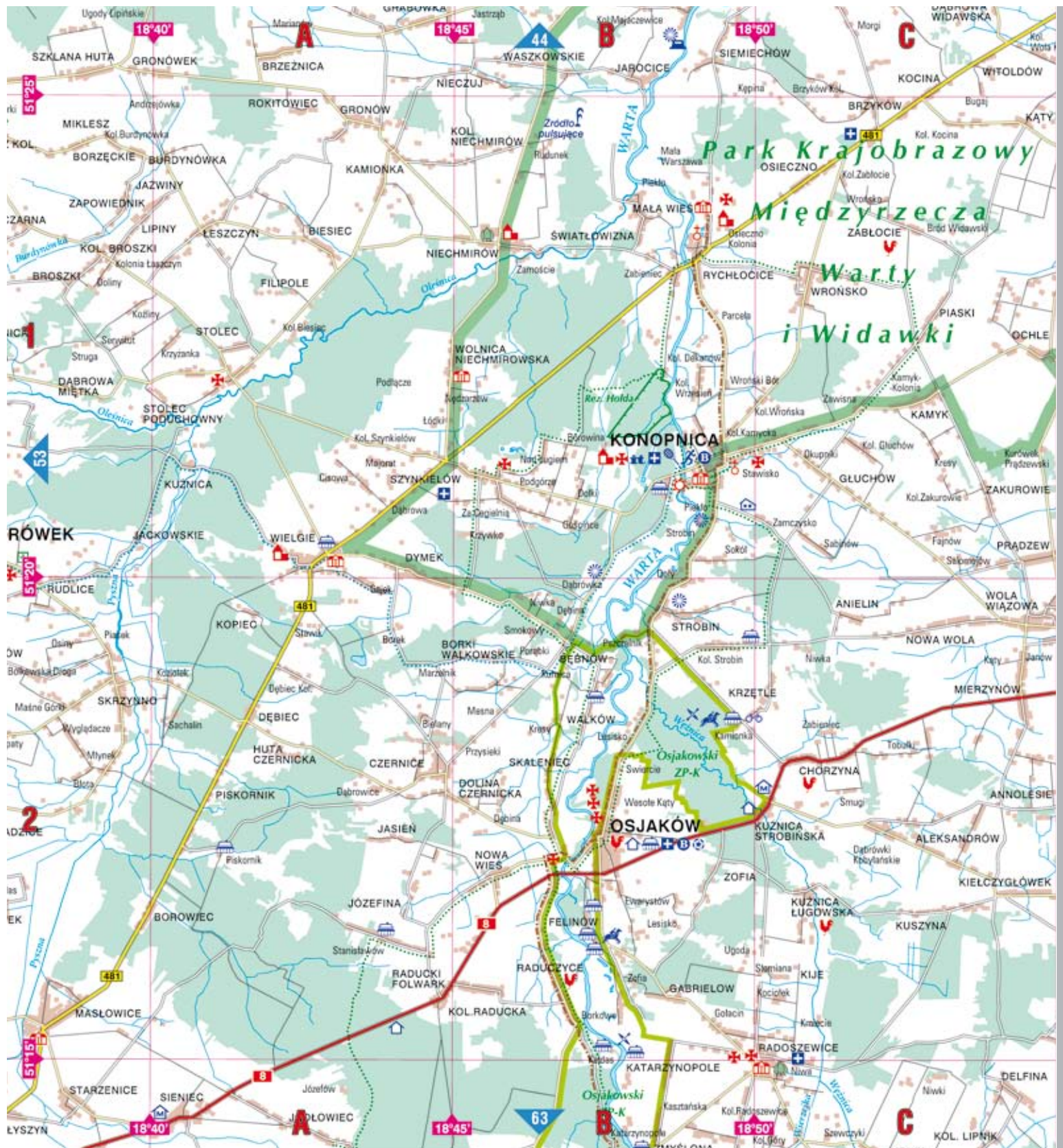

Czarnożyły – barokowy kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja, z 1726 r.; zespół pałacowo – folwarczny z XVIII w., na który składają się: pałac z XVIII w. oraz otaczający go park, w obecnym kształcie z XIX w. Na cmentarzu znajduje się mogiła 6 żołnierzy 15. Pułku Piechoty „Wilków” z Dębina, poległych w walkach 3 września 1939 r.

Lututów – dawne miasteczko, istniało już w XIV w. i było własnością rodziny Lutoldów. W XIX w. własność Biernackich i Taczanowskich, Kurnatowskich. Z przeszłości zachował się małomiasteczkowy układ przestrzenny z czworobocznym rynkiem i okalającą go zwartą zabudową. Na zespół dworski składają się: pałac klasycystyczny, park podworski oraz zabudowania folwarczne, w tym klasycystyczny spichlerz z ok. 1800 r. Pałac mieści dziś Zespół Szkół Rolniczych. Przy szkole funkcjonuje niewielki skansen maszyn rolniczych. Kościół parafialny św. Piotra i Pawła - wzniesiony w latach 1910–17, w stylu neoromańsko-mauretańskim. Pod Lututowem w 1863 r. toczyły się walki powstańcze, co upamiętnia stojący w centrum wsi Pomnik Walk Wyzwoleńczych w latach 1794–1956.

Rezerwat „Ryś” – chroni buki pospolite w wieku 150 lat i mające ok. 30 m wysokości. W koronach drzew zakłada gniazda bocian czarny, rzadki gatunek w Europie.

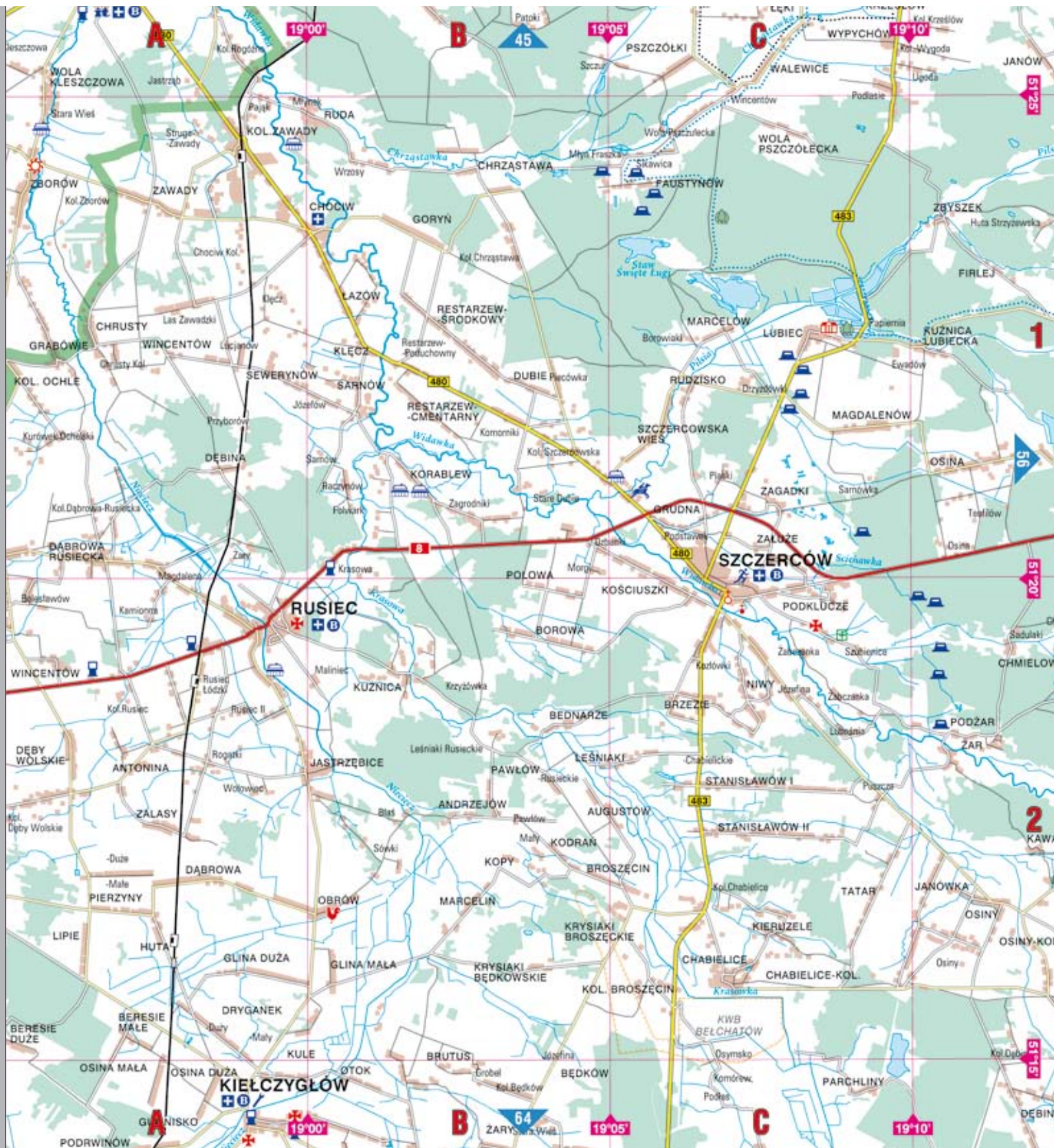

Konopnica – w wyniku prac archeologicznych odkryto tu ślady osadnictwa z IV–I w. p.n.e. Około 800 m na południe od centrum wsi, nad Wartą znajdują się resztki wczesnośredniowiecznego grodziska stożkowego zwanego „Zamczyskiem”. Zabytkami są kościół parafialny p.w. św. Rocha (wczesnobarokowa, popaulińska świątynia z 1642 r.) i dwór (wzniesiony w XIX w. według projektu H. Marconiego w stylu romantycznego gotyku), mieszczący dziś ośrodek wypoczynkowy Politechniki Łódzkiej. W pobliżu stoi pseudogotycki spichlerz z 1 połowy XIX w., a w parku rosną okazałe drzewa. Jest znaną wsią letniskową.

Osjaków – dawne miasteczko, (w latach 1446_1793). Zachował się miejski układ przestrzenny, którego centrum stanowi czworokątny rynek. W XVII w. właścicielami wsi byli Masłowscy a w XIX w. Psarscy. W 1912–14 r. wzniesiono neogotycki kościół parafialny św. Jadwigi (we wnętrzu zachowała się późnogotycka chrzcielnica z 1 poł. XVI w.). Na cmentarzu znajduje się mogiła powstańców 1863 r., poległych w bitwie pod pobliskimi Radoszewicami oraz groby ofiar nazizmu z okresu II wojny światowej. Dziś jest wsią letniskową, istnieje tu hotel, gospodarstwa agroturystyczne oraz przystań wodna nad Wartą.

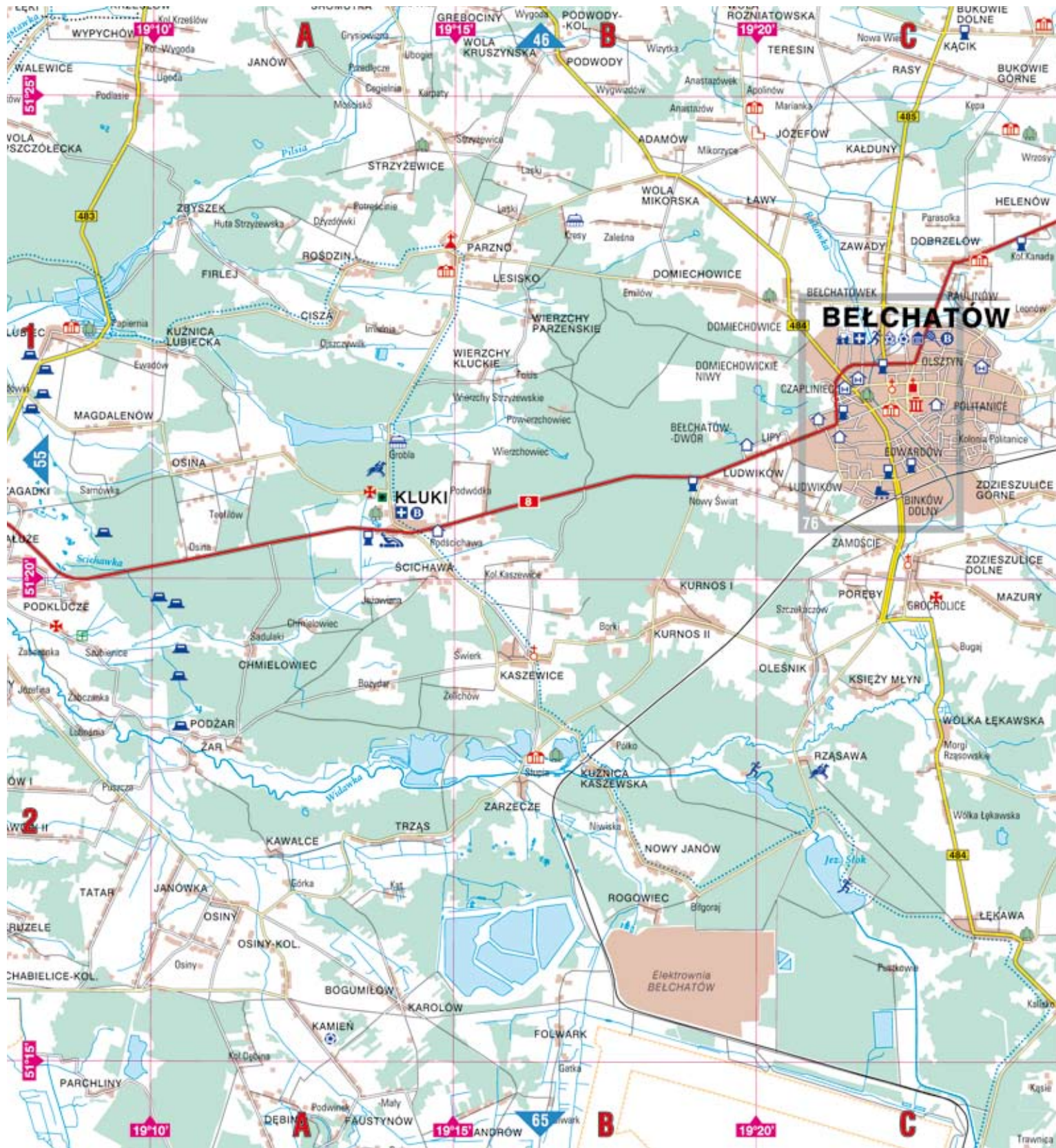
Szczerców – pierwsza świątynia rzymskokatolicka powstała w 1360 r. z fundacji króla Kazimierza Wielkiego. W 1870-72 r. powstał, istniejący po dziś, mурowany kościół pw. NMP, we wnętrzu: barokowy ołtarz oraz monstrancja z połowy XVIII w. Na cmentarzu stoi drewniany kościół z 1763 r. Pierwotnie stał on w miejscowości Puszcza Osina a po likwidacji tamtejszej parafii wraz z ołtarzem został przeniesiony do Szczercowa. Przy drodze ze Szczercowa do Lubca rośnie aleja ok. 500 brzoź brodawkowatych i 3 brzoź o czarnej korze, stanowiąca wielką osobliwość botaniczną.

Kopalnia Bełchatów – złoża węgla brunatnego odkryto w 1960 r. kiedy to poszukiwano gazu we wsi Piaski. Budowę kopalni rozpoczęto w latach 70. XX w. Obecnie jest to największy tego typu zakład w Polsce. Węgiel wydobywa się metodą odkrywkową i transportowany jest systemem przenośników taśmowych o łącznej długości ponad 100 km. do elektrowni. Rocznie kopalnia wydobywa 35 mln ton węgla i wypompowuje blisko 200 milionów m³ wody. Po zaprzestaniu eksploatacji wyrobisko wypełni się wodą i powstanie jezioro o głębokości do 100 m.

Rzeka Widawka – długość wynosi 96 km, a powierzchnia dorzecza 2385 km². Źródła znajdują się na obszarze Wzgórz Radomszczańskich, ujście na północ od Burzenina. W górnym biegu Widawka zasilana jest również wodami wypompowywanymi z Bełchatowskiego Zagłębia Węgla Brunatnego. Głównym dopływem Widawki jest Grabia.

Rzeka Widawka

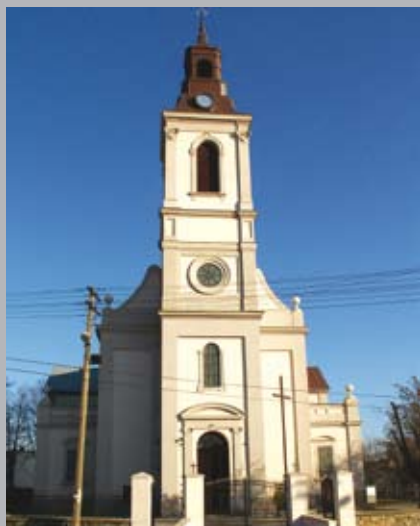
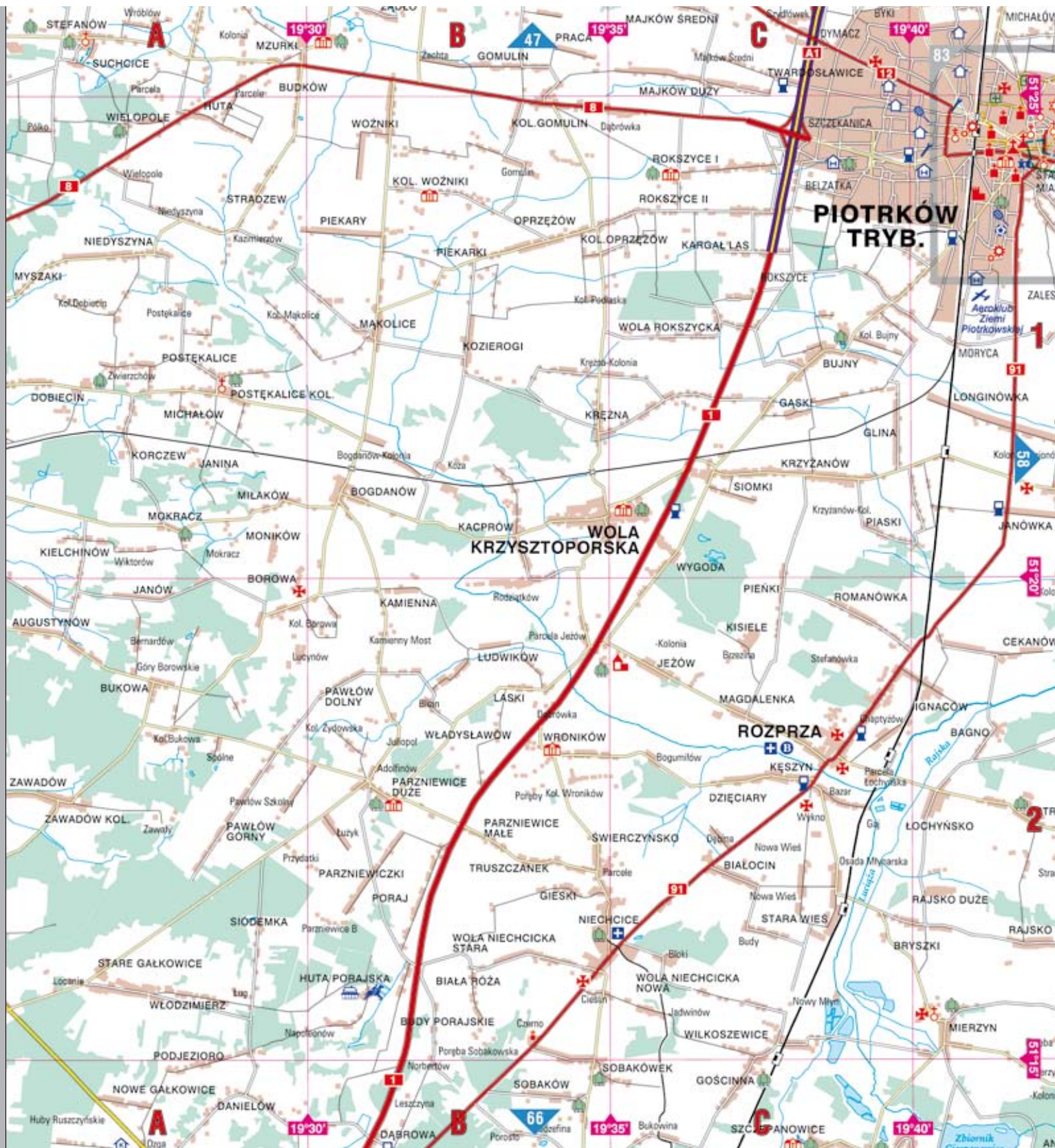
Stok – w miejscu, gdzie wcześniej znajdował się jaz piętrzący Widawkę dla młyna, powstał w latach 70. XX w. sztuczny zbiornik retencyjny. Ośrodek Wypoczynkowy Elektrowni „Belchatów”, składa się z hotelu „Wodnik”, murowanych bungalowów i drewnianych domków kempingowych, pola namiotowego oraz krytego basenu. Nad zalewem znajduje się ogólnodostępna plaża i wypożyczalnia sprzętu wodnego.

Wawrzkowizna – nad sztucznym zbiornikiem „Wawrzkowizna” znajduje się Ośrodek Wypoczynkowy Kopalni Węgla Brunatnego „Belchatów”, na który składają się: hotel, domki drewniane i murowane, pole namiotowe, plaża z wypożyczalnią sprzętu wodnego, stadnina koni oraz zwierzyńiec. Można tu wędkować, pływać kajakami i rowerami wodnymi.

Elektrownia Belchatów – w 1981 r. uruchomiono pierwszy blok energetyczny. Obecnie elektrownia „Belchatów” to ważny producent energii elektrycznej, zaspakaja 25 % zapotrzebowania kraju. Posiada 12 bloków z czego każdy ma moc 4320 MW. Zarówno elektrownię jak i kopalnię mogą zwiedzać zorganizowane grupy turystów (wymaga to wcześniejszego zgłoszenia).

Kopalnia Belchatów

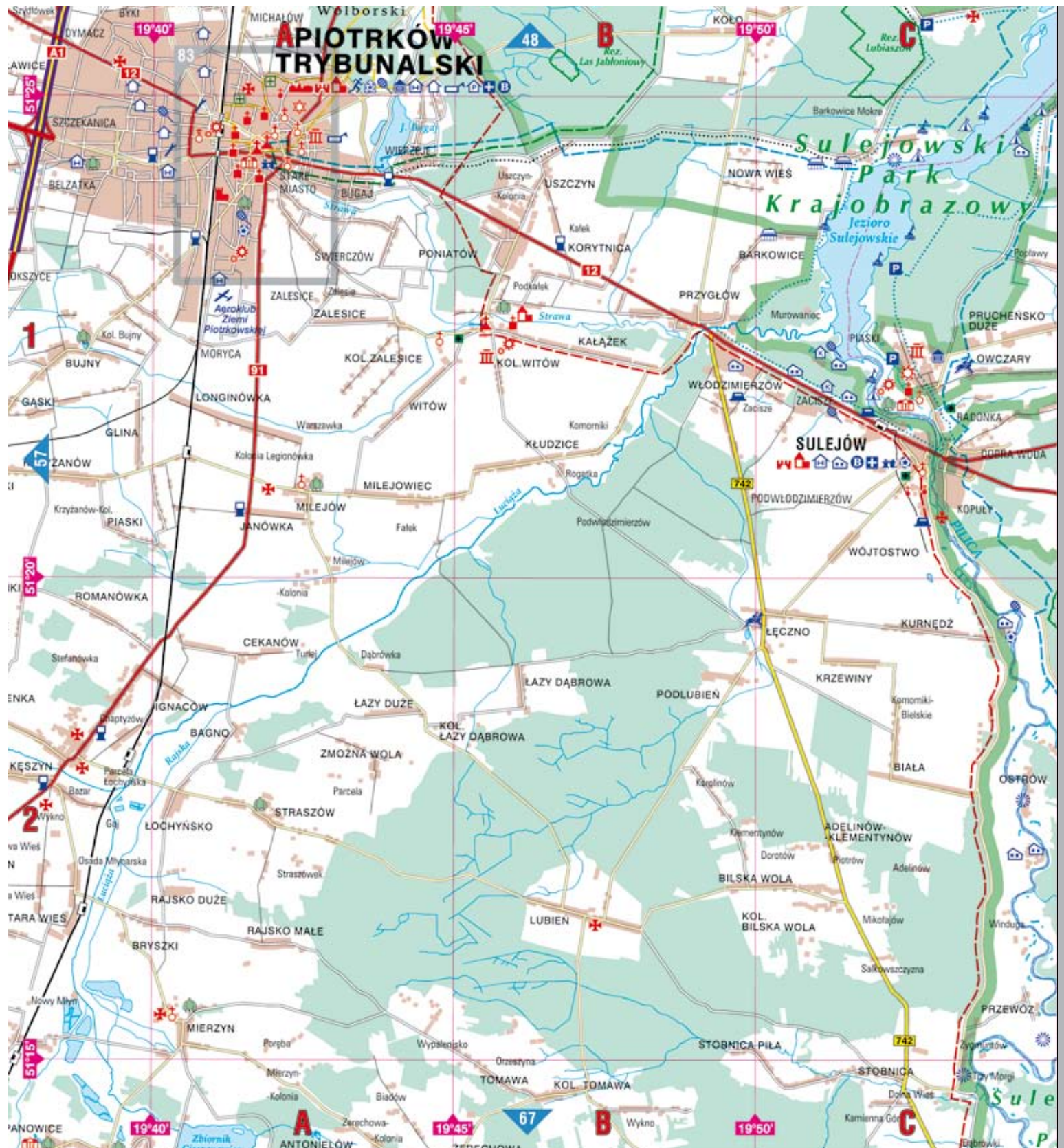
Bełchatów (arkusz mapy str. 56) – po utracie praw miejskich po powstaniu styczniowym, do grona miast wrócił dopiero kiedy rozpoczęto budowę kompleksu kopalni węgla brunatnego i elektrowni. Warto zobaczyć zespół dawnego klasztoru oo. Franciszkanów, dwór rodziny Rychłowskich z 1 poł. XVIII w. we wnętrzu Muzeum Regionalne, gromadzące eksponaty pochodzące z terenu odkrywki. Ponadto warto zobaczyć: kościół Wszystkich Świętych w Grocholicach (dawniej odrębnym miasteczku, obecnie dzielnicy Bełchatowa), jest to gotycka świątynia wzniesiona w XV w. z fundacji arcybiskupa gnieźnieńskiego Wincentego z Czarnkowa.

Rozprza – od XI w. pełniła funkcję grodu kasztelańskiego. Warto zwiedzić zabytkowy kościół p.w. Nawiedzenia NMP będący sanktuarium maryjnym z XVIII w. budynek dawnej synagogi z XIX w., obecnie mieści się nim biblioteka i sklep. Zachowały się ślady grodziska z XII-XIV w.

Wola Krzyżtoporska – nazwa wsi pochodzi od rodu Krzyżtoporskich, którzy byli jej właścicielami do 1552 r. w XIX w. właściciel wsi wybudował gorzelnię, słodownię, syropownię, krochmalnię i drożdżownię; a w 1902 r. fabrykę chemiczną. We wsi warto zobaczyć mурowany dwór z 2 połowy XIX w. oraz dawny dom robotniczy z przełomu XIX-XX w.

Kościół w Rozprze

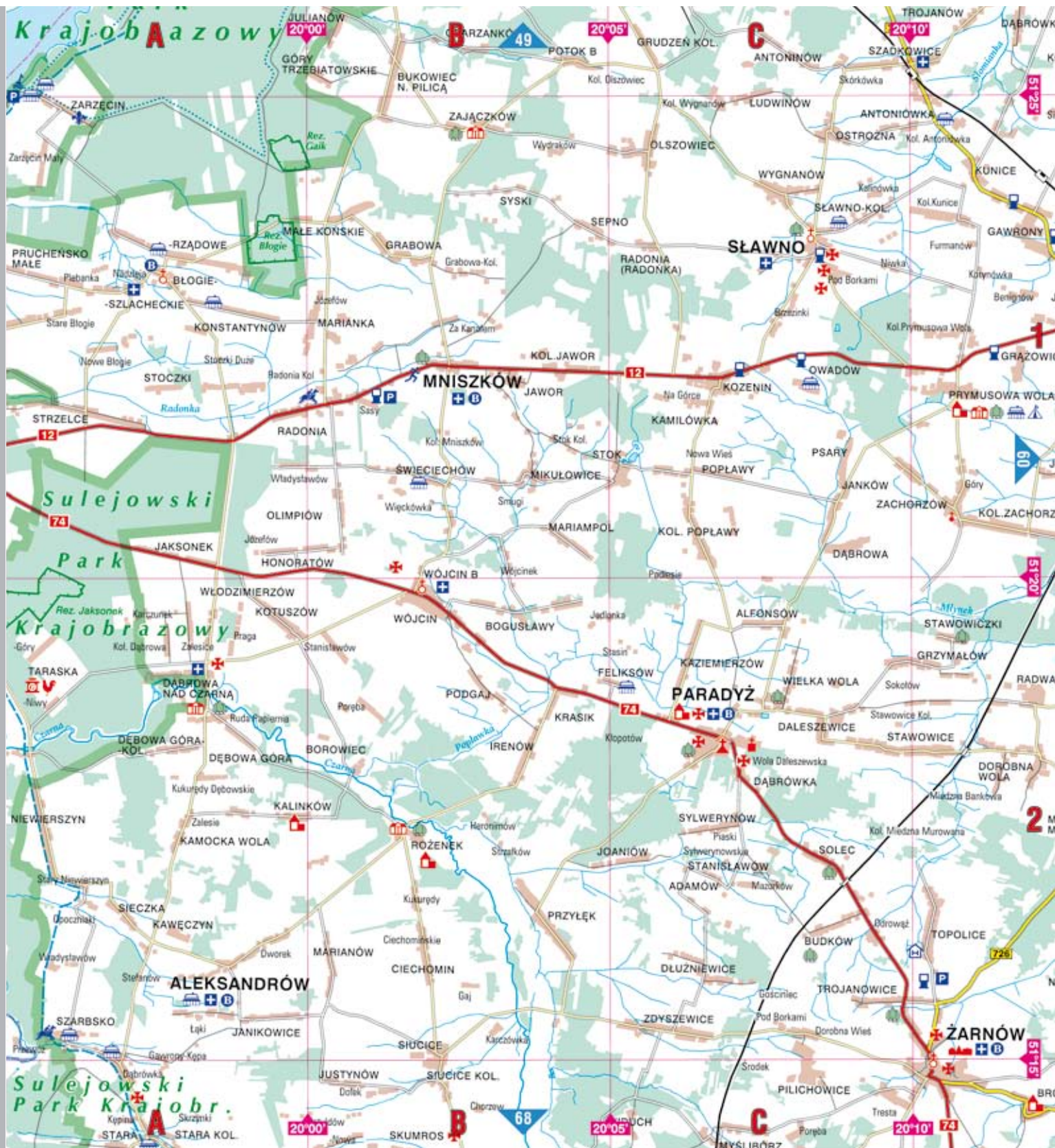

Sulejów – jego rozwój związany jest z opactwem cysterskim, ufundowanym tu w XII w. przez Kazimierza Sprawiedliwego i założonym w miejscu, które obecnie nazywa się Podklasztorze. Opactwo Cystersów należy do jednych z najlepiej zachowanych w Europie założeń obronnych z XV/XVI w. w skład którego wchodzi: późnoromański kościół NMP i św. Tomasza Becketta z 1 poł. XIII w., zbudowany z piaskowca szydłowieckiego (wnętrze bogato zdobione w większości z okresu baroku), fragmenty murów obronnych oraz baszty i bramy. W części założenia mieści się hotel i stylowa restauracja.

Zbiornik Sulejowski – powstał w latach 1969-74 na skutek przegradzenia doliny Pilicy zaporą w Smardzewicach (długość 1200 m, szerokość 10 m, wysokość 16 m). Akwen ma 2450 ha powierzchni, 15 km długości oraz różnicowaną szerokość (do 3,5 km). Powstanie jego miało na celu zapewnienie wody pitnej dla Łodzi i Tomaszowa Mazowieckiego. Oprócz funkcji retencyjnej i energetycznej zbiornik służy jako miejsce rekreacji. Istnieje tu możliwość uprawiania sportów wodnych, przejażdżek rowerowych i konnych.

Sulejowski Park Krajobrazowy – chroni środkowy bieg rzeki Pilicy, Zalew Sulejowski i pozostałości dawnej Puszczy Pilickiej. W jego granicach znajduje się 11 rezerwatów przyrody.

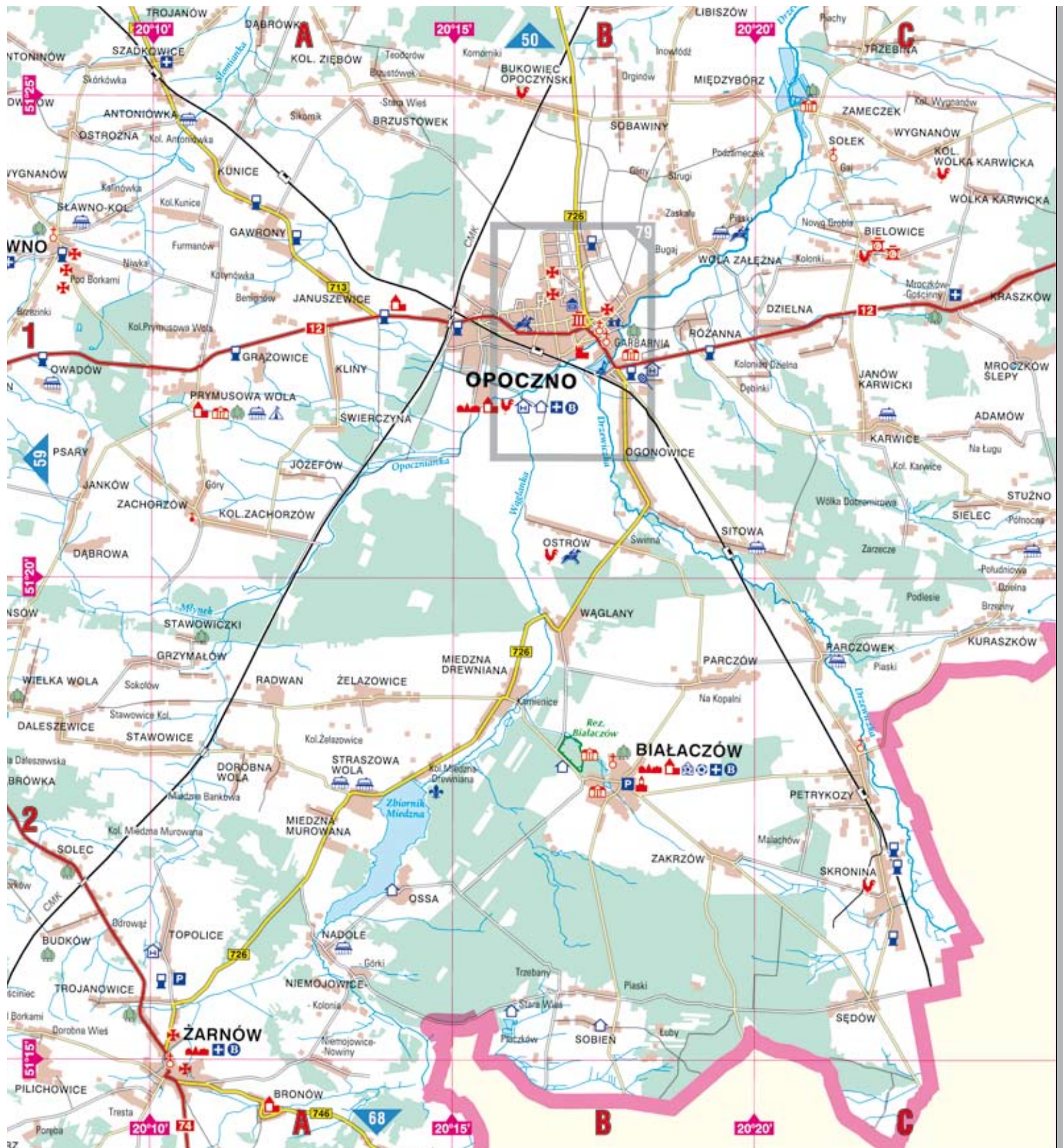
Smardzewice – warto zobaczyć pofranciszkański zespół klasztorny z poł. XVII w., na który składają się: barokowy kościół św. Anny, wzniesiony w latach 1683–99. Jest to miejsce odwiedzane przez pielgrzymów, którzy podążają adorować słynący taskami obraz św. Anny.

Książ - Ośrodek Hodowli Żubrów – początkiem ośrodka był zwierzynek utworzony w 1934 r. z inicjatywy prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego. Przebywa tu około 20 żubrów z linii białowieskiej.

Paradyż – nazwa wsi powstała w XIII w. i pochodzi od łacińskiego słowa „paradius” oznaczającego raj. Rozwój Paradyża nastąpił w 2 połowie XVII w., w związku z powstaniem tutejszego klasztoru oo. Bernardynów. Barokowy zespół klasztorny pochodzi z XVIII w. i składa się z: bazyliki pw. Przemienienia Pańskiego oraz budynku klasztoru. We wnętrzu kościoła ambona, rokokowe ołtarze, żyrandole empirowe, przechowywany jest taskami słynący obraz Chrystusa Cierniem Koronowanego.

Rezerwat „Błogie” – chroni fragment dawnej Puszczy Pilickiej, na który składają się cieniste łąki, bory mieszane oraz łąki ze zróżnicowanym drzewostanem. Głównym celem ochrony jest jodła pospolita.

Opatów – wczesnośredniowieczna osada położona na opoce (skale wapiennej), zwana od niej Opatów, w XIV w. stała się miastem za sprawą Kazimierza Wielkiego. Dzięki występującemu na tym terenie znacznym pokładom piaskowca, wapienia, glin, piasków powstała tutaj w 2 poł. XIX w. fabryka płytek ceramicznych. Wśród zabytków: dawny zamek z XIV w., kościół św. Bartłomieja, z. poł. XIV w., kościół cmentarny św. Magdaleny z XVIII w.; synagoga z XVIII w.

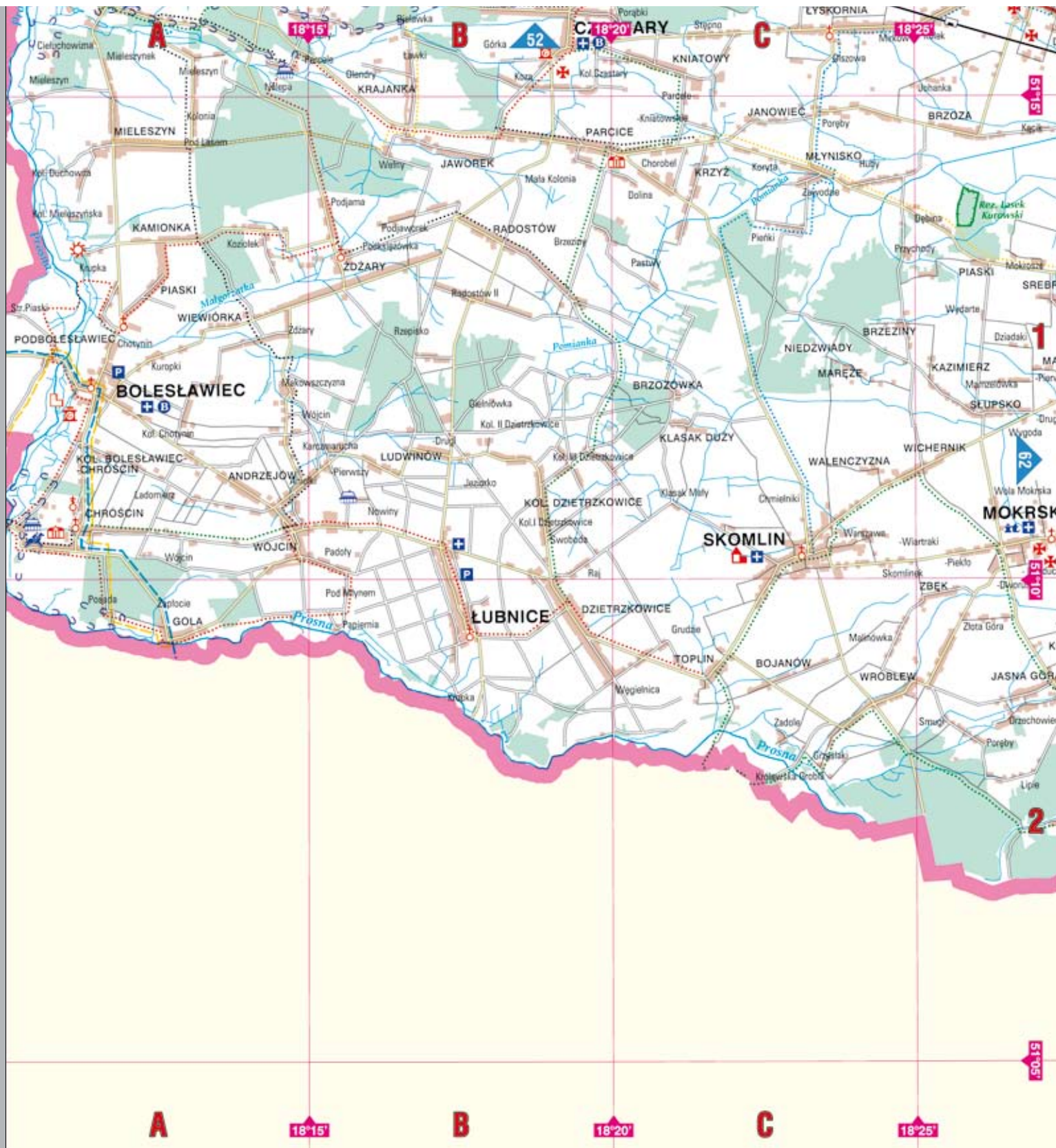
Żarnów - nazwa miejscowości pochodzi od produkcji kamieni młyńskich i żaren. Zabytkiem miasta jest kościół romański św. Mikołaja z XII w. Świątynia służyła również jako obiekt obronny o czym świadczą wąskie i wysoko usytuowane okna. We wsi odkryto wczesnośredniowieczne grodzisko.

Białaczów - pierwsza wzmianka miała miejsce w XIII w. kiedy to była własnością Odrowążów – Białaczowskich, później w XVIII w. nabył je S. Małachowski, marszałek Sejmu Czteroletniego. Kłascystyczny pałac wzniesiony w latach 1797-1800 przez J. Kubickiego. Interesujący jest również kościół św. Jana Chrzciciela z XIV w., później przebudowywany w stylu baroku i rokoka.

Rezerwat „Jodły Siedleckie” – chroni lasy jodłowe, na terenie rezerwatu znajdują się „dukle” – miejsca w którym wydobywano rudy żelaza metodą odkrywkową.

Zamek w Opatowie

Bolesławiec – założony został przed 1266 r. przez księcia kaliskiego Bolesława Pobożnego, ma wrzecionowaty układ przestrzenny charakterystyczny dla miast śląskich. Zabytkami są ruiny zamku (wzniesiony w XIII w., zniszczony przez Szwedów w początkach 1704 r.) i barokowy kościół parafialny św. Trójcy wraz z dzwonnica. W Izbie Muzealnej zgromadzono zbiory archeologiczne z wykopalisk prowadzonych w okolicy.

Skomlin – drewniany spichlerz podworski wzniesiony w 1777 r. oraz drewniany kościół śś. Filipa i Jakuba z połowy XVIII w.

Chróscin – do ciekawych zabytków Chróscina należy cerkiew św. Jerzego Zwycięzcy z 1913 r., pałac Łopuchinów w stylu neogotyckim oraz kościół św. Mikołaja wzniesiony w 1734 r.

Mokroś - późnobarokowy kościół p.w. św. Stanisława, wzniesiony w 1626 r.

Rezerwat „Lasek Kurowski” – chroni pozostałości trzech naturalnych zbiorowisk leśnych - w tym wypadku grądu z udziałem jodły, olsu i łągu olszowego – zlokalizowanych w rolniczym krajobrazie okolic Wielunia. Drzewostan ma tu charakter naturalnych wielogatunkowych lasów liściastych, na które składają się jodły, dęby szypułkowe, wiąz, buki, graby, olsze czarne, świerki, brzozy oraz sosny.

Zamek w Bolesławcu

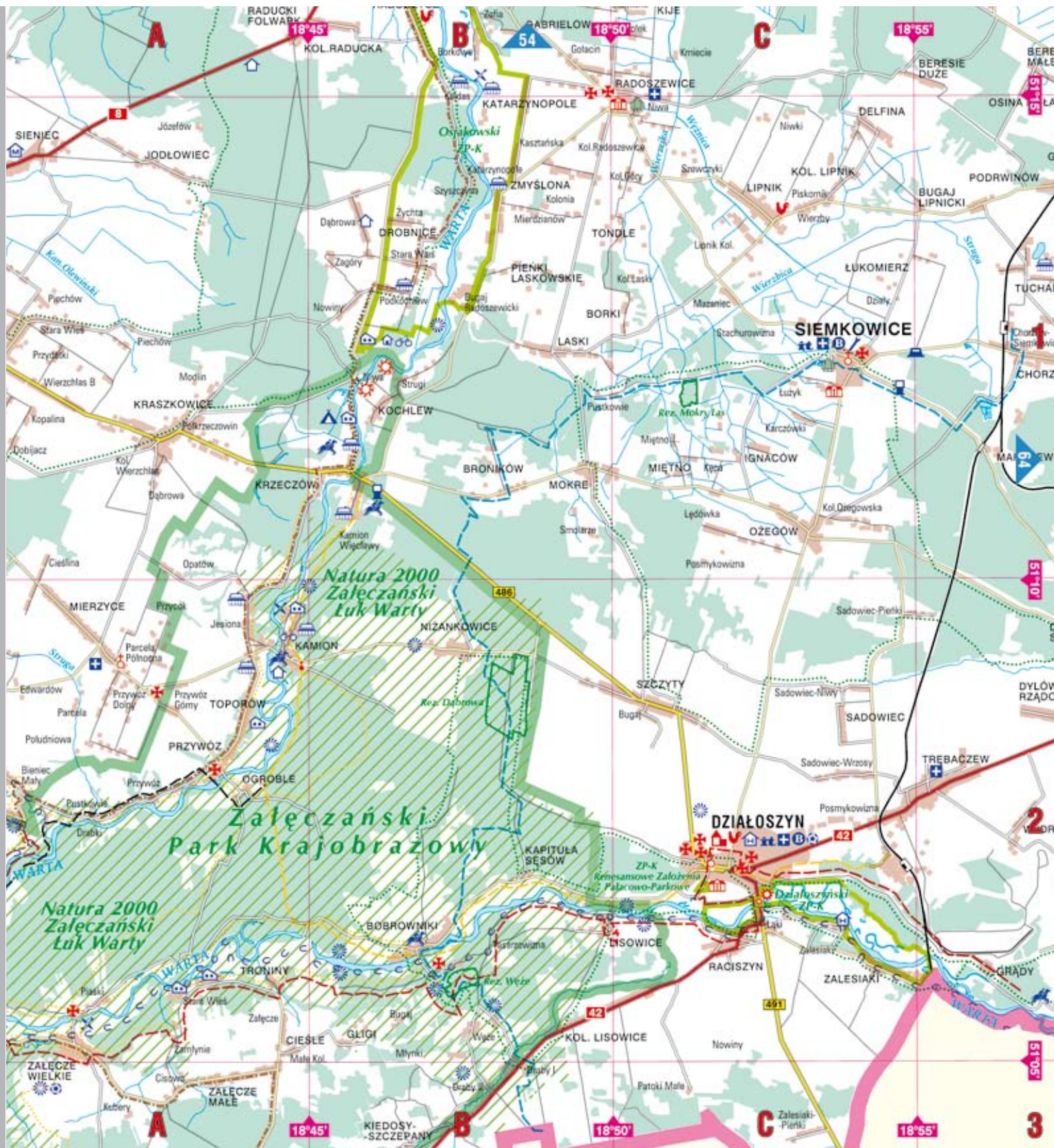

Krzyworzeka – osada ta powstała w średniowieczu, pamiątką jest romański kościół p.w. św. Piotra i Pawła, wzniesiony w 1264 r. z fundacji księcia Bolesława Wstydlwego a przebudowywany m.in. w XVIII i XX w. obok stoi dzwonnica. Ponoć w dzwonnicy ukrył się przed krzyżakami książę Władysław Łokietek w 1331 r.

Ożarów – Pierwsza wzmianka o Ożarowie pochodzi z 1381 r. Wieś była początkowo własnością książęcą, później przeszła w ręce różnych rodów, m.in. Bartochowskich h. Rola. Ozdobą Ożarowa jest modrzewiowy dwór z narożnymi alkierzami, w stylu barokowym wzniesiony w 1757 roku przez ówczesnego kasztelana wieluńskiego Władysława Bartochowskiego. W latach 1977–80 dwór został zrekonstruowany. Obecnie mieści się tu Muzeum Wnętrz Dworskich. Dwór stanowi centrum kulturalne – jego wnętrza są scenią odbywających się tu koncertów muzycznych.

Grębień – był własnością arcybiskupów gnieźnieńskich, być może dlatego powstał we wsi jeden z najcenniejszych wiejskich drewnianych zabytków sakralnych w Polsce (styl „wieluński”). Kościół p.w. Świętej Trójcy, wzniesiony prawdopodobnie ok. 1500 r. jest to budowlą późnogotycką. We wnętrzu zachowała się unikalna późnogotycka polichromia ścian z ok. 1500 r. i renesansowa polichromia stropów z ok. 1520–31 r., powstałe z fundacji arcybiskupa Jana Łaskiego.

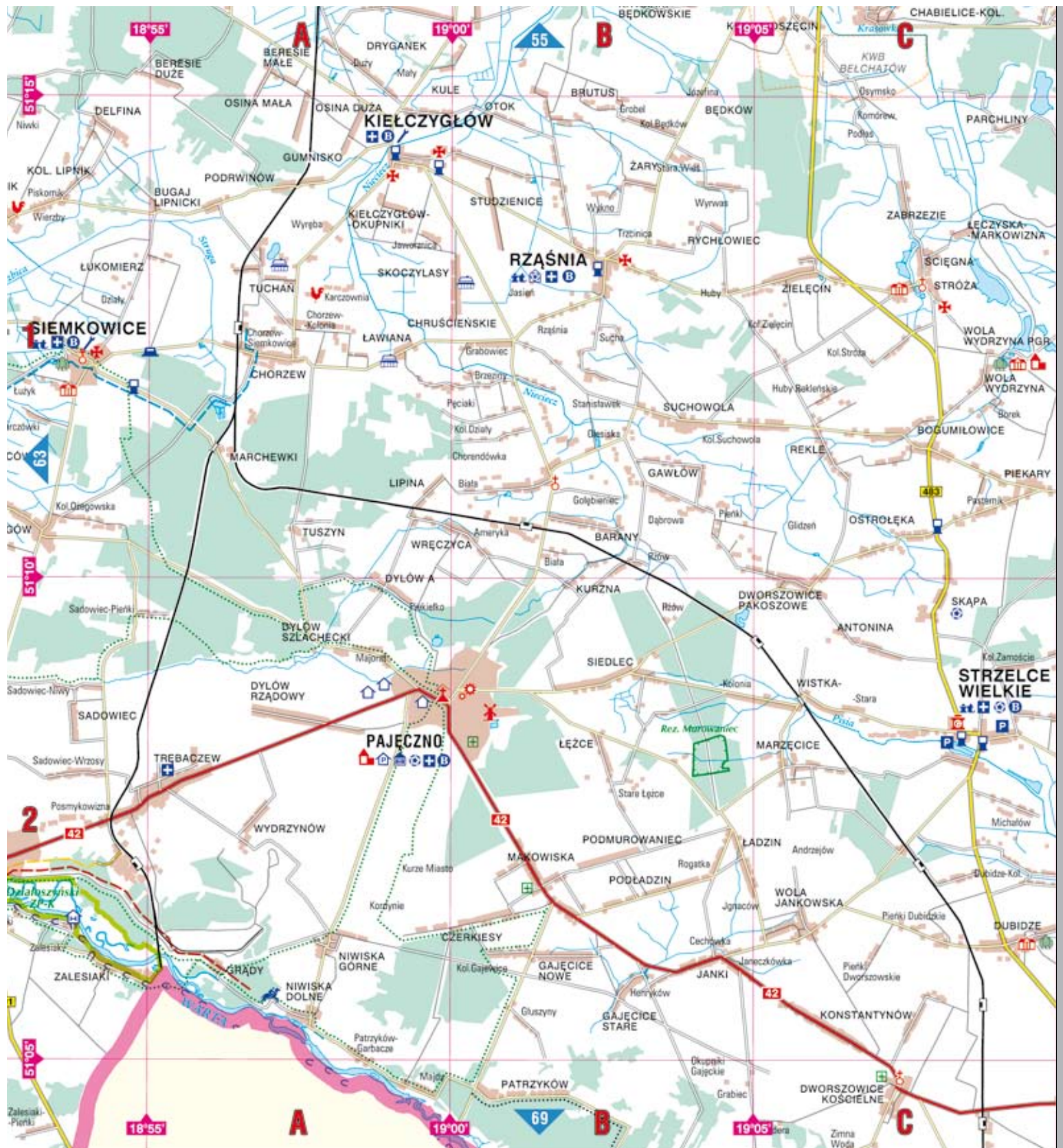

Działoszyń – prawa miejskie zostały nadane na początku XV w. Przez stulecia był miasteczkiem prywatnym, początkowo w rękach rodu Działoszyń, później Kobylańskich, Męcińskich i Myszkowskich. W przeszłości większość mieszkańców stanowili Żydzi. Powstała tu silna gmina żydowska a ok. 1760 r., za sprawą Jahudy Lejba – okazała synagoga. Cennym zabytkiem jest renesansowy pałac Męcińskich – wzniesiony w XVII w. na sztucznie usypanym wzniesieniu oraz kościół św. Marii Magdaleny – murowana, późnobarokowa świątynia wzniesiona w 1787 r.

Zaleczański Park Krajobrazowy – chroni wyjątkowy krajobraz jurajski z osobliwymi formami krasu i bogatą fauną i florą. W granicach parku znajduje się Zaleczański Łuk Warty postrzegany jako najpiękniejszy odcinek rzeki oraz zespół 10 jaskiń krasowych w rezerwacie „Węże”. Wśród zabytków Parku wymienić należy: drewniane kościółki typu wieluńskiego (XVI-XVII w.), okazałe kurhany położone na krawędzi doliny Warty w Przywozie (datowane na II-III w. n.e.), kapliczka w Kamionie z XVIII w., zabytki techniki (drewniany wodny młyn, piec do wypalania wapienia). W parku wyznaczono szlaki rowerowe, piesze, konne, jak również ścieżki dydaktyczne.

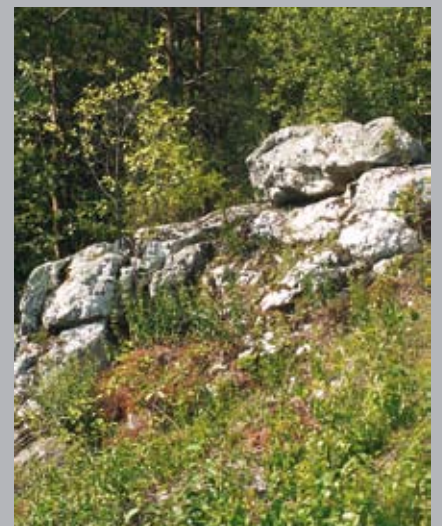

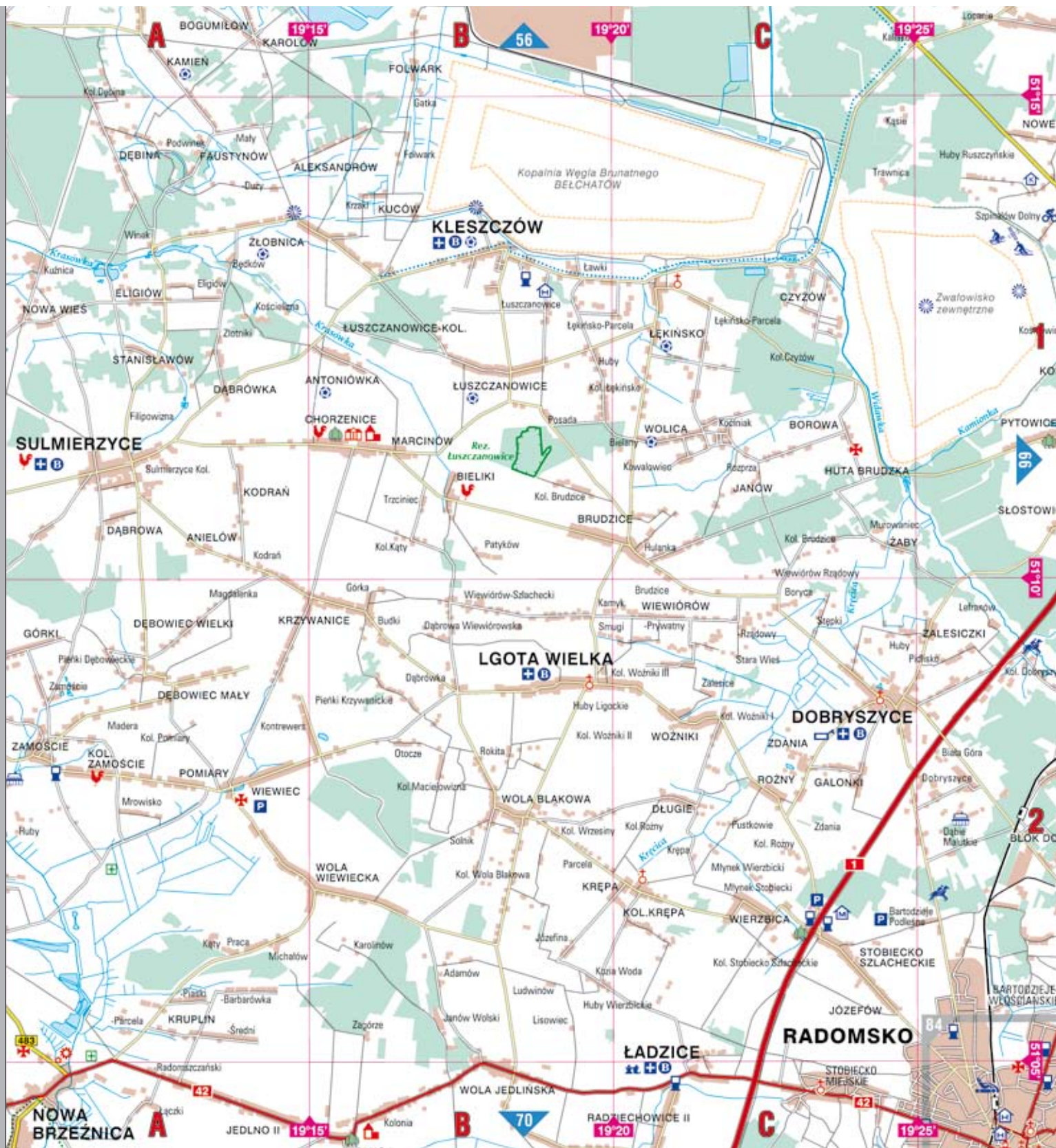
Pajęczno - powstało przy średniowiecznym szlaku handlowym prowadzącym z Rusi i wschodnich terenów Polski na Śląsk i do Czech. Historia osadnictwa w tym miejscu sięga co najmniej 3 tys. lat (odkryto cmentarzysko ciałopalne z okresu halsztackiego kultury łużyckiej, które datuje się na ok. 1300-1100 lat p.n.e., w okolicy znaleziono naszyjnik z IV okresu epoki brązu, tj. ok. 1000 lat p.n.e.). Osobliwością jest zabytkowa lipa drobnolistna - rosnąca na terenie przykościelnym, na dziedzińcu plebanii, będąca jednym z najokazalszych drzew w Polsce - obwód w pierśnicy przekracza 700 cm., wiek szacowany jest na ok. 600 lat.

Siemkowice - na sztucznej wyspie stoi dwór obronny z XVI/XVII w. w stylu renesansowo-barokowym. Zabytek stanowi także gotycka, wieża ceglana będąca pozostałością po kościele wzniesionym w XIII w. Do wieży w 1879 r. dobudowano kościół św. Marcina, z barokowym wyposażeniem wnętrza. We wsi odnaleziono prehistoryczne cmentarzysko ciałopalne.

Rząśnia - kościół św. Macieja - murowana świątynia wzniesiona w 1867 r. w stylu neorenesansowym.

Rezerwat Murowaniec - utworzony w celu ochrony boru jodłowego, z domieszką sosny, dębu, grabu i świerku, rosnący w pobliżu północnej granicy zasięgu występowania jodły na terenie Polski. Jodły osiągają tu do 35 m wysokości i liczą sobie ponad 150 lat.

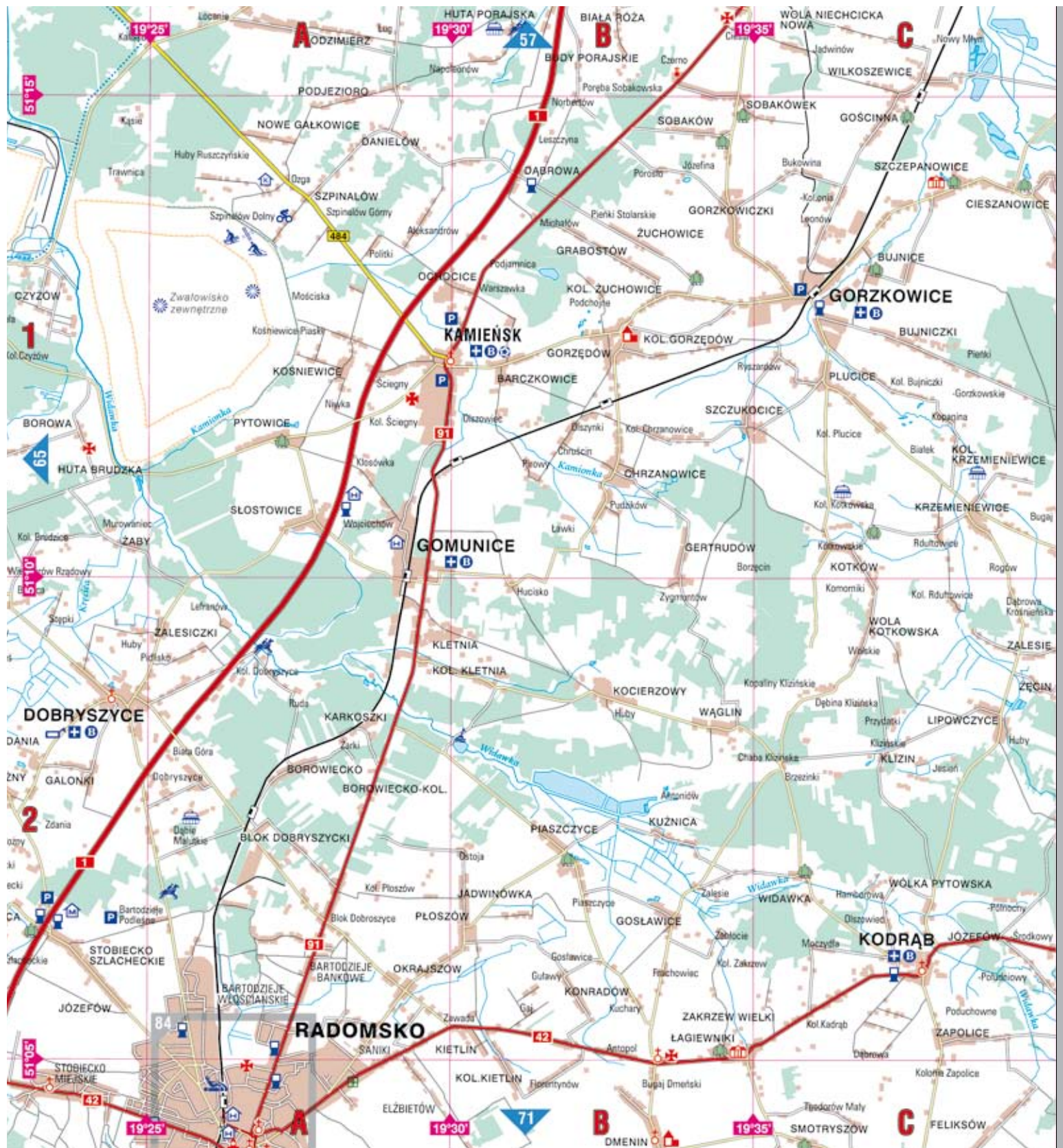
Sulmierzyce – zabytkiem jest murowany kościół św. Erazma wzniesiony w 1800-06 r., w stylu klasycystycznym. Ta trójnawowa bazylika posiada prostokątne prezbiterium i kolebkowe sklepienie. We wnętrzu znajdują się 3 ołtarze – dwa z XVII/XVIII w. i jeden klasycystyczny oraz obraz „Madonny”. W XIX w. istniała tu gmina żydowska.

Kleszczów - na terenie gminy położona jest Kopalnia Węgla Brunatnego „Bełchatów”, a tuż obok niej zlokalizowano elektrownię „Bełchatów”. Kilkaset metrów od centrum wsi znajduje się punkt widokowy, z którego można zobaczyć panoramę kopalni odkrywkowej, a w oddali elektrownię.

Lgota Wielka - drewniany kościół pw. św. Klemensa konstrukcji zrębowej, wzniesiony w 1767 r. i restaurowany w 1869 r. we wnętrzu zespół ołtarzy z 1 poł. XIX w., z obrazami, dwa cenne krucyfiksy z XVII w. oraz ornat z haftowanymi przedstawieniami.

Rezerwat Łuszczanowice – chroni fragment starodrzewu jodłowego, rosnący na granicy naturalnego zasięgu. Wiek najstarszych drzew sięga tu ponad 100 lat. Oprócz jodły rośnie tu sosna, dąb szypułkowy, grab pospolity, świerk pospolity i in. Częściowo przez teren rezerwatu przebiega ścieżka przyrodniczo-leśna o długości 1,7 km

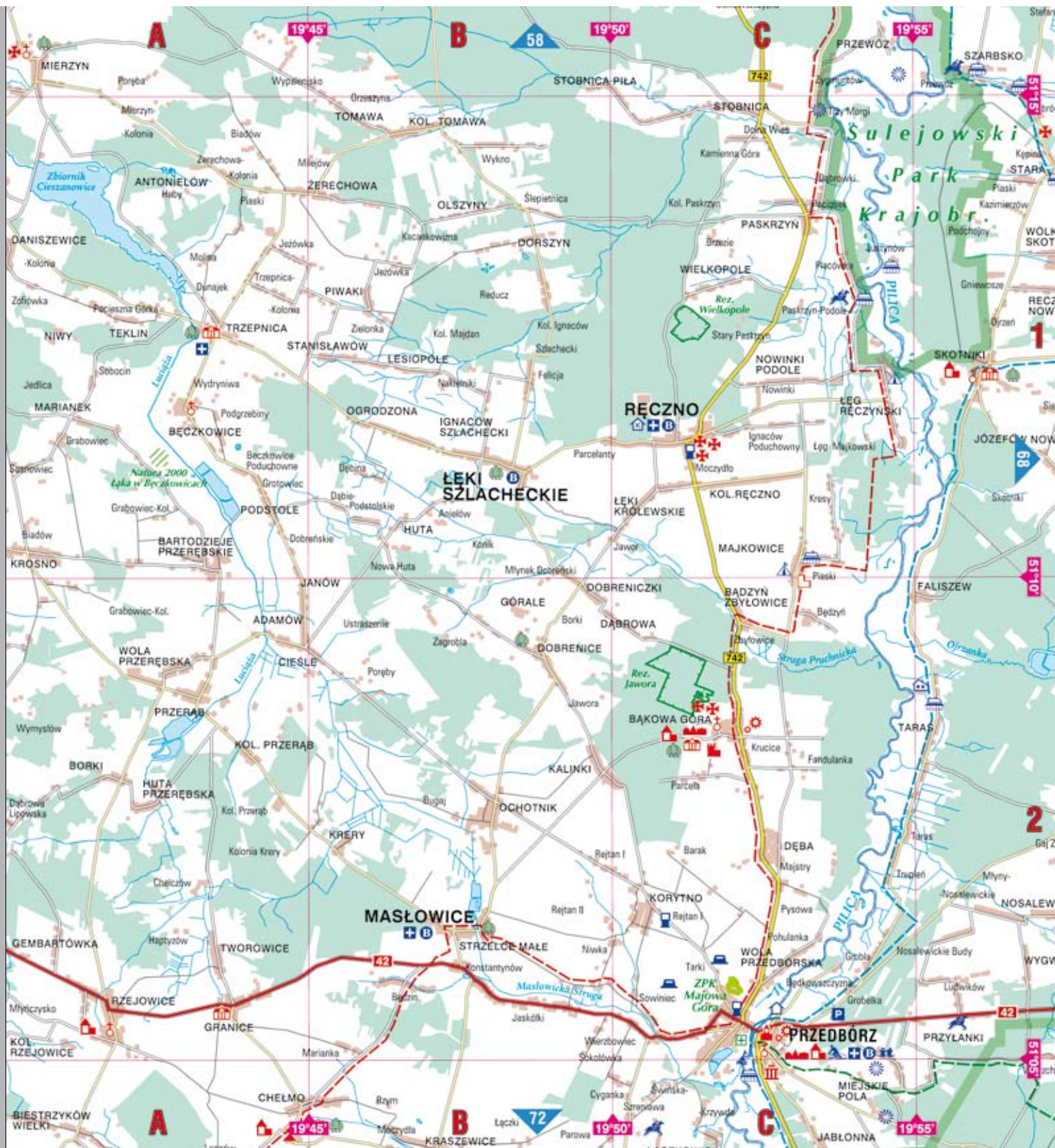

Kamieńsk – w 1374 r. uzyskał prawa miejskie. Nad zabudową tego niewielkiego miasta dominuje neogotycki kościół śś. Piotra i Pawła wzniesiony na przełomie XIX i XX w. według projektu Nowickiego.

Góra Kamieńsk – sztuczne wzniesienie o wysokości 386 m. n.p.m. powstałe jako zwałowisko zewnętrzne pobliskiej kopalni Bełchatów. Jej usypywanie rozpoczęto 6 czerwca 1977 r., zakończono w listopadzie 1993 r., od 1999 nazywa się Górą Kamieńsk. Na stoku góry znajduje się Ośrodek Sportu i Rekreacji Góra Kamieńsk. Wyposażony jest on w sztucznie naśnieżaną i oświetloną trasę narciarską, czteroosobową kolej krzesełkową o długości 760 m oraz dwa wyciągi talerzykowe o długościach 700 i 160 m. W lecie kolej umożliwia wjazd na szczyt góry z rowerem. Na górze i w jej okolicy wyznaczone są trzy trasy rowerowe o łącznej długości 42 km i zróżnicowanych poziomach trudności, w tym trasy do downhillu. Na szczycie znajduje się Elektrownia Wiatrowa Kamieńsk.

Kodrąb – historia wsi zbieżna jest z losami murowanego kościoła śś. Małgorzaty Panny Męczennicy i Jadwigi Śląskiej. W 1448 roku rodzina Kodrębskich herbu Poraj, przez szereg pokoleń władająca wsią, ufundowała nowy kościół, który wkrótce spłonął. Obecny wybudowany został w 1517 roku, również z fundacji Kodrębskich.

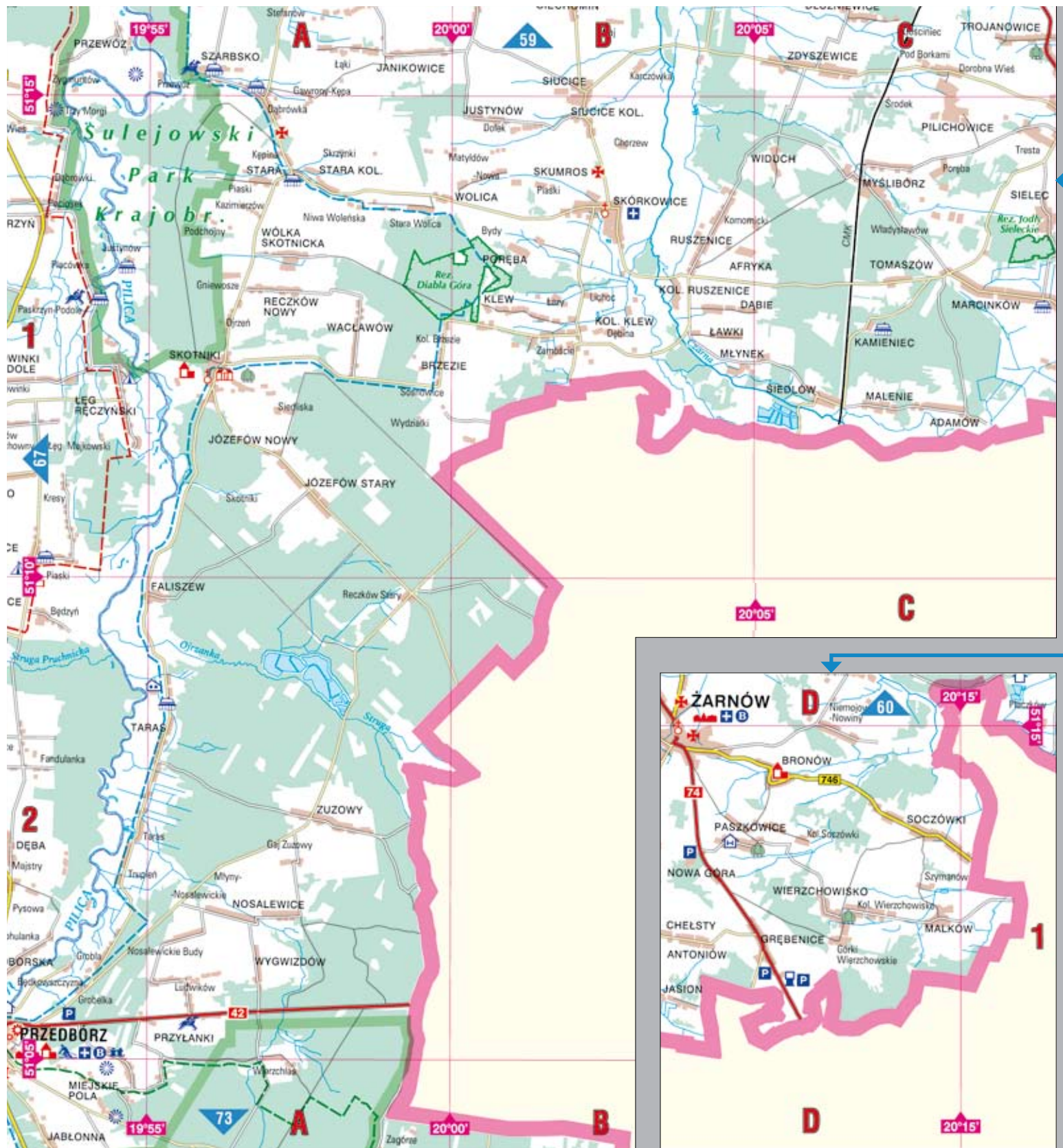
Ręczno – na uwagę zasługuje kapliczka św. Jana Nepomucena oraz położone na północ od wsi kamieniołom piaskowca kredowego na stokach wzgórza Czartoryja (270 m n.p.m.). U podnóża wzgórza powstał rezerwat „Wielopole” chroniący naturalny drzewostan jodłowy z rzadkimi gatunkami roślin górskich w runie.

Bączkowa Góra – wieś letniskowa, malowniczo położona na stoku wapiennego wzgórza o tej samej nazwie (282 m n.p.m.), wyniesionego blisko 100 metrów ponad oddaloną o 4 kilometry dolinę Pilicy. Na szczycie wzniesienia znajdują się ruiny zamku rycerskiego z przełomu XIII i XIV w. niegdyś znanej siedziby rycerzy – rozbójników. Ze szczytu rozpościerają się piękne panoramy, w tym widoki na Pasma Przedborsko-Małogoskie. We wsi znajduje się XVII - wieczny dwór Małachowskich ze spichlerzem, otoczony parkiem oraz kościół parafialny św. Trójcy z XV w., przebudowany w XVII w., z ciekawym wyposażeniem wnętrza.

Majkowiec – właścicielem tej wsi w XIV w. był słynny rycerz Florian Saryusz herbu Jelita, zwany Florianem Szarym. Majkowiec są przykładem świetnie zachowanej wsi owalnicy. Na południowym skraju znajdują się ruiny renesansowego dworu Majkowskich z XVI w. Zachowały się fragmenty murów obronnych i ośmiobocznej baszty narożnej. Na łąkach natomiast w odległości około 1 km znajduje się grodzisko, pozostałości dawnego zamku zwanego Surdęga.

Ruiny zamku w Majkovicach

Skotniki – zachował się drewniany, późnogotycki kościół z 1528 r. oraz murowany dwór z XVI w., wybudowany w stylu późnorenesansowym. Wokół dworu park z elementami układu geometrycznego oraz aleją lipową. Najstarsze z lip mierzą w obwodach od 300 do 430 cm. Na terenie wsi znajduje się gospodarstwo agroturystyczne.

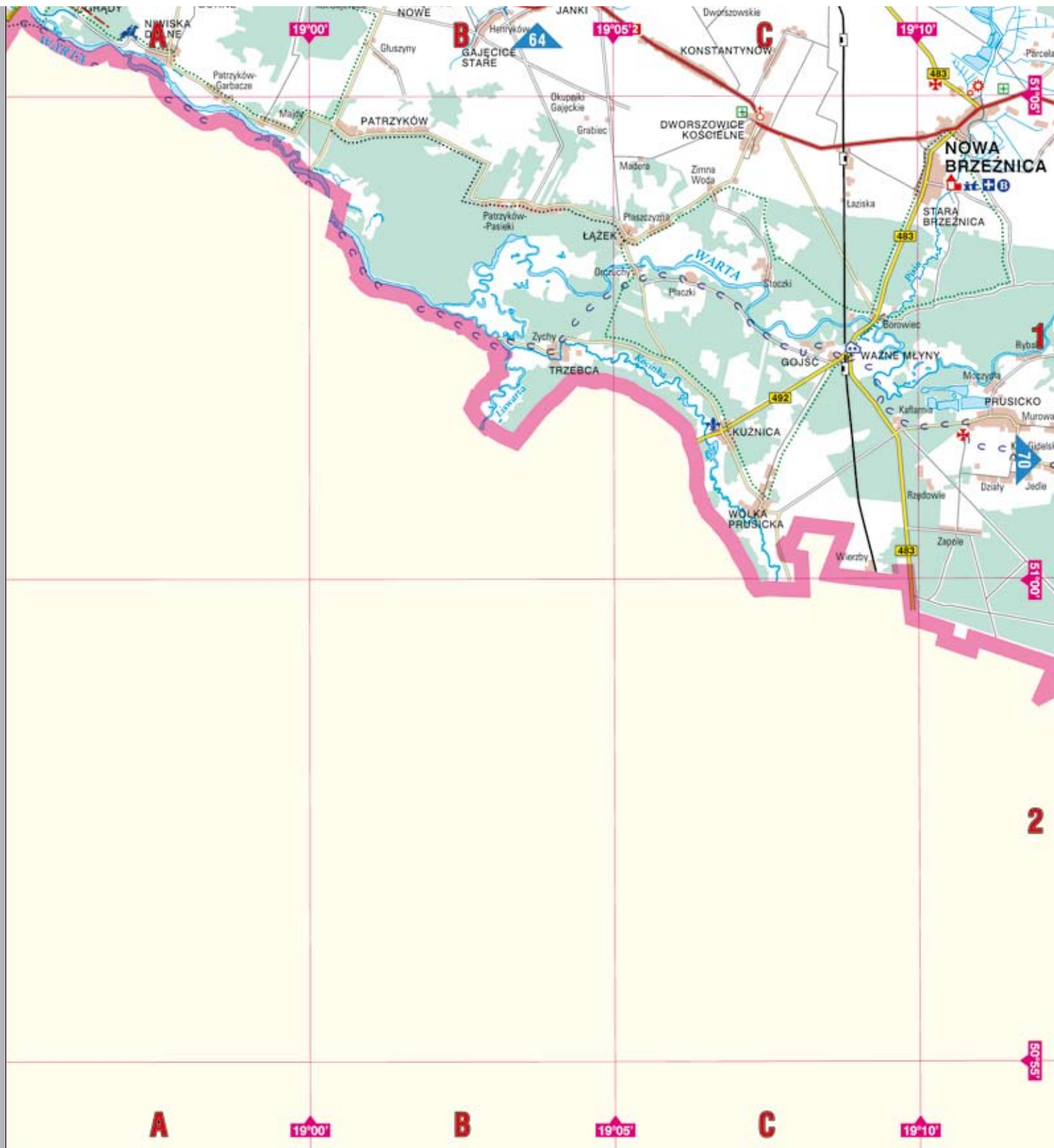
Szarbsko – zabytkowy, podworski park krajobrazowy z końca XIX w. ze szpalerem lipowym. Na terenie wsi znajduje się gospodarstwo agroturystyczne.

Skorkowice – murowany kościół św. Łukasza z XVII w., w stylu klasycystycznym. We wnętrzu jednonawowej świątyni zachowały się: gotycka kamienna chrzcielnica, tablica kamienna z 1648 r. z opisem dziejów kościoła, obrazy i rzeźby.

Rezerwat Diabla Góra – chroniący porośnięte naturalnym lasem wzgórze z wychodniami skał piaskowcowych. Na szczycie i zboczach wzniesienia zalegają szerniałe bryły żółtego i różowego piaskowca. Diabla Góra była miejscem bitew partyzanckich w okresie II wojny światowej.

Rzeka Pilica

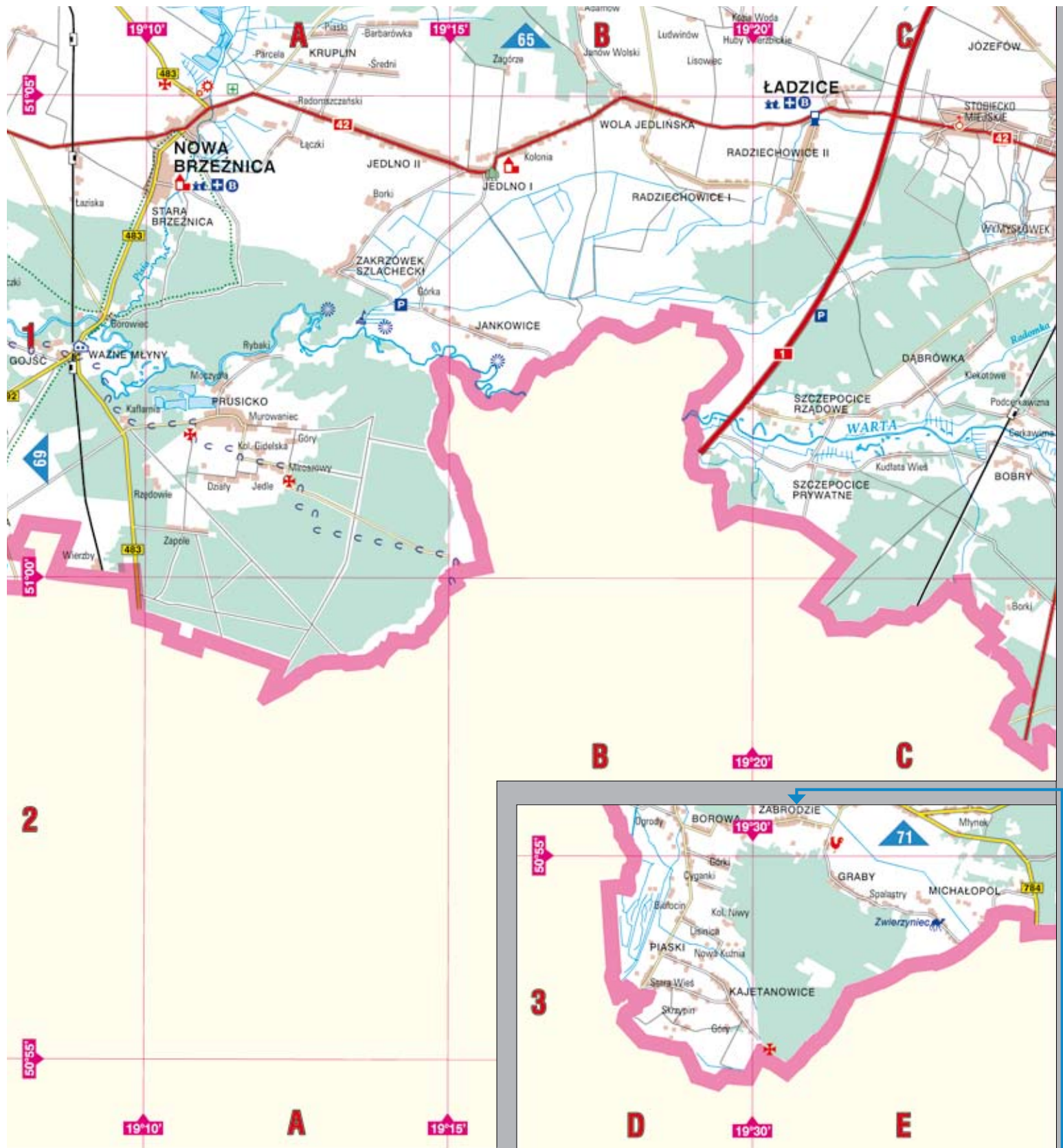

Nowa Brzeźnica – dawne miasto królewskie na skrzyżowaniu szlaków handlowych. Urodził się tu kronikarz, historyk i dyplomata polski Jan Długosz (1415-80). Niedaleko brzeźnickiego rynku znajdują się słabo czytelne pozostałości starego założenia dworskiego, powstałego prawdopodobnie w miejscu nieukończonego zamku królewskiego, które zaczęto wznosić w XIV w. Zabytek stanowi neogotycki kościół wzniesiony w 1904 r. W jego bryłę wtopiono znacznie starszą, gotycką dzwonnicy z XV w.

Dworszowice Kościelne – murowany kościół parafialny św. Michała Archanioła zbudowany w 1830 r. We wnętrzu kościoła 3 klasycystyczne ołtarze oraz rzeźby Madonn i Jana Nepomucena z XVIII w. Urodził się tu A.B. Dobrowolski (1872 - 1954) - geofizyk, podróżnik polarny i pedagog, członek międzynarodowych organizacji glaciologicznych i geofizycznych, którego imieniem nazwano w 1959 r. pierwszą polską stacją polarną na Antarktydzie.

Wązne Młyny – wieś znana była dawniej z bogatych tradycji młynarskich. Obecnie znajdują się tu niewielkie ośrodki wypoczynkowe idealne dla odpoczynku od wielkich miast. Godne polecenia są wycieczki w obrębie lesistych terenów położonych na zachód od wioski, w widłach rzek Warty, Kocinki i Liswarty.

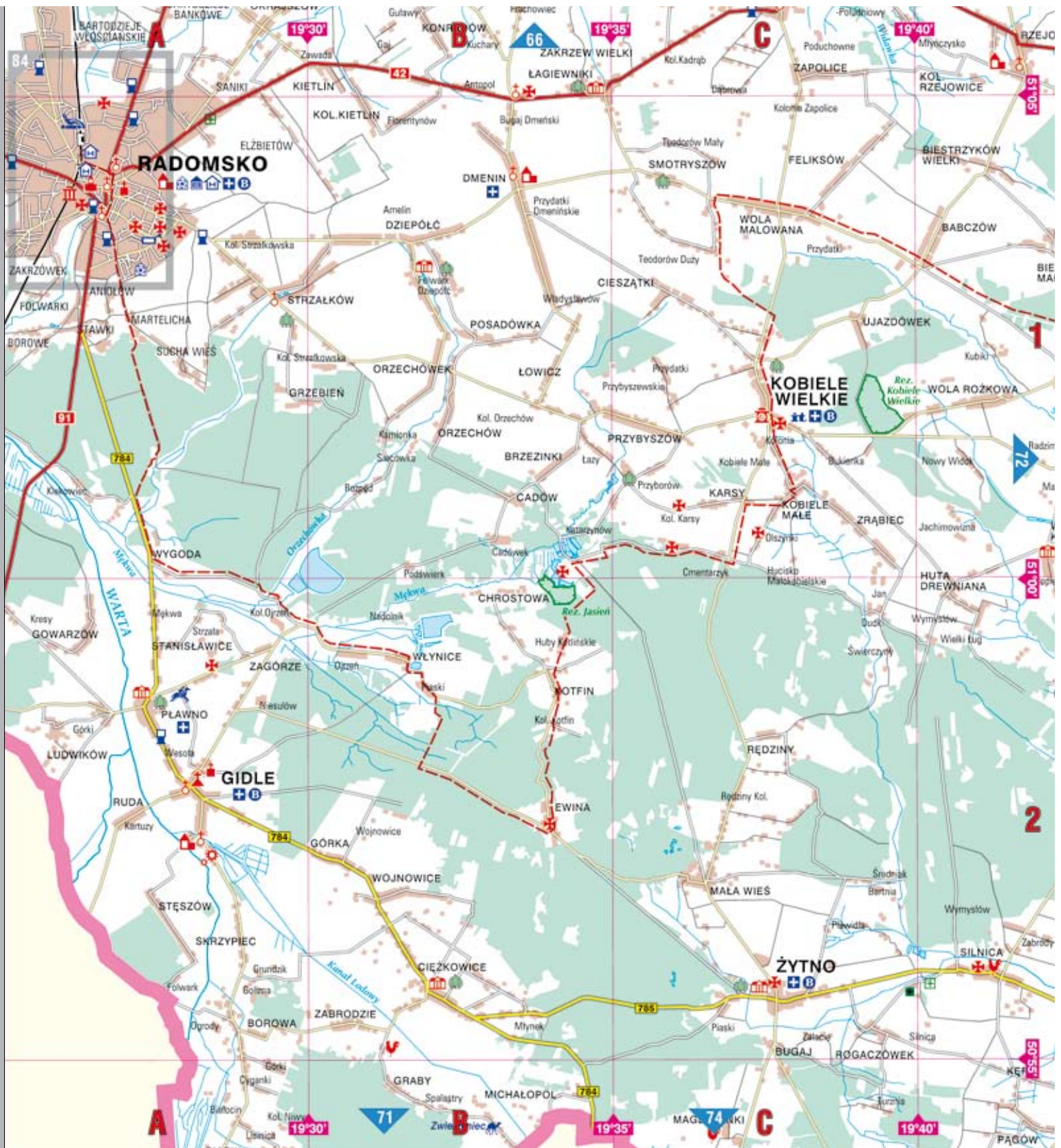

Radomsko – prawa miejskie otrzymało z rąk księcia Leszka Czarnego w 1266 r. Miasto zachowało średniowieczny układ urbanistyczny. W 1848 r. oddano do użytku kolej warszawsko-wiedeńską, łączącą Radomsko z Warszawą, Piotrkowem Trybunalskim i Częstochową, nastąpił wówczas szybki rozwój gospodarczy, uruchomiono też po dziś funkcjonującą i słynącą ze świetnej jakości wyrobów fabrykę mebli. Cenny zabytek stanowią: zespół klasztoru oo. Franciszkanów, na który składają się kościół Podwyższenia Krzyża Świętego, klasztor (1728–1737) oraz dzwonnica z XVIII w.; drewniany kościół św. Marii Magdaleny wybudowany w XVI w., neobarokowy kościół św. Lambert, kościół św. Rocha z XVI w., eklektyczny ratusz miejski stanowiący obecnie siedzibę Muzeum Regionalnego, w którym mieszczą się zbiory archeologiczne, etnograficzne i historyczne. Najciekawszymi spośród wszystkich eksponatów są wyroby miejscowych zakładów szklarskich, przykłady mebli z XIX w. oraz kolekcja dzieł malarstwa polskiego (portrety szlachcianek, mieszczek i królów). W 1921 r. urodził się tu pisarz T. Różewicz, autor „Kartoteki” mówiącej o problemach II wojny światowej.

Ładzice – stoi pomnik poświęcony ofiarom II wojny światowej pochodzącym z terenu Szczepolic, Wierzbicy, Stobiecka Miejskiego i pobliskich wsi pomordowanym przez faszystów w 1939–45 r. w walce o niepodległość. Pomnik odsłonięto w dniu 25 października 1964 r.

Gidle – wieś należała do rodu Gidelskich herbu Poraj. Słynęła z tradycji sztuki ludowej i rękodzielniczej. Znanie miejsce kultu religijnego i ośrodek ruchu pielgrzymkowego. We wczesnobarokowej świątyni dominikanów, z 1632–44 r. znajdują się dwie kaplice: Matki Boskiej Gidelskiej i św. Jaka oraz 8 cennych barokowych ołtarzy. Obok stoi klasztor dominikanów z 1640–55 r. W jego wnętrzach znajdują się obrazy z XVII–XIX w. W Gidlach stoi również drewniany kościół św. Marii Magdaleny z XV–XVI w., przebudowany w 1659 r. Pośrodku cmentarza stoi murowany, bazylikowy kościół p.w. Matki Boskiej Bolesnej zbudowany w 1754 r. dla sprowadzonych do Gidel Kartuzów. Na terenie klasztoru dominikanów działają: niewielkie muzeum i przyklasztorny biblioteka

Kobielesko – gniazdo rodowe Kobielskich herbu Poraj. Dwaj najbardziej znani przedstawiciele to biskup Franciszek Kobielski – Kawaler Orderu Orła Białego oraz sędzia ziemski i poseł Jan Nepomucen Kobielski. Urodził się tu Władysław Stanisław Reymont, laureat literackiej Nagrody Nobla. Fakt ten upamiętnia obelisk odsłonięty w 2000 r., w 75. rocznicę śmierci pisarza, w miejscu domu, w którym 7 maja 1867 r. urodził się ten wybitny Polak. Zachował się tu klasycystyczny dwór z XVIII w. otoczony parkiem dworskim ze starymi modrzewiami ukształtowanymi w aleję. W sąsiedztwie znajdują się rezerwat przyrody „Kobielesko” – rezerwat leśny, chroniący wyżynny bór jodłowy oraz „Jasień” – rezerwat leśny, chroniący naturalne stanowisko cisza.

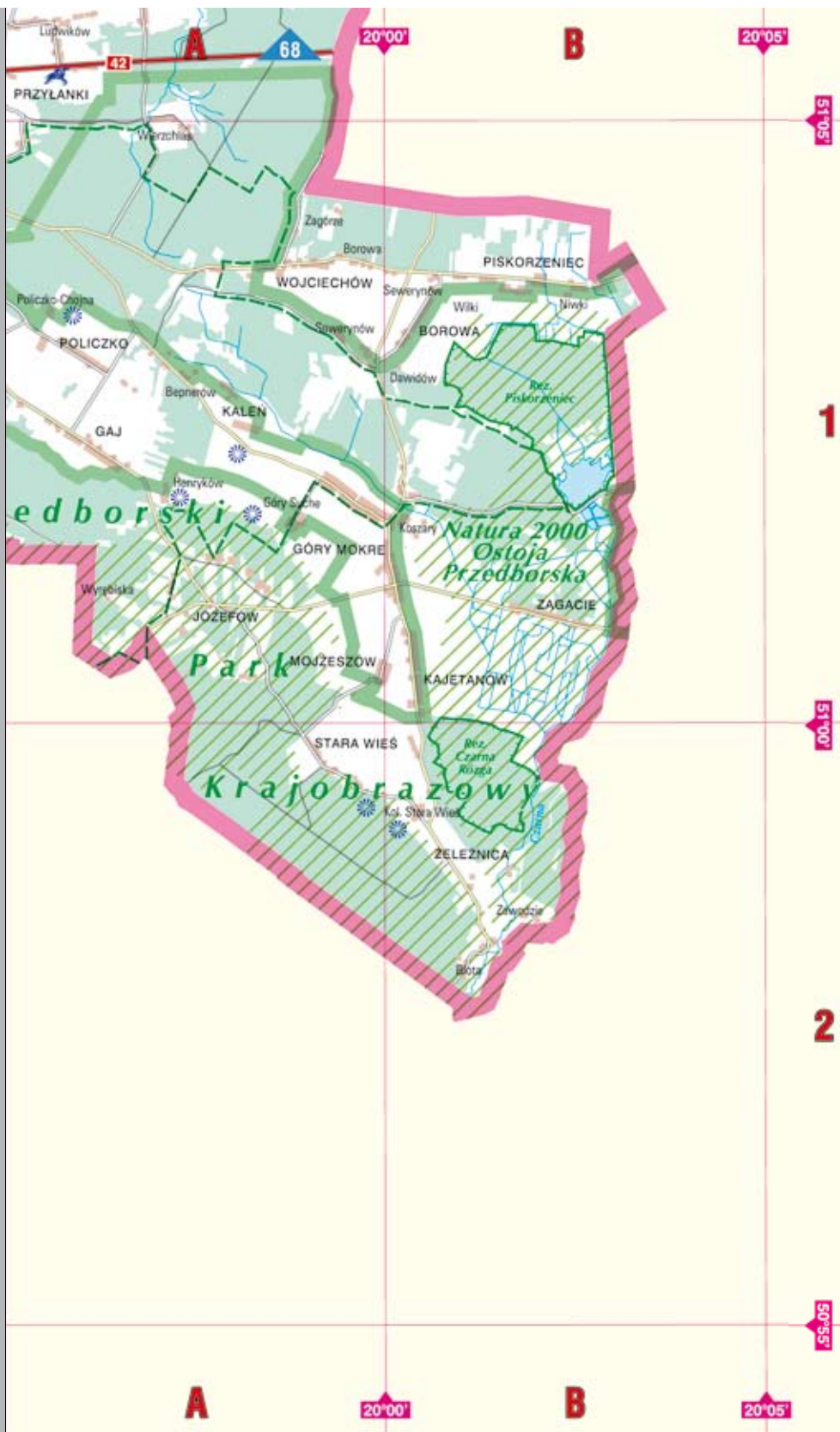

Przedbórz - w 1423 r. Władysław Jagiełło w Przedborzu nadał ówczesnej wsi Łódzia prawa miejskie magdeburskie. Za czasów Kazimierza Wielkiego wzniesiono tu mury obronne i zamek, którego bramę można zobaczyć do dziś, wkomponowaną we współczesną zabudowę. Zachowały się tu: kościół Św. Aleksego (1340 r.) przy którym mieszczą się domy mieszkalne (XVIII-XIX w.); unikalny zespół barokowych kapliczek, powszechnie nazywanych „kapliczkami cholerycznymi”; rynek oraz Muzeum Ludowe Ziemi Przedborskiej. Podwórze posesji zajmuje wystawa dawnych narzędzi rolniczych, w budynku izba ludowa urządzona w stylu z XIX w. Można zobaczyć działające krosno, dawne sprząty i meble oraz salę upamiętniającą zanikające rzemiosła, galerię zdjęć obrazów sakralnych pochodzących z chat wiejskich.

Wielgomłyny – znajdują się tu kompleks klasztorny oo. Paulinów z XV w. fundacji rodziny Koniecpolskich herbu Pobóg, na który składają się późnogotycki kościół wzniesiony w 1465-66 r., klasztor Paulinów wzniesiony w XV w. oraz dzwonnica z poł. XVIII w. W ogrodzie plebańskim stoi zabytkowy dąb o wysokości 27 metrów i obwodzie pnia 650 cm, uznany za pomnik przyrody.

Rezerwat „Dębowiec” – chroni w pełni zachowany las grądowy z udziałem lipy drobną i szeroko-listnej na granicy zasięgu, łąg wiązowo - jesionowy z rzadkimi roślinami zielnymi. Lipa szerokolistna ma tu jedno z nielicznych stanowisk w Polsce.

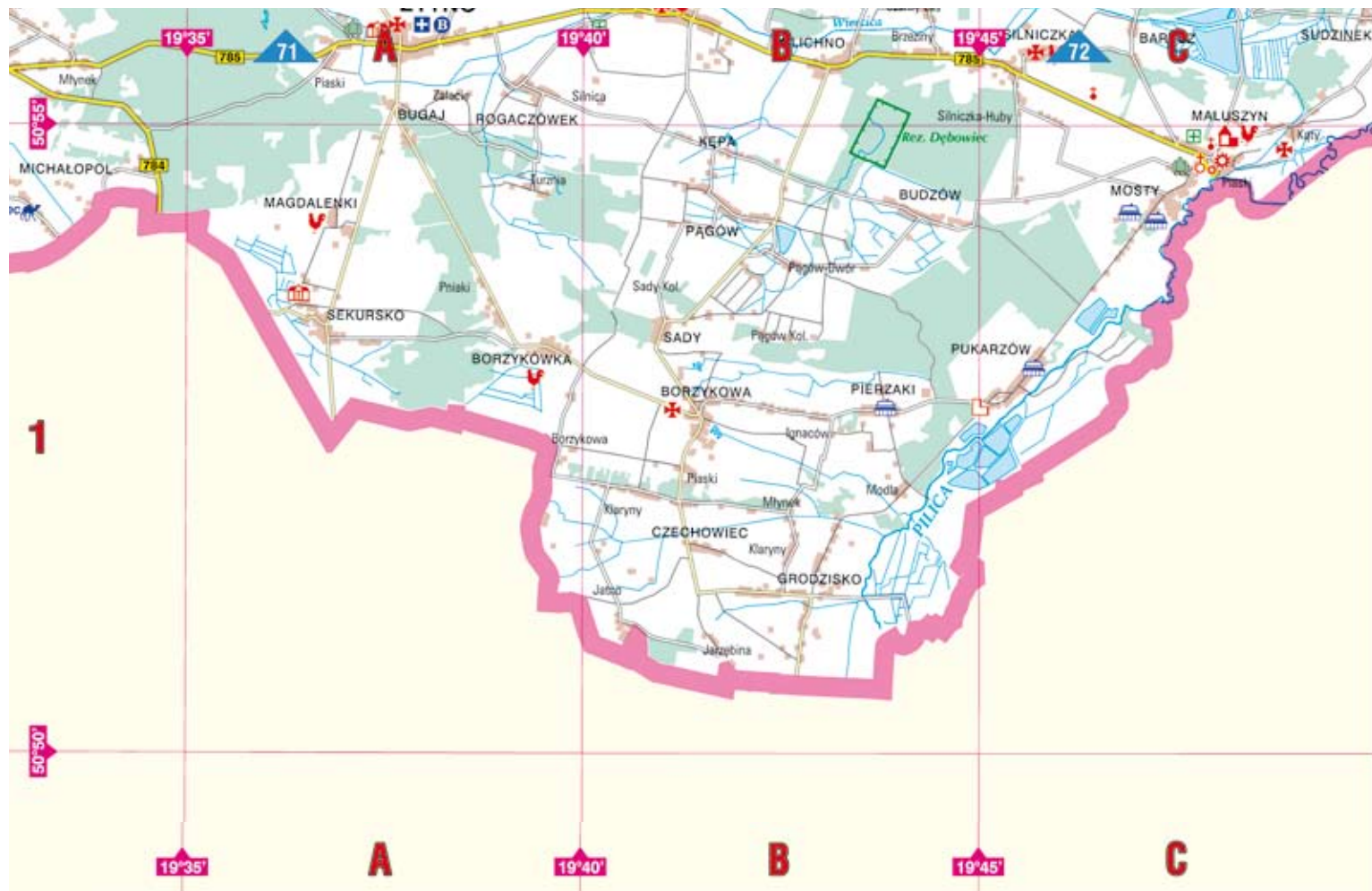
Przedborski Park Krajobrazowy - wchodzi w skład Zespołu Nadpilicznych Parków Krajobrazowych, chroni dorzecze Pilicy celem jest zachowanie jego walorów przyrodniczych i krajobrazowych, stworzenie systemu skutecznej ochrony najcenniejszych obiektów - rezerwatów i pomników przyrody oraz udostępnienie terenu dla turystyki ekologicznej. Na dzień dzisiejszy w parku występuje 39 gatunków roślin objętych ochroną całkowitą. Godne uwagi są: wierzba borówkolistna - relikw arktyczny na torfowisku Piskorzaniec, gatunek bardzo rzadki w Polsce a także: wiśnia karłowata - nieliczne okazy w okolicy Rączek, wawrzynek wilczytoko, bluszcz pospolity - niezbyt częsty w lasach.

2 Rezerwat „Czarna Różga” - chroni naturalne ekosystemy wilgotnych lasów liściastych w postaci bogatej mozaiki naturalnych zespołów leśnych: olsów, łęgów, grądów, boru jodłowego i sosnowego bagiennego z kilkunastoma okazami drzew pomnikowych.

Rezerwat „Piskorzaniec” - Celem ochrony jest zachowanie naturalnych biocenoz torfowiskowych i leśnych z licznymi gatunkami chronionymi oraz rzadkimi roślinami i zwierzętami, jak też swoistych cech krajobrazu Wyżyny Przedborskiej. Ochroną objęte są tu ekosystemy bagiennych lasów i torfowisk powstałych w wyniku sukcesji na zarośniętych od kilkudziesięciu lat dołach torfowisk a także Staw Duży, na którym prowadzona jest gospodarka rybacka i zarośnięty szuwarami Staw Bolesław.

1. Kościół w Przedbórz
 2. Ratusz w Przedbórz
 3. Przedborski Park Krajobrazowy – rezerwat „Murawy Dobromierskie”

Szlak Wodny Pilicy – Pilica to najdłuższy lewobrzeżny dopływ Wisły (dł. 325,4 km; pow. dorzecza 9273 km²). Wyływa z Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej na wys. 348 m n.p.m. w postaci krasowego wywierzyška, w miejscowości Pilica. W trakcie biegu rzeka często zmienia kierunek, głębokość i szerokość zarówno koryta, jak i doliny. Dzięki wydajności źródeł Pilica wiosną jest dostępna dla kajakarzy od Pilicy, a zasadniczo przez cały rok. Szlak ten jest atrakcyjny przyrodniczo i krajobrazowo. Występują tu liczne starorzecza oraz wyspy. W latach 70. poprzez spiętrzenie Pilicy zaporą ziemną w Smardzewicach utworzono sztuczny Zbiornik Sulejowski. Pilica tworzy oś hydrograficzną 2 parków krajobrazowych: Sulejowskiego i Spalskiego, i przepływa przez trzeci – Przedborski. W celu zachowania i ochrony cennych przyrodniczo terenów będących pozostałością po Puszczy Pilickiej powołano Zespół Nadpilicznych Parków Krajobrazowych. Dolina Pilicy posiada bogatą i stale rozwijającą się infrastrukturę turystyczną, związaną z turystyką wodną, pieszą i rowerową. Nad Pilicą leży Tomaszów Mazowiecki a także znane ośrodki turystyczne – Przedbórz, Sulejów, Spała, Inowódz i Krzętów. Głównymi dopływami Pilicy są: Czarna, Drzewiczka, Luciąża i Wolbórka. System oznakowania szlaku obejmuje wzory tablic informacyjnych, rozprowadzających i doprowadzających, znaków szlaków wodnych PTTK oraz technologię ich wykonania. Znaki wprowadzono na terenie województwa łódzkiego jak i mazowieckiego.

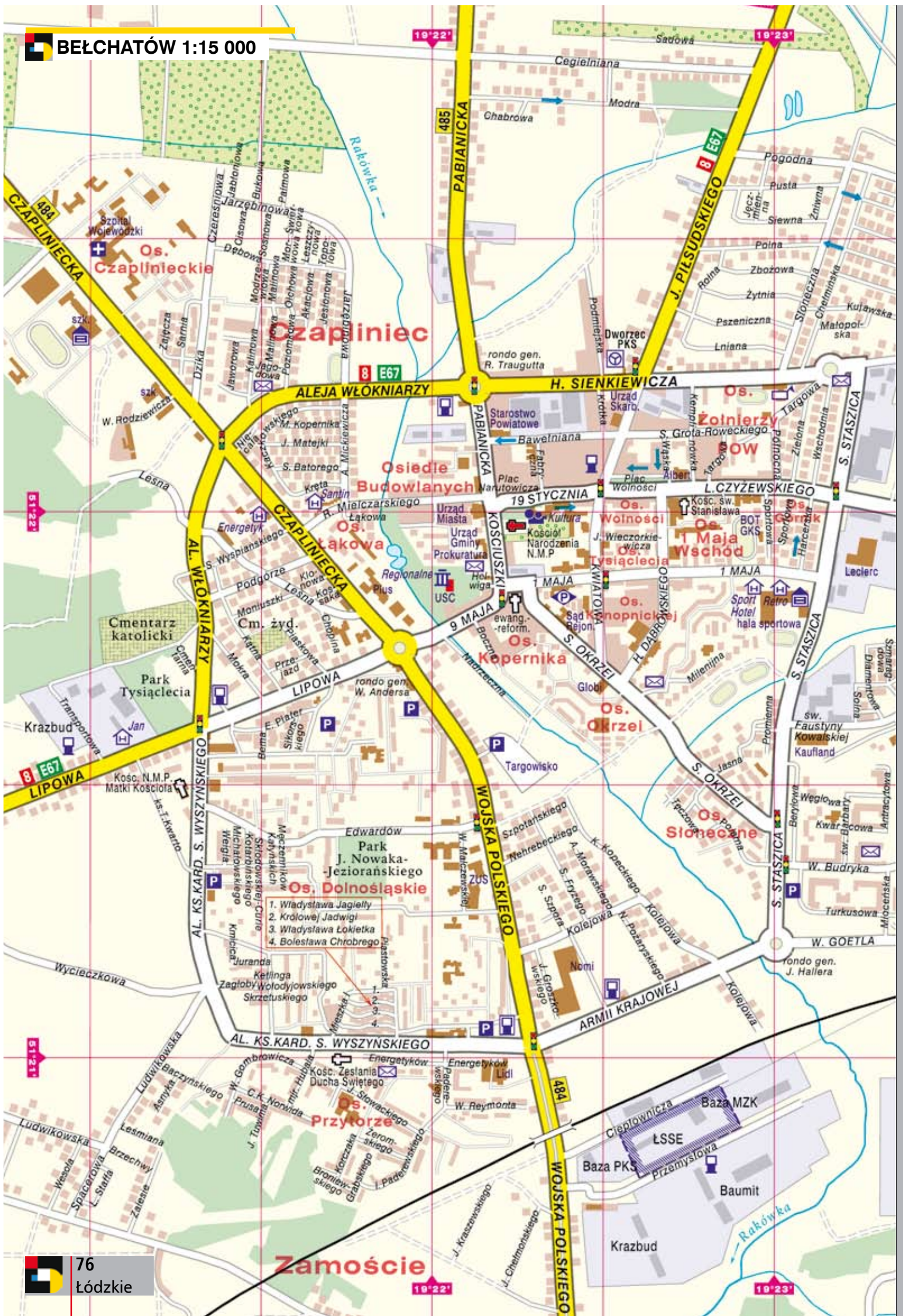

ALEKSANDRÓW ŁÓDZKI 1:15 000

KONSTANTYNÓW ŁÓDZKI 1:15 000

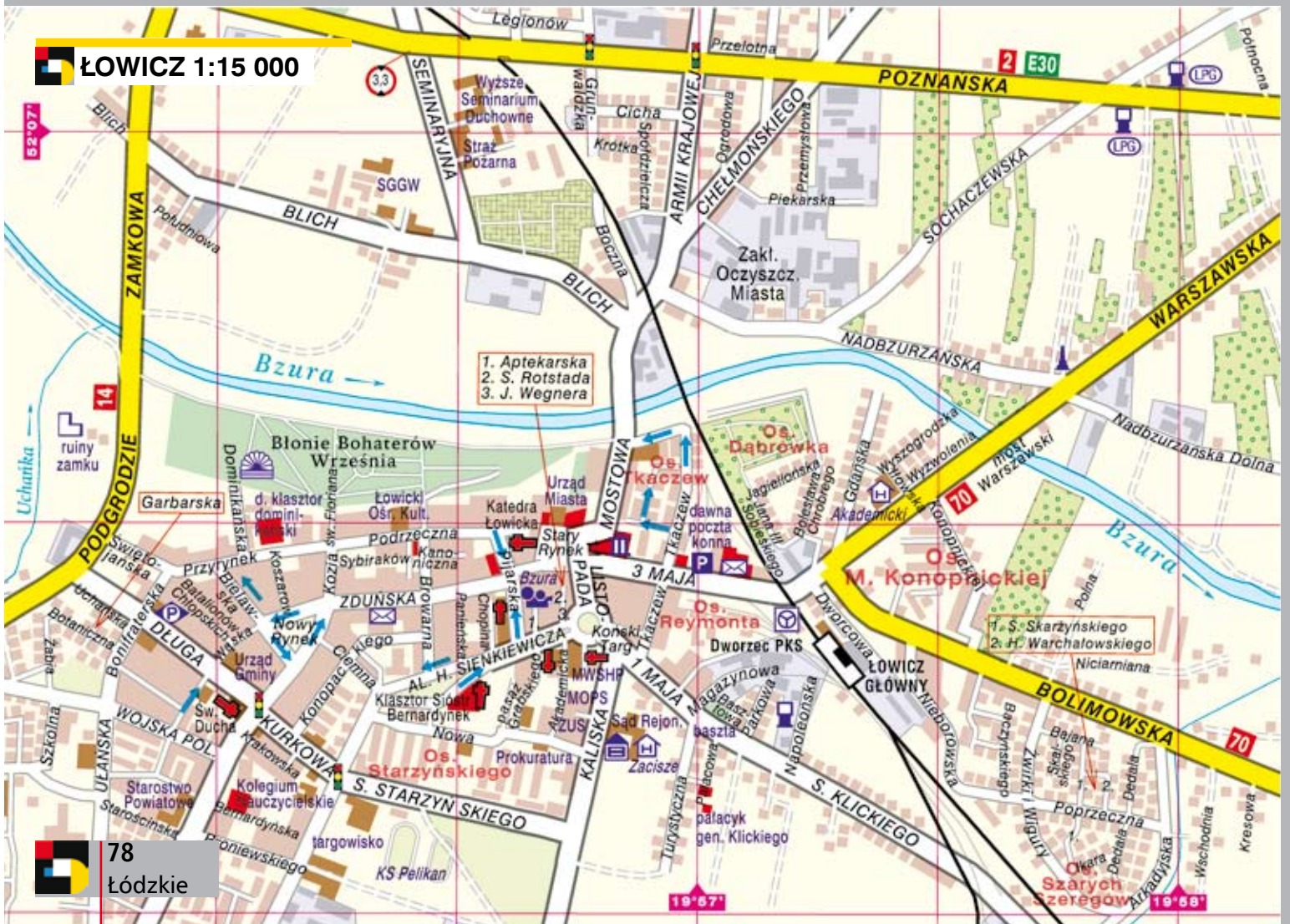

ŁĘCZYCA 1:15 000

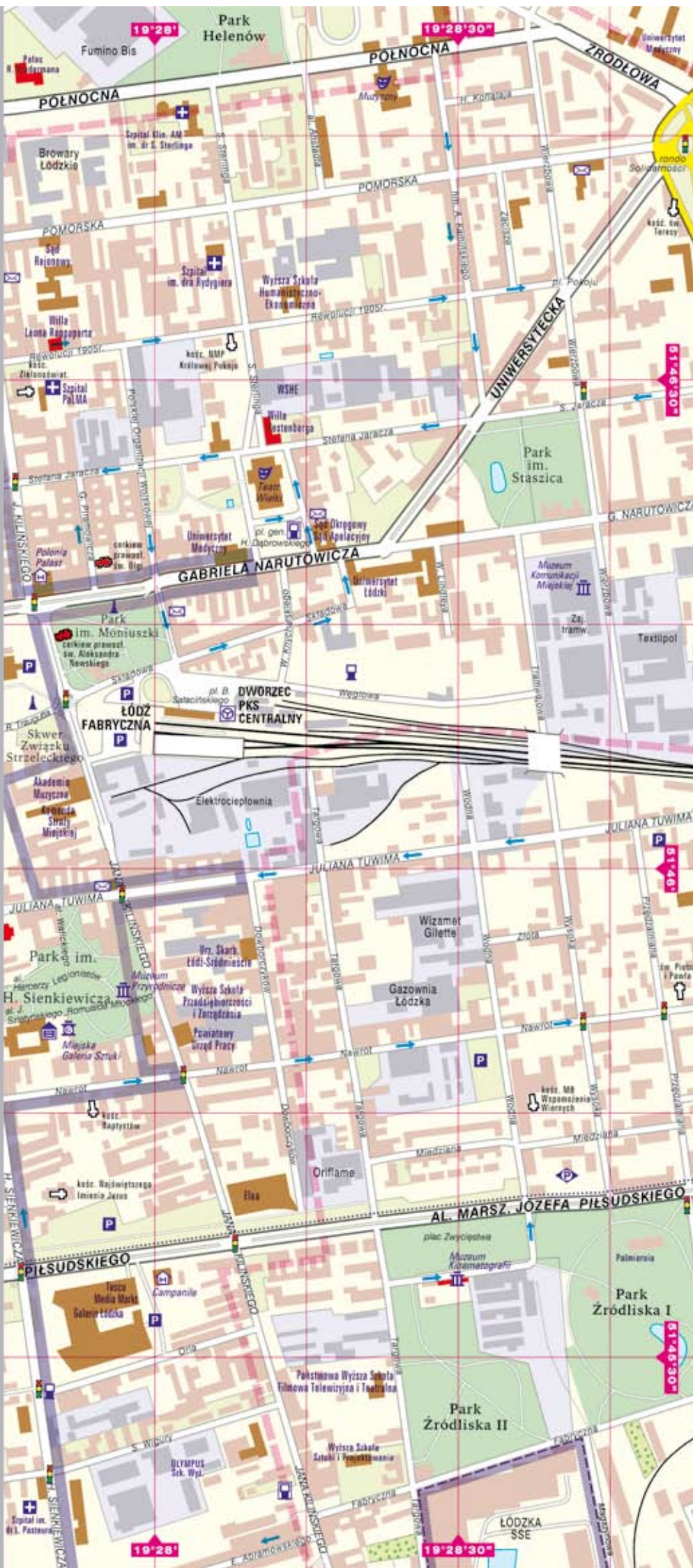

ŁÓDZKA 1:15 000

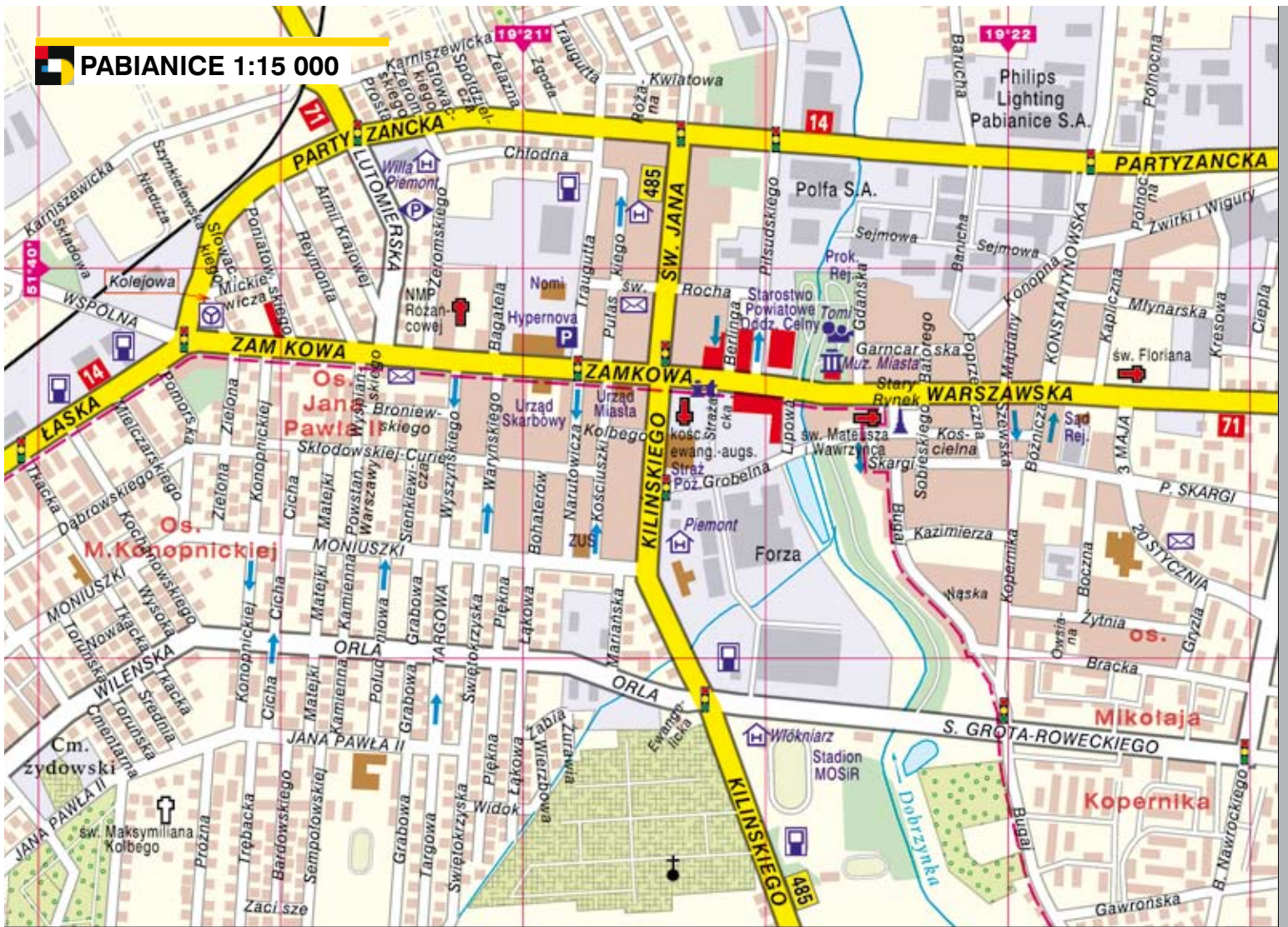

Łódź - początek imperium przemysłowego Izraela Kalmanowicza Poznańskiego dała manufaktura założona przez ojca Izraela, Kalmana w 1862 r. Sam kompleks przemysłowy powstał w latach 1872–92. Obok powstał okazały Pałac – największa rezydencja fabrykancka w Europie, a dziś siedziba Muzeum Historii Miasta Łodzi. W miejscu dawnych zakładów bawełnianych należących do rodziny Poznańskich, znajduje się obecnie największe w Europie centrum handlowo-rozrywkowe MANUFAKTURA. Na południowy wschód od centrum Łodzi znajduje się rozległa dzielnica fabryczno-mieszkalna, stworzona od podstaw przez Geyerów, Grohmanów i Scheiblerów. Kręgosłupem miasta jest ulica Piotrkowska powstała w miejsce traktu wiodącego do Piotrkowa Trybunalskiego stanowiącego w XIX wieku oś rozwoju Łodzi. Wzdłuż Piotrkowskiej usytuowane są piękne kamienice odzwierciedlające historię miasta (m.in. budynek Hotelu „Grand”, dawny pałac Heinzla a obecnie siedziba Urzędu Miasta Łodzi), a także pomniki postaci związanych z miastem – Tuwima, Rubinsteina i łódzkich fabrykantów. Łódź nazywana jest także stolicą polskiej secesji. Willa Kindermanna, wzniesiona w 1903 r., uważana jest za najpiękniejszy przykład budowli secesyjnej w Polsce.

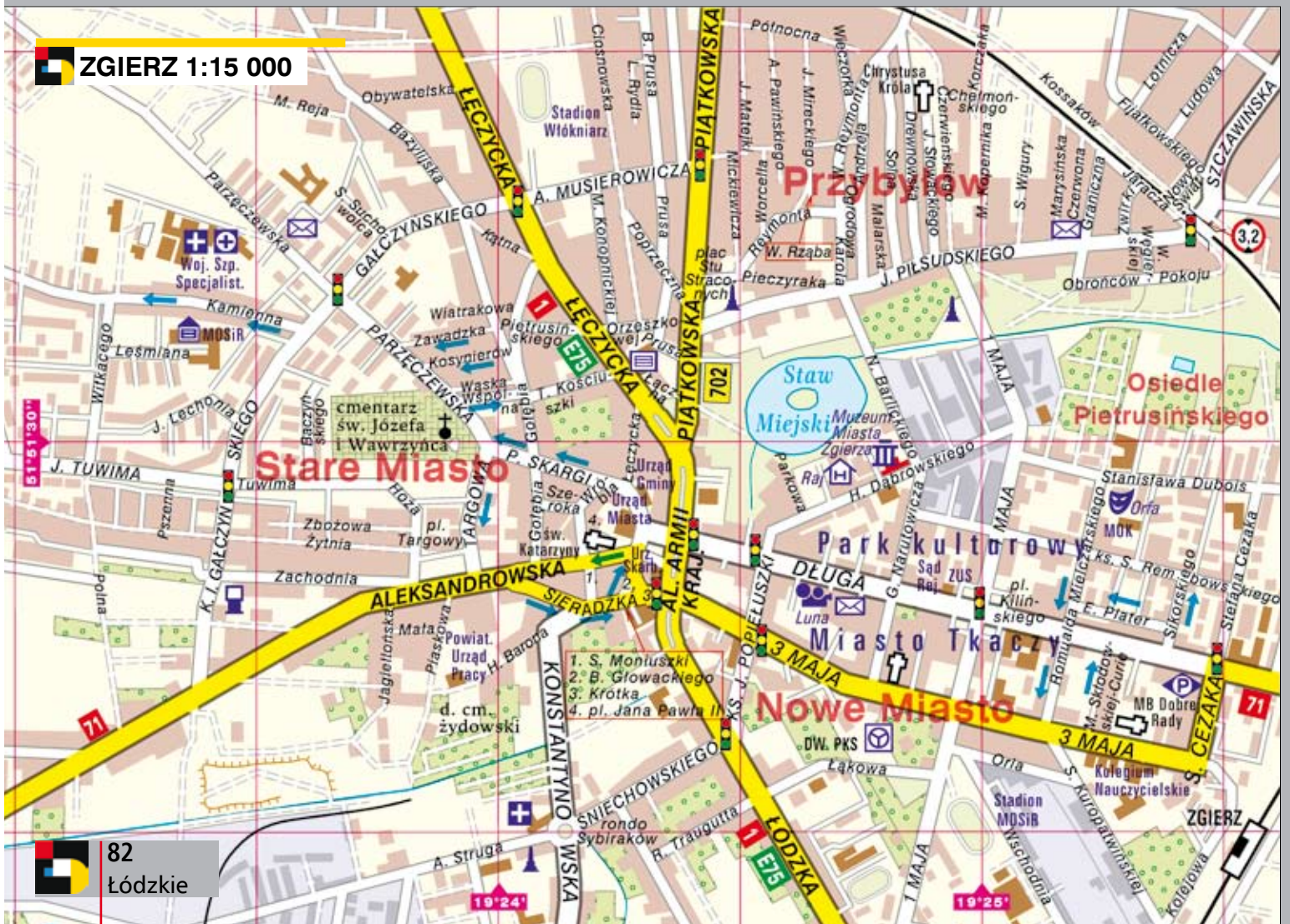
Łódź to także historyczne miasto czterech kultur: polskiej, niemieckiej, żydowskiej i rosyjskiej. Jednym z najbardziej znanych obiektów, związanych z obecnością Rosjan na terenie miasta, jest prawosławna cerkiew katedralna pw. Aleksandra Newskiego. O obecności Żydów świadczy utworzona w 1892 r. nekropolia (dzisiaj największa w Europie), na terenie której pochowanych jest ok. 230 tysięcy osób. Zachowały się tu liczne groby i mauzolea (m.in. Poznańskiego). Godny zobaczenia jest także Stary Cmentarz zwany „Łódzkimi Powązkami”, gdzie odnaleźć można wspaniałe mauzolea, grobowce i nagrobki tych, którzy tworzyli wielkość Łodzi przemysłowej. Warto także wspomnieć, iż Łódź to miasto galerii, festiwali (m.in. Festiwal Komiksu, Camerimage, Festiwal Dialogu Czterech Kultur), kultury (Filharmonia, 11 teatrów, 15 muzeów) i rozrywki (puby i restauracje) i zieleni (Las Łągiewnicki – największy kompleks leśny w Europie w granicach miasta).

PABIANICE 1:15 000

ZGIERZ 1:15 000

PIOTRKÓW TRYBUNALSKI 1:15 000

SIERADZ 1:15 000

ZDUŃSKA WOLA 1:15 000

WIELUŃ 1:10 000

WIERUSZÓW 1:10 000

